

TERI PRAČET

KAMIONCI

O NOUMIMA I VREMENU

Noumi su maleni. Uopšteno govoreći, mala stvorenja ne žive dugo. Ali moguće je da žive brzo.

Dozvolite da objasnim.

Jedno od najkratkovečnijih bića na Zemlji jeste odrasla obična majska mušica. Ona traje jedan dan. Najdugovečniji stvorovi su borovi 'brislkoun', koji su izgurali 4.700 godina i guraju dalje.

Moglo bi se učiniti da su, u ovome, majske mušice zeznuta stranka.

Međutim, nije važno koliko dugo tvoj život traje, važno je koliko dug izgleda.

Majskoj mušici jedan jedini sat možda traje koliko jedan vek. Možda ostarele majske mušice sede i jadikuju kako život u ovome minutu nije ni prineti onom divnom, starom dobu, od pre nekoliko minuta, kad je svet bio mlad, kad je sunce izgledalo toliko blistavije i kada su larve pokazivale bar malčice poštovanja. Međutim, drveće, koje nije znamenito po svojim hitrim reakcijama, možda jedva stiže da primeti kako nebo treperi, pre nego što se u stablo usele crvi i suva trulež.

To sve dođe kao jedna vrsta relativnosti. Što brže živiš, vreme ti se više rasteže. Noumu jedna godina traje koliko deset godina ljudskom biću. Imajte to na umu, ali neka vas ne brine. Njih ne brine. Oni za to čak i ne znaju.

U POČETKU...

I Bejaše Teren.

II I Arnold Bros (osn. 1905) pođe na Teren i vide da taj Teren ima Potencijal.

III Jer u Glavnoj ulici bejaše.

IV Da, i za busove zgodno dostupan.

V I reče Arnold Bros (osn. 1905): 'Neka bude Radnja, i nek bude kao nijedna koju Svet dosad vide;

VI Neka dužina bude od Palmerove ulice pa sve do Riblje Tržnice, a širina od Visoke pa sve do Dizraelijeve;

VII A visina pet Spratova plus Podrum nek bude, i sve obasjano liftovima; večne vatre u Ložionici ispod Podruma neka gore, a iznad svih Spratova neka bude Računovodstvo da uređuje Sve Stvari;

VIII Jer ovo mora biti o Arnold Brosu (osn. 1905) znano: Sve pod jednim krovom! A naziv biti mora: Radnja Arnold Brosa (osn. 1905).'

IX I bi tako.

X I Arnold Bros (osn. 1905) podeli Radnju na Odeljenja, i to Gvoždarsko, Korsetno, Modno i još mnoga, i Ljude stvori da Odeljenja popunjavaju Svim Stvarima i da govore, da, Sve Stvari su ovde. Onda reče Arnold Bros (osn. 1905): 'Neka budu Kamioni, a boje njihove crvena i zlatna, i neka krenu da svak sazna da Arnold Bros (osn. 1905) isporučuje Sve Stvari, za šta je i registrovan.

XI Deda Mrazove Pećine neka budu, i Zimske Rasprodaje, i Letnji Dani Jeftinoće, i Nedelja Pred Školu, i u svako doba sve Robe.'

XII A u Radnju udoše noumi, da ona bude mesto njihovo, za vjeki vjekov.

Iz 'Knjige nouma', Podrumi, I-XII

1.

Ovo je priča o odlasku kući.

Ovo je priča o kritičnoj stazi.

Ovo je priča o kamionu koji je protutnjao kroz usnuli grad i otišao prigradskim putevima, a uz put rušio ulične svetiljke i zanosio se levo i desno i razbijao izloge i stao kad ga je policija pojurila. A kad su se zbunjeni ljudi vratili u svoja kola da raportiraju: Slušaj 'vamo, ej, slušaj! Niko ne vozi! - to se pretvorilo u priču o kamionu koji se opet pokrenuo, zakotrljao pored zaprepašćenih ljudi i nestao u noći.

Samo, to nije bio kraj priče.

A ni početak.

Kiša je padala... očajna. Strava jedna, kakva kišetina. Pljuštalo je na onaj ubi-Bože način toliko vlažniji od normalne kiše: a normalna je ona koja samo pada u velikim kapima i mlazevima, ona koja je samo obično uspravno more sa prorezima tu i tamo.

Do besvesti je bubnjala po starim kutijama od pljeskavica i kesama od čipsa, u žičanoj korpi koja je Masklinu pružala privremeno utočište.

Pogledajte ga. Mokar. Zima mu je. Do krajnosti je zabrinut. A visok je deset centimetara.

Ta korpa za otpatke obično je bila dobro lovište, čak i zimi. Mnogo puta se tu mogao naći poneki hladan komadić krompira u hartiji, a ponekad čak i pileća kost. Jednom ili dvaput zadesio se tu i pacov. Dobar je bio onaj dan kad se tu poslednji put našao pacov - nedelju dana imali su šta da jedu. Problem je bio u tome što pacovina može silno da ti dodija posle trećeg dana. Zapravo, i posle trećeg zalogaja.

Masklin baci pogled po kamionskom parkingu.

I, zaista, tačno na vreme, vozilo se pojavilo, rasprskavajući barice na svom putu, a zatim stajući uz šištanje kočnica.

Posmatrao je pristizanje ovog kamiona svakog utorka i četvrtka ujutro, već četiri nedelje. Pomno je merio vozačevo zadržavanje.

Imali su tačno tri minuta. Za nekoga velikog kao noum, to je više od pola sata.

Hitro se uspenrao kroz masne papire, iskočio kroz dno korpe i pojurio ka žbunju na ivici parkinga, gde su čekali Grima i matorci.

"Stig'o je!" reče on. "Idemo!"

Digli su se na noge, stenjući i gundajući. Ovu akciju uvežbavao je s njima nekoliko desetina puta. Znao je da ne bi bilo nimalo korisno da sada više. Njih vika samo uznemiri i zbuni, a onda gundaju još neko vreme. Čantraju oni i zbog hladnog čipsa, čak i kad ga Grima podgreje. Ječe koliko im je pacovina loša. On je ozbiljno razmatrao i mogućnost da otputuje sam, ali nije mogao da se odluči na tako nešto. Potreban im je. Potreban im je neko na koga će usmeravati gundanja.

Ali bili su suviše spori. Došlo mu je da zaplače.

Umesto da plače, okrenuo se Grimi.

"Daj, daj", reče joj. "Ubodi ih nečim, radi nešto. Nikad neće poći!"

Potapšala ga je po ruci.

"Ucvikali su", reče ona. "Kreni ti. Ja ću ih izvući."

Nije bilo vremena za raspravljanje. Masklin je pojurio nazad, preko vodenastog blata parkinga, već skidajući sa ramena konopac i kuku. Ovo poslednje pravio je nedelju dana, od jedne žice koju je malo-pomalo uspeo da odlomi iz neke ograde; posle toga je danima vežbao. Sad je, pritrčavajući kamionskom točku, već vitlao kukom.

U drugom pokušaju kuka se zakačila za ceradu, visoko iznad njega. Oprobao ju je jednom ili dvaput, a onda, grebucajući nogama po kamionskoj

gumi da bi našao oslonac, počeo je da se penje.

Ovo je i ranije izvodio. Tri, četiri puta. Hitro se provukao ispod teške cerade, u mrak unutrašnjosti. Odmotao je još užeta i vezao ga za jedan od konopaca debelih kao njegova ruka.

Onda je kliznuo nazad na rub i, gle, Bogu hvala, Grima je stvarno terala maleno stado matoraca preko šljunčanog prostora. Čuo je kako gundaju zbog barica.

Masklin poče da skače gore-dole od nestrpljenja.

Činilo se da stvar traje već satima. Objasnio im je već milionima puta, ali njih niko nije izvlačio na kamione kad su bili deca i nije im bilo jasno zašto bi neko sad s time počinjao. Bakica Morki je, na primer, insistirala na tome da muškarci tokom njenog penjanja gledaju na drugu stranu da joj ne bi neko zavirivao pod suknju; stari Torit je toliko cvileo da da ga je Masklin morao opet spustiti da mu Grima veže maramu preko očiju. Kad je izvukao prvih nekoliko, postalo je lakše, jer su mu počeli pomagati u izvlačenju ostalih, ali vreme je odmicalo.

Na kraju je izvukao Grimu. Bila je laka. Zapravo, svi su oni bili laki. Ne dobija se pacovina svaki dan.

Zaprepašćenje: svi su bili ukrcani. Radio je osluškujući jednim uhom, čekajući štopot koraka na šljunku i tresak vozačevih vrata, ali to nije počinjalo.

"E, dobro", reče on, tresući se od napora. "To je to. Sad samo da se premestimo u..."

"Ispustio sam Stvar", reče stari Torit. "Stvar. Ispala mi, vidiš? Ispala mi pored točka kad mi je Grima stavljala povez. Idi i donesi je, dečko."

Masklin ga pogleda užasnuto. Onda izviri ispod cerade: da, Stvar je bila tamo, daleko dole. Majušna crna kocka na tlu.

Stvar.

Ležala je u barici, ali to nije moglo da ošteti Stvar. Ništa nije moglo nauditi Stvari. Niti je mogla izgoreti.

Onda je začuo zvuk sporih koraka na šljunku.

"Nema vremena", prošaputa on. "Zaista nema vremena."

"Ne možemo ići bez Stvari", reče Grima.

"Naravno da možemo. To je samo, hm, samo jedna stvar. Tamo gde idemo, taj nesrećni predmet nam neće biti potreban."

Osetio se krivim čim je to rekao, zapanjen da su njegove usne mogle tako nešto uobličiti. Grima je izgledala užasnuto. Baka Morki uspravila se do svoje pune, uzdrhtale visine.

"Oprošteno ti bilo!" graknu ona. "Kakve ti užasne reči izmakoše! Reci mu, Torite." Munula je Torita u rebra.

"Ako ne nosimo Stvar, ja ne idem", reče Torit sumorno. "Nije to..."

"To su reči tvoga vođe", prekide ga Baka Morki. "Dakle, učini kako ti je rečeno. Ostaviti Stvar! Pazi, molim te! To ne bi bilo pristojno. Dakle, pođi i donesi je, ovog trenutka."

Masklin se bez reči zagleda dole, u blato i vodu, a onda, očajnim pokretom, baci uže u bezdan i kliznu niz njega.

Kiša je sad padala još jače, sa primesom susnežice. Vetar ga je šibao tokom silaska pored velikog luka točka i tokom teškog doskoka u baricu. On ispruži ruku, dohvati Stvar...

A kamion pođe.

Prvo se prolomio urlik, toliko glasan da to više nije bio zvuk, nego tvrdi zid buke. Onda udar smradnog vazduha, uz vibraciju od koje se zemlja zatresla.

Žestoko je cimnuo uže i viknuo im da ga povuku nagore, ali je bio svestan da ni sam ne čuje sopstveni glas. Ali verovatno je Grima shvatila, ili je neko drugi shvatio; jer uže se zateže, a njegove noge izdigoše se iz blata.

Odskakivao je i vrteo se oko sebe, dok su ga, bolnom sporošću, dizali pored točka. A točak se okretao samo koji centimetar od njega: nejasno crn, leden. Za sve to vreme buka ga je udarala u glavu kao čekić.

Ne plašim se, govorio je sebi. Ovo je toliko mnogo gore od ma čega drugog što mi se ikada desilo, da me čak ni ne plaši. Suviše je užasno da bi izazvalo strah.

Počeo se osećati kao da je u nekoj malenoj, toploj čauri, daleko od buke i vetra. Eto, umreću, pomisli on; umreću samo zbog ove Stvari koja nam nikad nije nimalo pomogla i koja je uistinu samo grudva nečega; umirem i idem u Raj. Pitam se da li je stari Torit pričao istinu o onome što te čeka kad umreš? Čini se da je malo prestrog zahtev da se mora umreti da bi se to saznalo. Već godinama gledam svake noći u nebo i još nijednog nouma ne videh tamo gore...

Ali, nema veze, sve je to izvan njega, nije stvarnost...

Ruke su se pružile dole, uhvatile ga ispod mišica, uvukle ga u prostor pod ceradom u kome je potmulo tutnjalo. Zatim su, ne bez izvesnih teškoća, iščupale Stvar iz njegovog stiska.

Iza kamiona, koji je hvatao brzinu, nove zavese sive kiše vukle su se preko pustih polja.

A nigde, nigde u celoj zemlji, nikakvih drugih nouma nije bilo.

Noumi su bili mnogobrojni, u vremenima kad kiše, nekako, kao da nisu bile toliko obilne. Masklin je pamtio bar četrdeset nouma. Ali onda je došao auto-put; potok je uveden u cevi, ispod zemlje, a najbliže živice počupane su iz korena. Noumi su oduvek živeli u ovom ili onom kutku sveta, a sad je odjednom više nije bilo lako naći kutak za sebe.

Njihova brojnost počela se smanjivati, dobrim delom zbog prirodnih uzroka, a kad si visok deset centimetara 'prirodni uzrok' može biti bilo šta što

ima zube i brzinu, a uz to je i gladno. Onda je Pirens, po prirodi najskloniji pustolovinama, poveo jedne noći pohod preko auto-puta, sa naumom da se pronade šta ima u šumama s druge strane. Pohod se nikad nije vratio. Zbog sokolova, govorili su neki; zbog kamiona, govorili su drugi. Bilo je čak i priča da je pohod stigao do polovine puta i tamo ostao kao na pustom ostrvu, zauvek na onom srednjem travnatom mestu između večno hujećih kolona automobila.

Onda je izgrađen kafić, pored drumca, nedaleko od staništa nouma. To je donelo neka poboljšanja; zavisi od toga kako se gleda na stvar. Ako su hladni ostaci krompirića i sivi dronjci piletine hrana, onda je hrane bilo odjednom dovoljno za svakoga.

Međutim, naišlo je proleće i Masklin se osvrnuo: video je da ih je preostalo još samo desetero, a od tog broja osmoro je bilo prestaro za neke velike izlaske. Starom Toritu bilo je već maltene deset godina.

Leto je bilo grozno. Grima je organizovala one koji su se još mogli kretati i vodila ih u ponoćne napade na koševce za otpatke, a Masklin je pokušavao da lovi.

Loviti sam, to je bilo kao da umireš malo-pomalo. Većina stvorova koje loviš istovremeno love tebe. Čak i ako imaš sreće, pa ubiješ nešto, kako da to dovučeš kući? Jednog pacova dovlačio je dva dana, a to je značilo i noćno dežuranje da ne priđu druga gladna stvorenja. Desetero snažnih lovaca mogu sve - mogu da opljačkaju pčelinju košnicu, nameste zamke za miševce, uhvate krticu, bilo šta - ali jedan usamljeni lovac, kome nema ko da čuva leđa u visokoj travi, jednostavno je sledeći obrok za svako biće koje ima kandže.

Da bi se dobavilo dovoljno hrane, potrebno je mnogo zdravih lovaca. Ali da bi se imalo mnogo zdravih lovaca, treba dobaviti dovoljno hrane.

"Ujesen će sve biti bolje", govorila je Grima tada, namotavajući zavoj oko njegove ruke, na mestu gde ga je lasica dokačila. "Biće pečuraka, bobica,

oraha, svega."

Ali ta jesen je došla bez ijedne pečurke, a kišilo je toliko da su bobice većinom istrunule pre nego što su sazrele. Oraha je, doduše, bilo u izobilju. Najbliže lešnikovo drvo bilo je udaljeno pola dana pešačenja. Masklin je mogao dovući dvanaestak lešnika, ako razbije ljušturu i stavi jezgra u papirnu vreću iz kante za otpatke. Jednom mu je za to bio potreban ceo dan i celim putem je rizikovao da ga napadnu sokolovi, a onda se ta hrana pojela za tačno jedan dan.

Zatim se zadnji deo jazbine urušio, zbog kiše. Od tada je bilo maltene zadovoljstvo izlaziti napolje. U svakom slučaju, bilo je prijatnije izići nego slušati kako gundaju zato što on, navodno, ne obavlja ni najosnovnije poslove održavanja. Oh, da, bio je i onaj događaj sa vatrom. Morala se održavati vatra na ulazu u jazbinu, radi kuvanja i radi odbijanja noćnih grabljivica. Jednog dana baka Morki je zaspala i dopustila da se vatra ugasi. Čak i ona je bila toliko pristojna da se tad postidi.

Kad se Masklin vratio te večeri, dugo je gledao hrpu mrtvog pepela, a onda je zario koplje u zemlju i počeo da se smeje. Smejao se sve dok nije počeo da plače. Nije mogao pogledati ostalima u lice. Morao je da iziđe i sedne, a Grima mu je uskoro donela punu školjku čaja od koprive. Hladnog.

"Svi su veoma uznemireni zbog toga", odvažila se da kaže.

Masklin se šuplje nasmejao. "A-ha, jasno mi je", rekao je. "Čuo sam ono 'Treba da doneseš još neki pikavac, dečko, nemam više duvana', i ono 'Više uopšte ne jedemo ribu, mogao bi malo da skokneš do reke', i kad su govorili 'Ovi mladi danas samo na sebe misle, zaista, samo na sebe, na sebe, a ja kad sam bila mlada mi smo...'"

Grima je uzdahnula. "Oni čine najbolje što mogu", rekla je. "Ali jednostavno ne shvataju. Bilo nas je na stotine, kad su oni bili mladi."

"Biće potrebni dani da se ta vatra upali", rekao je Masklin. Noumi su imali

jedno sočivo od naočara; da bi obavilo posao, bio je potreban veoma sunčan dan.

Besciljno je ćuškao blato pred svojim nogama.

"Meni je dosta", rekao je. "Odlazim."

"Ali potreban si nam!"

"Potreban sam i meni. Hoću reći, kakav je ovo život?"

"Ali ako odeš, oni će pomreti!"

"Pomreće u svakom slučaju", reče Masklin.

"Nije lepo tako nešto kazati!"

"Al' je istinito. Svako, u svakom slučaju, umre. I mi ćemo u svakom slučaju umreti. Pogledaj se. Provodiš sve vreme u pranju, ćišćenju, kuvanju i trćkaranju oko njih. Tebi je već blizu tri godine! Vreme je da otpočneš samostalan život."

"Baka Morki bila je vrlo ljubazna prema meni kad sam bila mala", rekla je Grima odbrambeno. "Bićeš jednog dana i ti mator."

"Misliš? A ko će raditi do iznemoglosti da bi podmirivao sve moje potrebe?"

Masklin je primećivao da ga obuzima sve veća ljutnja. Bio je siguran da je u pravu. Ali osećao se kao da nije u pravu, a stvar je zbog toga bila još gora.

Dugo je razmišljao o ovome i svaki put se završilo osećanjima besa i spetljanosti. Svi pametni noumi, i svi odvažni i svi hrabri, otišli su davno, na ovaj ili na onaj način. Dobri stari Masklin, govorili su, ti si stamen momak, ti ćeš da paziš na matore, a mi ćemo se vratiti za tili čas, ćim nađemo bolje mesto. Kad god je o tome premišljao, dobri stari Masklin postajao je ljut na njih što odlaze, a na sebe što ostaje. On uvek popusti: eto u ćemu je njegov problem. Bio je svestan toga. Bez obzira na to šta sebi obeća na početku, na kraju pođe putanjom najmanjeg otpora.

Grima ga je gledala besno.

Slegnuo je ramenima.

"Dobro, dobro, nek pođu s nama", rekao je.

"Znaš ti da oni neće poći", rekla je Grima. "Suviše su stari. Svi su odrasli u ovom kraju. Ovde im se dopada."

"Dopada im se ovde, kad smo tu nas dvoje da ih poslužujemo", promrmljao je Masklin.

Na tome se njihov razgovor završio. Svi su ručali orahe. U Masklinovom orahu bio je crv.

Posle je izišao i seo na vrh nasipa, oslonio donju vilicu na šake i zagledao se još jednom u auto-put.

Bila je to reka crvenih i belih svetlosti. U tim kutijama nalazila su se ljudska bića, koja su išla da rade nešto tajanstveno, naime ono što ljudi već rade, šta god to bilo.

Bio je spreman da se opkladi da ne jedu pacovinu. Ljudima je zaista lako. Veliki su i spori, ali ne moraju da životare u mokrim jazbinama i da čekaju kad će neka izlapela baba da pusti da se vatra ugasi. Nikad nemaju crva u čaju. Odu kud god hoće, rade šta god im je volja. Ceo svet je njihov.

A cele noći se vozikaju tamo i amo u tim svojim malim kamionima sa upaljenim svetlima. Pa zar nikad ne spavaju? Mora biti da ih ima na stotine.

Sanjao je, ranije, o odlasku kamionom. Kamioni se često zaustavljaju kod kafića. Bilo bi lako - recimo, prilično lako - ubaciti se u neki od njih. Kamioni su čisti i blistavi, što znači da idu na neka mesta bolja od ovog. Uostalo, šta je alternativa? Kraj zime, ovde, neće živi dočekati; a polazak pešice preko livada, uoči još gorih vremenskih prilika - nezamislivo.

Naravno, on nikad neće poći. Na kraju, nikad ne učiniš, samo sanjariš... kako bi krenuo za tim svetlostima koje huje pored tebe.

Iznad jurećih svetlosti, zvezde. Torit je govorio da su zvezde veoma važne. U ovom trenutku Masklin se s tim nije baš slagao. Ne možeš ih jesti. Ne

pomažu ti mnogo ni da vidiš u mraku. Zvezde su, kad pomisliš, prilično beskorisne...

Neko je vrisnuo.

Masklinovo telo skočilo je maltene pre nego što mu je um išta pomislio i pojurilo, bešumno, kroz žgoljavu žbunje, prema jazbini.

U koju je lisac već zavukao celu glavu, mašući svojim bujnim repom ka zvezdama. Masklin ga je prepoznao. Imao je s njim nekoliko susreta iz kojih se jedva izvukao.

Negde u Mesklinovoj glavi, onaj deo koji je bio stvarno on - o tome bi stari Torit zaista imao šta da kaže - bio je užasnut gledajući ga kako grabi koplje, koje je ostalo tamo gde ga je zario u zemlju, i ubada lisca u zadnju nogu, svom snagom.

Začulo se prigušeno cviljenje, onda se životinja nekako izvukla unatraške. Okrenula je zlu, zapenušenu masku ka svom mučitelju. Dva sjajna, žuta oka fokusirala su se na Masklina, koji se, dahćući, naslonio na koplje. Bio je to jedan od onih trenutaka kad i samo vreme poteče sporije i sve najednom postane stvarnije. Možda, kad znaš da ćeš umreti, čula primaju najveću moguću količinu pojedinosti, dok još mogu...

Na njušci tog stvora bile su mrljice krvi.

Masklin oseti buđenje besa u sebi. Gnev je navirao iznutra, kroz njega, kao ogroman mehur. Jer, on nema mnogo, a ova iskežena stvar mu oduzima i to malo.

Pred njim se zanjihao crveni jezik i njemu je tog trena bilo jasno da ima samo dve mogućnosti. Da beži, ili da umre.

Zato je, umesto te dve, odabrao da napadne. Koplje se vinulo iz njegove ruke kao ptica i ubolo lisca u usnu. Lisac je vrisnuo i počeo šapom da prelazi preko rane, a Masklin je već bio u trku, jurio je preko tla, gonjen motorom svoga besa; onda je skočio, zagrabio punim šakama smrdljivo crveno krzno,

naskočio životinji na leđa, pa na vrat, potegao svoj kameni nož i počeo da udara, zariva, da bode sve zlo sveta...

Lisac je još jednom vrisnuo i odskočio. Da je tad bio sposoban da razmišlja, Masklin bi znao da takvim nožem uglavnom samo dosađuje protivniku, ništa više; međutim, lisac nije bio naviknut da se ručak tako besno opire, pa je sad želeo samo da ode odatle. Strugnuo je uz nasip, a onda je glavačke pojurio niz onu drugu stranu, ka svetlima auto-puta.

Masklin je opet počeo da misli. Huka saobraćaja ispunila mu je sluh. Pustio je krzno i bacio se u dugačku travu, a stvorenje je galopom izletelo na asfalt.

Pao je teško i počeo se prevrtati; pad mu je sasvim izbio dah iz pluća.

Ipak je zapamtio ono što se desilo odmah potom. Zapamtio i sačuvao u pamćenju još dugo, čak i onda kad se toliko nagledao čudesnih prizora da zaista nije trebalo da ostane nimalo slobodnog prostora.

Lisac je, ukočen kao kip u snopu svetlosti farova, zarežao prkosno, rešen da svojim strašnim pogledom otera deset tona metala koje su hujale ka njemu brzinom od sto kilometara na sat.

Nastupili su: jedno 'tup', jedno 'hvuššššš' i mrak.

Masklin je ostao da leži, lica oslonjenog na hladnu mahovinu, još dugo. Onda je, užasavajući se onog što će videti i nastojeći da to ne zamišlja, krenuo lakim trkom prema ostacima svog doma.

Na ulazu u jazbinu čekala je Grima, držeći jednu grančicu kao motku. Okrenula se naglo i zamahnula, i malo je nedostajalo da prospe mozak Masklinu koji se isteturao iz mraka i naslonio na nasip. Pružio je umornu ruku i odgurnuo štap.

"Nismo znali kuda si otišao", rekla je ona, glasom na ivici hysterije. "Samo smo čuli buku, kad ono lisac, a ti si treb'o da budeš tu, a on je uhvatio gospodina Merta i gospu Kum i počeo da kopa da bi..."

Začutala je i kao da se sva opustila.

"Da, hvala", rekao je Masklin hladno, "dobro sam, hvala na pitanju."

"Šta je - bilo?"

Prešao je preko pitanja i samo ušao u mrak jazbine i legao. Čuo je šapat matorih, dok je tonuo u duboki, hladni san.

Trebalo je da budem tu, razmišljao je.

Oni zavise od mene.

Idemo. Svi.

To je tad izgledalo kao dobra zamisao.

Sad, kudikamo drugačije.

Sad su noumi bili šćućureni u jednom uglu velikog, praznog prostora u kamionu. Čutali su. Nije bilo mesta za ikakvu galamu. Urganje motora ispunilo je vazduh s kraja na kraj. Ponekad bi popustilo, ali se već sledećeg trenutka nastavljalo. Ponekad se čitav kamion njihao.

Grima pođe četvoronoške preko drhtavog poda.

"Kol'ko ima do tamo?" reče ona.

"Do kamo?" reče Masklin.

"Pa do tamo gde idemo."

"Ne znam."

"Vidi, ovi su gladni."

Oni su uvek bili gladni. Masklin beznadno pogleda grupicu matoraca. Jedno ili dvoje iz te grupe gledali su ga sa iščekivanjem.

"Ništa ja tu ne mogu", reče on. "Gladan sam i ja, ali ovde nemna ničeg. Prazan je."

"Baka Morki se veoma uznemiri kad propusti neki obrok", reče Grima.

Masklin joj uputi dug, prazan pogled. Onda ode četvoronoške do grupe i sede između Torita i babe.

Nikada nije stvarno razgovarao sa njima, uvide on. Kad je bio mali, bili su to džinovi koji ga se nisu ništa ticali, a onda je postao lovac i družio se s lovcima, a ove godine je uvek bio ili napolju, u potrazi za hranom, ili u jazbini, čvrsto zaspao. Ipak je znao zašto je Torit vođa plemena. Iz razumnog razloga: bio je najstariji noum. Uvek je najstariji bio vođa; na taj način su izbegavane sve rasprave. Ne najstarija žena, razume se, jer je svakome jasno da bi tako nešto bilo nezamislivo; čak je i Baka Morki bila sasvim čvrsta u tom pogledu. A to je bilo malčice neobično, jer je upravo ona postupala prema njemu kao prema idiotu; Torit, sa svoje strane, nikad nijednu odluku nije doneo, a da prethodno nije krajičkom oka pogledao Baku Morki. Masklin uzdahnu i zagleda se ukočeno u svoja kolena.

"Čujte, ne znam koliko dugo..." počeo on.

"Ne brini se ti zbog mene, dečko", reče Baka Morki, koja kao da se sasvim oporavila. "Sve ovo je prilično uzbudljivo, ha?"

"Al' bi moglo potrajati strašno dugo", reče Masklin. "Nisam znao da će ovoliko da traje. Bila je to samo jedna luda ideja..."

Ćušnula ga je koščatim prstom. "Mladi čoveče", reče ona, "doživela sam ja Veliku zimu 1996. Bila je stravična. Meni ništa ne pričaj o gladovanju. Grima je dobra devojka, ali se suviše brine."

"Ali ja ne znam ni kuda idemo!" uzviknu Masklin. "Izvinjavam se!"

Torit, koji je, onako mršav, sedeo i držao Stvar na krilu, pogleda kratkovidno ka njemu.

"Imamo Stvar", reče on. "Ona će nam pokazati Put. Hoće."

Masklin sumorno klimnu glavom. Baš je bilo čudno kako je stari Torit uvek znao šta Stvar hoće. Jedna obična crna kocka, ali snabdevena vrlo konkretnim stavovima o važnosti redovnog jela i o neophodnosti da mlađi slušaju starije. Ta Stvar kao da ima odgovor na sve.

"A kuda nas vodi ovaj Put?" reče Masklin.

"To ti dobro znaš. Na Nebo."

"A-ha. Pa da", reče Masklin. Zapiljio se besno u Stvar. Bio je poprilično siguran da Stvar ne kazuje starom Toritu baš ništa; jer znao je da raspolaže vrlo dobrim sluhom, pa ipak nikada nije čuo da je Stvar išta rekla. Stvar nikad nije ništa učinila, niti se ikad pomakla. Sve njeno činjenje sastojalo se u tome što je ostajala kockasta i crna. To joj je dobro išlo od ruke.

"Samo ako sledimo uputstva naše Stvari tačno u svim pojedinostima, možemo biti sigurni da ćemo stići na Nebo", reče Torit nesigurno, kao neko kome su to rekli u davnoj prošlosti i ko ni tad nije baš razumeo.

"Da, pa dobro", reče Masklin. Ustao je i pošao uznjihanim podom, do cerade. Tu je zastao da skupi hrabrost, a onda proturio glavu kroz otvor.

Napolju nije bilo ničeg osim razmazanih svetlih mrlja i čudnovatih mirisa.

Sve je išlo kako ne valja i ne treba. A izgledalo je superpametno one noći, pre sedam dana. Bilo je: bolje ma gde, nego ovde. Tad se činilo da je to samo po sebi jasno. Čudna stvar, međutim: stari su grozno cvileli kad god im se neka sitnica nije sviđala, a sad, kad je sve krenulo naopako, kao da su bili maltene veseli.

Narod je mnogo zapetljaniji nego što izgleda. Možda bi Stvar mogla i to da ti kaže, ako bi umeo da je pitaš.

Kamion je zaokrenuo oko jednog ugla, bučno se zaputio u neku tamu, a onda, bez upozorenja, stao. Masklin shvati da je pred njegovim očima ogroman osvetljeni prostor, pun kamiona, pun ljudskih bića...

Brzo je uvukao glavu nazad i otrčao preko poda do Torita.

"Ov-vaj", reče.

"Da, momče?"

"Nebo. Da li ljudska bića idu na Nebo?"

Stari noum odmahnu glavom. "Kaže se Nebesa", reče on. "U množini, ima ih više, znaš? I na svako idu samo noumi."

"U to si potpuno siguran?"

"Oh, da." Torit se sav ozario. "Al' moguće je da i ljudi imaju neka svoja Nebesa, dabome", reče on. "Nije mi poznato. Al' njihova Nebesa nisu naša, u to budi siguran."

"Aha."

Torit se opet zagleda u Stvar.

"Stali smo", reče. "Gde smo?"

Masklin umorno pogleda u mrak.

"Mislim da bi bilo dobro da iziđem i to utvrdim", reče.

Napolju su se čuli zvižduci i daleka tutnjava ljudskih glasova. Svetlosti su se pogasile. Nešto je zazveketalo, pa škljocnulo, a onda je zavládala tišina.

Posle nekog vremena čulo se tiho grebuckanje oko zadnje strane jednog od utihnulih kamiona. Neko je spustio uže, zapravo ne deblje od konca, sve do uljastog poda garaže.

Prošao je minut. Onda se jedna zdepasta, mala prilika spuzala niz uže, vrlo pažljivo, spuštajući se po sistemu 'ruka preko ruke', i doskočila na tle. Stajala je nepomično kao stena, tokom nekoliko sekundi posle tog prizemljenja, pomičući samo oči.

To obličje nije bilo u celosti ljudsko. Broj ruku i nogu bio je sasvim u redu, a i razni drugi delovi i delići kao, na primer, oči, bili su na uobičajenim mestima, ali to stvorenje koje se sad, obučeno u mišje kože, šunjalo po mračnom podu izgledalo je kao zid od cigala na dve noge. Noumi su tako zdepasti da u poređenju s njima japanski sumo-rvač izgleda izglednelo; a način kretanja ovog nouma nagoveštavao je da su mu mišići žilaviji nego stare čizme.

Masklin je, uistinu, bio smrtno uplašen. Ovde nije ništa prepoznavao, osim mirisa svega, koji je odavno povezao sa ljudima i naročito sa kamionima. (Svojevremeno mu je Torit nadmeno rekao da je sve jedna voda koja gori, a

koju kamioni piju, i tad je Masklinu konačno bilo jasno da je matori noum pošandrao. Naravno da voda ne gori.)

Ništa ovde nije bilo razumno. Divovske kante nadnosile su se nad njega. Tu i tamo bili su džinovski komadi metala sa izgledom nečeg proizvedenog. Ovo je svakako bio deo ljudskih Nebesa. Ljudi vole metal.

Oprezno je zaobišao jedan pikavac, ali i napravio mentalnu zabeležku da ga u povratku ponese za Torita.

Bilo je tu još kamiona i svi su ćutali. Ovo je, zaključi Masklin, gnezdo za kamione. A to znači da je na raspolaganju samo jedna hrana: naime, sve.

Sada nešto opušteniji, Mesklin počeo malo da pretura ispod neke klupe koja se duž jednog zida uzdizala kao kuća. Tu su bili nanosi odbačenih hartija; vođen mirisom koji je ovde bio jači čak i od svega, Mesklin naše čitav jedan ogrizak od jabuke. Malo potamneo, ali vrlo dobar.

Nabacio je ogrizak preko ramena i okrenuo se.

Pred njim je stajao pacov i gledao ga zamišljeno. Pacov znatno veći i glatkiji od onih sa kojima su se noumi borili za ostatke hrane u korpama za otpatke. Pacov koji se sad spustio na sve četiri i krenuo lakim kasom ka njemu.

Masklin je osećao da se ovde nalazi na čvršćem tlu. Možda ne razume ovu burad i druge ogromne predmete i grozne mirise, ali dobro zna šta je pacov i šta treba uraditi kad se pojavi pacov.

Ispustio je ogrizak, ponovo se prihvatio koplja, pokretima sporim i pažljivim, nanišanio pacovu tačno među oči...

Dve stvari dogodiše se istovremeno.

Masklin primeti da pacov ima mali crveni kaiš oko vrata.

A jedan glas reče: "Nemoj! Znaš kol'ko je vremena trebalo da ga izdresiramo. Za ime Rasprodaje! Odakle si ti došao?"

Taj neznamac bio je noum, ili je, bar, Masklin morao to pretpostaviti. Noumske visine, svakako, a i kretao se noumski.

Ali, odeća...

Osnovna boja za odeću praktičnog nouma jeste boja blata. To je razumno. Grima je znala pedeset načina pravljenja boje od divljih biljaka i svih pedeset su davale, u suštini, blatnu boju. Ponekad žućkasto blatnu, ili smeđe blatnu, ponekad čak zelenkasto blatnu, ali, ipak, šta drugo reći nego... blatnu. Jer noum koji bi pošao po svetu obučen u veselo crveno i plavo imao bi verovatni preostali životni vek od nekih pola sata najviše, a onda bi mu se dogodilo nešto prehrambeno, u smislu varenja.

Ali ovaj noum izgledao je kao duga. Sav u blistavoj odeći, od nekog materijala finog kao omot za čipse; pa opasač - sa umetnutim staklenim ukrasima; čizme od prave štavljene kože; na glavi šešir i u šeširu zadenuo pero. Dok je govorio, pljuskao je dokono po sari od čizme jednom kožnom trakom koja je, pokazalo se, bila kaiš za pacova.

"Dakle?" reče on odsečno. "Odgovori mi!"

"Sišao sam s kamiona", reče Masklin kratko, odmeravajući pacova pogledom. Pacov prestade da se češka iza uha, pogleda Masklina jednom, a onda ode i sakri se iza svog gospodara.

"A šta si tamo radio? Odgovori mi!"

Masklin se isprsi. "Putovali smo", reče.

Noum ga je gledao ljutito. "Šta ti je to 'putovali'?" reče.

"Pa išli", reče Masklin. "Znaš? Pošli sa jednog mesta, a stigli na drugo."

Ovo je neobično delovalo na neznanca. Nije ga učinilo pristojnim, ali je oduzelo oštrinu njegovom tonu.

"Je l' ti to meni kažeš da si došao iz Spoljašnjosti?" upita on.

"Dakako."

"Ali to je nemoguće!"

"Je l' jeste?" Masklinovo lice pokazalo je zabrinutost.

"Ne postoji ništa napolju!"

"Ne postoji? Dobro, izvinjavam se", reče Masklin. "Izgleda da smo mi ipak došli odatle. Da li je to problem?"

"Misliš, stvarno iz Spoljašnjosti?" reče noum, prilazeći mu nekako postrance.

"Pa valjda to mislim. Mi nikad nismo o tome razmišljali. A kakvo je ovo me..."

"Kako izgleda?"

"Šta?"

"Napolju! Van! Kako izgleda?"

Masklin ga pogleda belo. "Ovaj..." reče on. "Eto, kao, veliko je..."

"Da?"

"I, hm, ima ga mnogo..."

"Da? Da?"

"A u sebi, znaš, ima ponešto..."

"Je li istina da je tavanica tako visoko da se ne vidi?" upita noum, očito van sebe od uzbuđenja.

"Ne znam. Šta je tavanica?" upita Masklin.

"Ono", reče noum, pokazujući prstom pravo gore, ka sumornom svodu od greda i senki.

"Ništa slično nisam video", reče Masklin. "Napolju je plavo ili sivo, sa belim stvarima koje plove."

"I, i, zidovi, da li su tako daleko i da li neki zeleni sag raste na podu?" upita noum, skakućući sa jedne noge na drugu.

"Ne znam", reče Masklin, još više u čudu. "Šta ti je to 'sag'?"

"Aaaa-uh!" Noum se savladao, zatim pružio ruku. "Zovem se Angalo", reče on. "Angalo De Šeširi. Ha-ha. Naravno, to tebi ništa ne znači. A ovo je

Bobo."

Pacov kao da je razvukao usta u osmeh. Masklin još nikada nije čuo da neko pacovu pridaje ime ili naziv, osim, možda, ako se baš nema kud, epitet 'ručak'.

"Ja sam Masklin", reče. "Je li u redu da i ostali moji siđu? Putovanje je bilo dugo."

"Bou-že, yes! Svi ste Izvana? Moj otac nikada u to neće poverovati!"

"Stvarno mi je žao", reče Masklin. "Ne razumem. Šta je tu tako posebno? Bili smo napolju. Sad smo unutra."

Angalo nije obraćao pažnju na njega. Piljio je u ostalu družinu koja je kruto silazila niz uže i uz put gundala.

"Pa, i starci!" reče Angalo. "Štaviše, izgledaju isto kao mi! Nemaju čak ni šiljate glave, ništa!"

"Mali!" reče Baka Morki. Angalu spade osmeh sa lica.

"Gospođo", reče on ledeno, "jesi li ti svesna sa kim razgovaraš?"

"Sa nekim ko nije suviše mator da se ne izlupa po turu", reče Baka Morki. "Kad bi' se udesila k'o ti, momče, ja bi' izgledala poprilično bolje. Šiljate glave! Pazi, molim te!"

Angalova usta su se otvorila i tiho opet zatvorila. Onda on reče: "Zapanjujuće! Mislim, Dorkas je rekao da čak i kad bi postojao život u spoljašnjem prostoru, to ne bi bio život kakav je nama poznat! Molim vas, molim vas, svi za mnom."

Zgledali su se, a Angalo je hitro krenuo ka rubu kamionskog gnezda; ipak, pošli su za njim. Nisu imali neku naročitu alternativu.

"Pamtim kad je tvoj stari otac jednog dana ostao predugo na suncu. Posle je lupetao k'o ovaj ovde", reče Baka Morki tiho.

Torit kao da se bližio nekom zaključku. Svi su ućtivo čekali taj trenutak.

"Ja bi' rek'o", reče on najzad, "ja bi' rek'o da treba da pojedemo njegovog

pacova."

"Ti da ćutiš, tamo", reče Baka Morki automatski.

"Ja sam vođa. Ja sam predvodnik. Nemaš ti pravo tako da se obraćaš vođi", reče Torit cvilećim tonom.

"Dabome da si vođa", odseče Baka Morki. "Ko je rek'o da nisi vođa. Ja nikad nisam rekla da nisi vođa. Ti si vođa."

"Tako je", šmrknu Torit.

"A sad, haj' da ćutiš", reče bakica.

Masklin kucnu Angala po ramenu. "A gde je ovo?" reče.

Angalo stade kraj zida, koji se uzdizao u daljine i visine.

"Ne znate?" reče on.

"Mi smo samo mislili, ovaj, mi smo se samo nadali da kamioni odlaze u... u neko mesto gde je dobro biti", reče Grima.

"To ste dobro čuli, da-da", reče Angalo ponosito. "Ovo je mesto gde je najbolje biti. Ovo je Radnja!"

2.

XIII A u Radnji ni noći ni dana ne bejaše, dočim samo Radnog vremena i onog kad je Zatvoreno. Kiše ni snega ne bejaše nimalo.

XIV I ugojiše se noumi i namnožiše, kako godine prolažahu, a vreme svoje potrošiše na međusobna gloženja i male ratove, Odeljenje jedno protiv Odeljenja drugog, a o spoljašnjem svetu sve zaboraviše.

XV Jer, rekoše: 'Zar nije istina ovo, da je Arnold Bros (osn. 1905) stavio Sve stvari pod jedan krov?'

XVI A oni koji rekoše, 'Možda ne sve', bejahu surovo ismejani i u rebra udarani.

XVII Drugi noumi govorahu: 'Čak i ako bi postojalo neko Spolja, šta bi

tamo moglo biti, što bi nama trebalo? Jer ovde snagu Struje imamo, i Restoran, i Sve zabave.'

XVIII I tako doba godišnja padahu gušće nego meki jastuci u Uz Nameštaj (3. sprat).

XIX Sve dok ne dođe Nepoznati iz daljina, onaj koji glasom silovitim povika: 'O jada, o jada.'

Iz 'Knjige nouma', Prvi sprat, XII-XIX

Saplitali su se jedno preko drugog, hodali su glava okrenutim nagore, i otvorenih usta, blenuli su. Angalo se zaustavio pored jedne rupe u zidu, a onda im žurno mahnuo da ulaze.

"Ovde uđite", rekao je.

Baka Morki je šmrknula.

"To je pacovska rupa", reče ona. "Ne tražiš od mene da silazim u pacovsku rupu?" Okrenula se Toritu. "On traži od mene da siđem u pacovsku rupu! Ne silazim ja u pacovsku rupu!"

"Zašto ne bi?" upita Angalo.

"Zato što je to pacovska rupa!"

"Tako samo izgleda", reče Angalo. "To je skriveni ulaz, ništa više."

"Tvoj pacov je upravo ušao", reče Baka Morki, likujući. "Imam ja oči. Pacovska je."

Angalo pogleda Grimu molećivo i šmugnu u rupu. Grima zavuče glavu za njim.

"Meni se ne čini da je pacovska, bakice", reče, glasom malo prigušenim.

"A zašto ne, molim te lepo?"

"Zato što ima stepenice unutra. I, oh, slađana, mala svetlanca."

Penjanje je potrajalo dugo. Nekoliko puta su morali da zastaju i čekaju da

ih stari sustignu; Toritu je trebalo pomagati maltene celim putem. Na vrhu je stepenište vodilo kroz jedna dostojanstvenija vrata u...

Čak ni kad je bio mlad, Masklin nikada nije video više od četrdeset nouma na okupu.

Ovde ih je bilo više od tog broja. A bilo je i hrane. Nije ličila ni na šta njemu prepoznatljivo, ali morala je biti hrana. Jer, ovi noumi su je jeli.

Prostorija visoka približno dvaput koliko Masklin protezala se u daljinu. Hrana je bila naslagana u uredne gomile, između kojih su bili poprečni prolazi, a u prolazima velika gužva nouma. Niko nije obraćao mnogo pažnje na grupicu koja je poslušno, vukući noge, išla za Angalom, u čije se kretanje vratilo nešto od one ranije razmetljivosti.

Nekoliko nouma vodilo je po jednog glatkog pacova na kaišu. Neke od dama imale su miševe koji su poslušno cupkali za njima; Masklin je krajičkom uva čuo "Tc-c-c!" kojim je Baka Morki izražavala neodobravanje.

Čuo je i starog Torita kako govori uzbuđeno: "Znam šta je ono! Ono je sir! Bio je u kanti jednom jedan sendvič sa sirom, u leto devedeset četvrte, sećaš se?" Na to ga je Baka Morki munula u mršava rebra, i to jako.

"Ti da ćutiš, tamo", zapovedila je. "Nećeš valjda da nas brukaš pred svim ovim narodom, a? Budi vođa. Drži ponos."

U tom pogledu išlo im je prilično slabo. Čitali su zabezeknuto i hodali dalje. Videli su i radne stolove sa gomilama voća i povrća koje su pojedini noumi vredno obrađivali. Bilo je tu i drugih stvari, koje Masklin nije mogao ni da počne prepoznavati. Nije želeo da pokaže neznanje, ali radoznalost je bila jača.

"Šta je ono tamo preko?" upita, pokazavši prstom.

"Salami-kobasica", reče Angalo. "Jesi to ikad jeo?"

"Ne u poslednje vreme", reče Masklin, bez laganja.

"A ono su urme", reče Angalo. "A ono je banana. Pretpostavljam da nikad

ranije niste videli bananu, a?"

Masklin zausti da nešto kaže, ali Baka Morki ga preteče.

"Nešto je žgoljava", reče ona i šmrknu. "Zapravo je mala-malecna, prema onima koje imamo kod kuće."

"Je l' to tako?" upita Angalo podozrivo.

"Nego šta", odvrati Baka Morki, zagrevajući se za tu temu. "Majušna je. Tja, one banane koje mi imamo kod kuće..." Zastade i pogleda bananu, koja je ležala na podmetačima kao kanu izvučen na suvo. Usne su joj se mrdale; razmišljala je brzo i pobedonosno dodala: "Jedva smo uspevali da ih iskopamo iz zemlje!"

Zagledala se kao pobednik u Angala, koji pokuša da 'pobedi' upornijim pogledom i odustade.

"Dobro, nije bitno", reče Angalo neodređeno i skrete pogled. "Izvolite, poslužite se, svi. Recite upraviteljima da sve stave na račun De Šeširija, znate? Ali ne recite da ste iz Spoljašnjosti. To želim da bude iznenađenje."

Nastade opšte, žurno premeštanje prema hrani. Čak i Baka Morki, pukim slučajem, odluta na tu stranu i iznenadi se videći da joj se neki kolač isprečio na putu.

Jedino je Masklin ostao na svom mestu, opirući se neodložnim zahtevima svoga želuca. Nije bio siguran da je čak i počeo shvatati kako stvari dejstvuju u Radnji, ali ga je pratilo osećanje da ako se s tim dejstvom ne suočiš dostojanstveno, na kraju možeš dobiti da radiš stvari koje ti se neće mnogo sviđati.

"Ti nisi gladan?" upita Angalo.

"Gladan sam", priznade Masklin, "samo ne jedem. Odakle sva ova hrana?"

"Mažnjavamo je od ljudskih bića, jasno", reče Angalo olakim tonom. "To su prilično tupava stvorenja, znaš."

"Ne ljute se zbog toga?"

"Misle da to uzimaju pacovi", reče Angalo podsmešljivo. "Mi ponesemo pacovska znaš-već-šta sa sobom. Naime, Restoranci to nose, a ponekad povedu i druge sa sobom", ispravi se on. "Zato ljudi naprosto zaključe da su to uradili pacovi."

Masklin nabora veđe.

"Znaš-već-šta?" ponovi.

"Pa, znaš šta", reče Angalo. "Čvrste otpadne materije."

Masklin klimnu glavom. "I ljudi na to nasednu?" upita sumnjičavo.

"Ljudi su veoma glupavi, rekao sam ti." Mladić prošeta oko Masklina. "Moraš doći da vidiš mog oca", reče. "Naravno, unapred se zna da se vi morate učlaniti u De Šeširije."

Masklin pogleda svoje pleme. Otišli su kud koji, ali svi u hranu. Torit je držao gromadu sira veliku kao njegova glava, Baka Morki je ispitivala bananu kao da je to nešto što bi se moglo rasprsnuti; čak ni Grima nije obraćala nimalo pažnje na Masklina.

Masklin se osećao izgubljen. Znao je šta ume dobro da radi: da prati pacova po tragu preko nekoliko livada, da ga ubije jednim udarcem koplja, zatim da ga dovuče kući. Osećao se zaista majstorom u tom poslu. Noumi su reagovali, govoreći stvari kao: "Dobro urađeno."

Imao je osećaj da za bananom nije potrebno ići.

"Tvoj otac?" upita on.

"Vojvoda De Šeširi", reče Angalo gordo. "Branitelj Mezanina i Autokrat Kantine za osoblje."

"Njega ima trojica?" reče Masklin zbunjeno.

"To su mu titule. Neke od njegovih titula. On je gotovo najmoćniji noum u Radnji. Imate li vi Napolju očeve ili nešto slično?"

Neobična stvar, pomisli Masklin. Uvredljiv mali prcko, osim kad govori o

Spoljašnjosti, a tad postaje kao neki zadivljeni dečak.

"Imao sam oca, nekada", reče on. Nije želeo da se zadržava na toj temi.

"Sigurno ste doživeli mnogo pustolovina!"

Masklin pomisli na neke stvari koje su mu se dogodile - tačnije, na neke stvari koje zamalo da mu se dogode - u poslednje vreme.

"Da", reče on.

"Sigurno je to bilo super zabavno!"

Zabavno, pomisli Masklin. Reč ne mnogo poznata. Možda se odnosi na ono kad juriš kroz blatnjavi rov, a gladni zubi te gone. "Lovite li vi?" upita on.

"Pacove, ponekad. U Kotlarnici. Pacove moramo suzbijati, naravno." On počeska Boboa iza uha.

"Da li ih jedete?"

Angalo je izgledao užasnuto. "Da jedemo pacove?"

Masklin se zagleda u gomile hrane koje su ga okruživale. "I meni se čini da to verovatno ne radite", reče on. "Znaš, nikad nisam shvatao da na svetu ima ovoliko nouma. Koliko ih živi ovde?"

Angalo mu reče.

"Čega dve?" reče Masklin.

Angalo ponovi.

"Ne izgledaš mnogo impresioniran", nastavi on, videći da se Masklinov izraz lica nije promenio.

Masklin se tvrdo zagleda u vrh svog koplja. Bio je to komad kremen-kamena; pronašao ga je u poljima, jednog dana, a onda je beskrajno dugo radio da bi sa jedne bale sena otkinuo parče plastične uzice i njime vezao kremen za štap. U ovom trenutku to koplje mu je izgledalo kao jedina dobro poznata stvar u zbunjujućem svetu.

"Ne znam", reče. "Šta je to 'hiljada'?"

Vojvoda Sido De Šeširi, koji je ujedno bio i Lord Protektor Pokretnih stepenica za nagore, Branitelj Mezanina i Vitez od Šaltera, počeo obrtati Stvar u rukama, vrlo sporo. Onda je odbaci u stranu.

"Vrlo zabavno", reče.

Noumi su stajali u zbunjenoj grupi, u Vojvodinoj palati, koja se u tom trenutku nalazila ispod podnih dasaka u Uz Nameštaj. Vojvoda je još bio u oklopu i nije izgledao kao da ga je nešto mnogo razonodilo.

"Dakle", reče on, "vi ste iz Spoljašnjosti, a? Da li stvarno očekujete da vam verujem?"

"Oče, ja..." počeo Angalo.

"Tišina! Znaš šta je rekao Arnold Bros (osn. 1905)! Sve pod jednim krovom. Sve! Prema tome, ne može postojati Spoljašnjost. Iz toga dalje sledi, da ni vi niste odatle. Onda proističe da ste iz nekog drugog dela Radnje. Iz Korseta. Ili iz Mode za Mlade, može biti. Mi te predele nikada nismo stvarno istražili."

"Ne, mi smo..." počeo Masklin.

Vojvoda diže šake.

"Slušajte me", reče, besno piljeći u Masklina. "Ne krivim ja vas. Moj sin je mlad momak, podložan raznim uticajima. Siguran sam da vas je on nagovorio na ovo. Odveć je on sklon razgledanju kamiona i slušanju nerazumnih priča, od kojih mu se mozak pregreje. Ali ja nisam nerazuman noum", nastavi on, kao da ih izaziva da to ospore ako smeju, "i zato će uvek biti mesta u dešeširijevskoj gardi za snažnog momka kao što si ti. Prema tome, hajde da zaboravimo ovu glupost. Da li se slažemo?"

"Ali mi smo zaista došli izvana", istrajavao je Masklin.

"Ne postoji ništa izvan!" reče Vojvoda. "Osim, naravno, kad neki dobar noum umre, pod uslovom da je živio kako dolikuje. Tada postoji Spoljašnjost, u kojoj oni žive u raskoši, za večita vremena. Hajde, sada", reče

on i potapša Masklina po ramenu, "odustani od tog glupog čavrljanja i pomози nam u našem junačkom zadatku."

"Da, ali sa kojom svrhom?" reče Masklin.

"Ne želiš, valjda, da Gvoždarci zaposednu naše odeljenje, je li?" reče Vojvoda. Masklin baci pogled ka Angalu, koji žurno odmahnu glavom.

"Pa, valjda, ne", reče Masklin, "ali vi ste svi noumi, zar ne? A postoji gomila hrane za svakog. Izgleda malo nerazumno da trošite sve svoje vreme na međusobne zađevice."

Krajičkom vidnog polja primetio je da se Angalo uhvatio šakama za glavu. Vojvoda pocrvene.

"Reče li: 'nerazumno'?"

Masklin se nakrivi malo unazad, da bi bio dalje od Vojvode. Međutim, bio je vaspitan da bude častan. Smatrao je da nije dovoljno pametan da laže uspešno.

"Pa..." poče on.

"Ču li ti ikada za čast?" reče Vojvoda.

Masklin razmisli o ovome, pa odmahnu glavom.

"Gvoždarci bi hteli da preuzmu celu Radnju u svoje ruke", reče Angalo žurno. "To bi bilo nešto strašno. A Galanterci su gotovo isto toliko loši."

"Zašto?" upita Masklin.

"Zašto?" ponovi Vojvoda. "Zato što su to oduvek naši neprijatelji. A sad možete ići", dodade.

"Kuda?" reče Masklin.

"Kod Gvoždaraca, ili kod Galanteraca. Ili kod Knjigopapiraca, to je pravi narod za tebe. Što se mene tiče, možete i da se vratite Napolje", reče Vojvoda ironično.

"Želimo da nam se vrati Stvar", reče Masklin sa tupom upornošću.

Vojvoda dohvati Stvar i baci je na njega.

"Žao mi je", reče Angalo čim su izišli. "Trebalo je da ti kažem da je tata prilično prgav."

"Što si ga nervirao?" upita Grima razdražljivo. "Ako se moramo pridružiti nekome, zašto ne njemu? Šta će sad biti s nama?"

"Bio je vrlo neučtiv", reče Baka Morki stameno.

"Nikad on nije ni čuo za Stvar", reče Torit. "Strašno. Ni za Napolje. E pa, neka, ja sam rođen i odrast'o napolju. Nisu tamo mrtvaci. Ili bar ne žive u raskoši."

Počеше da se spore između sebe, što je kod njih bilo manje-više uobičajeno.

Masklin ih pogleda. Onda pogleda svoja stopala. Hodali su po onoj vrsti kratke, suve trave koju je Angalo opisivao izrazima sag, tepih i ćilim. A i to je bilo ukradeno iz Radnje iznad njih.

Želeo je da kaže: ovo je smešno. Zašto svaki noum, čim dobije dovoljno da jede i pije, započinje neku neslogu sa drugim noumima? Valjda se noumstvo sastoji još od nečega.

I još je želeo da kaže: ako su ljudi tako glupavi, kako su uspjeli da izgrade ovu Radnju i kamione? Ako smo mi tako pametni, trebalo bi da oni krađu od nas, a ne obratno. Možda su veliki i spori, ali su i vrlo pametni, zaista.

Pa je hteo da doda: ne bih se iznenadio ako su bar onoliko pametni kao, recimo, pacovi.

Međutim, ništa od toga nije rekao, jer, dok se premišljao, njegov pogled pao je na Stvar, stisnutu u Toritovom naručju.

Znao je da postoji jedna misao koju bi trebalo da pomisli baš tog časa. Raščistio je izvestan prostor u glavi, učtivo, i onda je strpljivo sačekao da vidi koja će to misao biti. Ali u trenutku kad je trebalo da ona stigne, Grima reče Angalu: "Šta bude sa noumima koji nisu ni u jednom odeljenju?"

"Njihovi životi budu vrlo žalosni", reče Angalo. "Oni moraju, naprosto, da

se snalaze kako ko zna i ume."

Izgledao je kao da će zaplakati. "Ja vam verujem", reče. "Moj otac kaže da ne valja gledati kamione. To navodi na pogrešne misli, kaže on. E, ali ja ih gledam već mesecima. Ponekad dođu mokri. Nije Napolju sve kao san, tamo se štošta događa. Čujte, kako bi bilo da se neko vreme zadržite tu negde. Siguran sam da će se on predomisлити."

Radnja bejaše velika. Masklin je mislio da je kamion veliki. Radnja je bila veća. Protezala se u daljine, bez kraja, lavirint spratova, zidova i dugačkih, zamornih koraka. Noumi su pokraj njih hitali, ili se šetkali, za nekim svojim poslovima; noumi - činilo se - bezbrojni. Uistinu, reč 'veliko' bila je premala. Za Radnju je trebalo smisliti neki sasvim novu reč.

Bila je, na čudan način, čak i veća od onog napolju. Napolju je tako ogromno, da tu ogromnost i ne primećuješ. Nema ni krajeva, ni poklopca, pa i ne razmišljaš o nekoj određenoj veličini. Ono napolju naprosto jeste tu. Za razliku od toga, Radnja ima i krajeve, i poklopac, ali su ti delovi vrlo daleko i, šta reći... vrlo veliki.

Dok su išli za Angalom, Masklin donese odluku i saopšti je prvo Grimi.

"Ja se vraćam", reče.

Zagledala se u njega. "Ali tek što smo stigli! Zašto, tako ti...?"

"Ne znam. Ovde ništa nije kako treba. Naprosto, imam takvo osećanje. Sve mislim: ako ostanem, i ja ću prestati da verujem da išta postoji napolju, ja koji sam tamo rođen. Kad sve vas lepo smestim, ja ću se vratiti napolje. A možeš i ti, ako hoćeš", dodade on, "ali ne moraš."

"Ali ovde je toplo, a vidi samo kol'ko hrane!"

"Rekao sam da ne umem da objasnim. Jednostavno, imam osećanje da nas, hm, da nas neko posmatra."

Nagonski se zagledala gore, u tavanicu koja je bila samo dvadesetak

centimetara iznad njih. Kad su bili kod kuće, nešto što ih posmatra bilo je, po pravilu, raspoloženo za ručak. Onda se setila gde je. Nervozno se nasmejala.

"Nemoj da si smešan", reče ona.

"Naprosto, kao da nisam bezbedan", reče on snuždeno.

"Hoćeš reći, kao da nisi potreban", reče Grima tiho.

"Šta?"

"Pa zar nije tako? Provodiš sve vreme skupljajući i grebucajući da nabaviš dovoljno za svakoga, a onda to odjednom više nije potrebno. Čudan osećaj, zar ne."

Onda je požurila napred.

Masklin je stao i počeo nešto da petlja oko užeta kojim je bio privezan vrh koplja. Neobična stvar, pomisli on. Nikad mi nije palo na um da bi iko drugi mogao da razmišlja na taj način. Mutno se prisetio da je viđao Grimu dole, u rupi: večito je prala odeću ili organizovala babe ili pokušavala da kuva ono što je on uspevao da dovuče kući, ma šta to bilo. Neobična stvar. Ko bi rekao da nekome može nedostajati nešto takvo.

Postade svestan da su svi ostali takođe stali. Pod se pružao u daljinu pred njima, mutno osvetljen sićušnim sijalicama pričvršćenim za drvo na pojedinim mestima. Gvožđarci žestoko naplaćuju za rasvetu, rekao je Angalo, i ne dopuštaju nikom drugom da dozna tajne kontrolisanja elektriciteta. Bio je to jedan od temelja njihove moći.

"Ovo je granica šeširijevske teritorije u ovom trenutku", reče Angalo.

"Odavde je galanterijska. Sa njima smo trenutno u nešto zahlađenim odnosima. Hm. Vi morate naći neko odeljenje koje bi vas primilo..." On pogleda Grimu.

"Hm", reče ponovo.

"Mi ćemo ostati zajedno", reče Baka Morki. Uputila je jedan tvrd pogled Masklinu, a onda se zapovednički okrenula i mahnula rukom ka Angalu.

"Odlazi, mladi čoveče", reče ona. "Maskline, stani pravo. A sad... napred."

"Ko si ti da kažeš napred?" reče Torit. "Ja sam vođa, jesam. To je moj posao. Da naređujem."

"Dobro", reče Baka Morki. "Onda naređuj."

Toritove usne su se pokretale bez zvuka. "Dabome", reče on konačno. "Napred."

Masklin zinu.

"Pa, kuda?" upita, dok ih je stara požurivala kroz slabo osvetljeni prostor.

"Naći ćemo neko mesto. Preživela sam ja Veliku zimu 1996, jesam", reče Baka Morki oholo. "Kako je bezobrazan onaj smešni Vojvoda! Malo je nedostajalo pa da ja progovorim. Ne bi taj dugo potrajao u Velikoj zimi, to vam mogu reći."

"Ništa nam ne mož' bude dok imamo Stvar", reče Torit i pažljivo je potapša.

Masklin stade. Zaključio je da mu je sad, zaista, dosta.

"Dobro, i šta Stvar kaže?" upita on oštro. "Tačno šta? Šta nam kaže da uradimo sada? Hajde, reci mi šta nam Stvar kaže da uradimo sad?"

Torit je izgledao malčice očajno.

"Hm", počeo on, "ona, hm, jasno je da ako se držimo zajedno i ako svi pristojno..."

"To ti samo izmišljaš, ovako, dok govoriš!"

"Kako se usuđuješ tako da se obraćaš..." počeo Grima. Masklin baci koplje na pod.

"E pa, prevršilo je!" progundao on. "Stvar kaže ovo, Stvar kaže ono, Stvar kaže sve i svašta, samo nikad ništa korisno!"

"Noumi su je predavali s kolena na koleno već stotinama godina", reče Grima. "Veoma je važna."

"Zbog čega?"

Grima pogleda Torita. On obližnu usne.

"Ona nam pokazuje..." poče Torit, beo u licu.

"Pomerite me bliže elektricitetu."

"Kao da je Stvar važnija nego... šta ste se svi tako izobličili?" upita Masklin.

"Bliže elektricitetu."

Površine nekada glatko crne sada su bile pune sićušnih svetlosti koje su plesale. Bilo je tih tačkica na stotine. Zapravo, pomisli Masklin, malčice ponosan što zna tu reč, bilo ih je na hiljade.

"Ko je to rekao?" upita Masklin.

Stvar ispade iz Toritovog naručja i pade na pod. Tu su svetleće tačkice u Stvari blistale kao hiljadu auto-puteva u noći. Noumi su je gledali užasnuto.

"Pa, Stvar zaista nešto kaže..." reče Masklin. "Bou-že!"

Torit je počeo žestoko mahati rukama. "Ne tako! Ne tako! Ne treba da govori glasno! Nikad to ranije nije!"

"Bliže elektricitetu!"

"Stvar hoće elektricitet", reče Masklin.

"A, ja je ne dodirujem!"

Masklin slegnu ramenima i poče kopljem, obazrivo, da ćuška Stvar po podu, dok nije dospela ispod žica.

"Kako govori? Nema usta", reče Grima.

Stvar poče da zuji. Različiti oblici, u bojama, treptali su preko njenih površina, brže nego što su Masklinove oči to mogle da prate. Većina ih je bila crvene boje.

Torit pade na kolena. "Razljutila se", zaječa on. "Nije trebalo da jedemo pacovinu, nije trebalo da dolazimo ovamo, nije trebalo..."

I Masklin je kleknuo. Pipao je blistave površine, u prvi mah oprezno; ali nisu bile vruće.

Opet ga je obuzelo ono čudno osećanje da njegov um želi da pomisli neke određene misli, a ne poseduje prave reči za to.

"Kad ti je Stvar ranije govorila", reče on polako, "znaš, ono, da treba da živimo kako dolikuje..."

Torit ga pogleda kao mučenik.

"Nije govorila. Nikad", reče on.

"Ali rekao si..."

"Bilo je kad jeste, bilo je", žalostivno reče Torit. "Kad mi je stari Vuzel predavao Stvar, rekao je da je bilo jedno vreme kad je govorila, ali da je pre nekoliko stotina godina naprosto zaćutala."

"Šta?" upita Baka Morki. "Ovoliko godina, dobri moj čoveče, ti nama govoriš da Stvar kaže ovo, ili Stvar kaže ono, ili šta ti ja znam šta već."

Sad je Torit izgledao kao veoma uplašena životinja u klopci.

"Da-kle?" upita stara noumka zloslutno.

"A-khm-khm", reče Torit. "Ovaj. Meni je stari Vuzel rekao ovako. Misli šta bi Stvar trebalo da kaže, i to kaži. U smislu, da narod ostane na dobrom putu. Pomaži da dođu na Nebo. To je vrlo važno. Doći na Nebo. Rekao je: Stvar u tome može da pomogne. To je najvažnija osobina Stvari."

"Šta?" povika Baka.

"Eto šta je on meni rekao da radim. Uspevalo je, zar ne?"

Masklin nije obraćao pažnju na njih. Obojene linije kretale su se po celoj Stvari u hipnotičkim obrascima. Činilo mu se da bi trebalo da zna šta ti obrasci znače. Bio je siguran da znače nešto.

Ponekad je Masklin, u onim dobrim, starim danima kad nije morao svakodnevno da lovi, odlazio uz nasip dalje nego obično, do mesta tako visokog da je mogao gledati kamionsko parkiralište odozgo. Tamo je bila jedna velika, plava ploča na kojoj su se nalazili neki mali oblici i neke slike. A u kantama za otpatke bilo je još slika i tih oblika, na papirima; sećao se jedne

duge rasprave u vezi sa kutijama od piletine, na kojima su bile slike starog čoveka sa velikim zulufima. Nekoliko nouma uporno je tvrdilo da je to slika pileta, ali Masklin je bio skloniji da veruje da ljudi ne jedu stare ljude. Moralo je tu postojati još nešto. Možda stari ljudi umeju da naprave piliće.

Stvar opet zabruja.

"Prođe petnaest hiljada godina", reče Stvar.

Masklin diže pogled ka ostalima.

"Ti razgovaraj", naredi Baka Toritu. Stari uzmače.

"Ne ja! Ne ja! Ne znam šta bi rek'o!" reče on.

"Pa neću, valjda, ja!" odseče Baka. "To je pos'o vođe, nego šta!"

"Prođe petnaest hiljada godina", ponovi Stvar.

Masklin slegnu ramenima. Dužnost kao da se prenela na njega.

"Prođe pored čega?" upita on.

Stvar poče odavati utisak da vredno razmišlja. Najzad reče: "Znate li vi još smisao reči 'Kompjuter za navigaciju i snimanje'?"

"Ne", odvrati Masklin. "Nijednu od tih."

Obrasci svetlosti se premestiše.

"Imate li ikakve predstave o međuzvezdanom putovanju?"

"Ne."

Kocka dade Masklinu jasan utisak da se veoma razočarala u njega.

"Znate li da ste dospeli ovde sa jednog dalekog mesta?"

"Oh, da. To znamo."

"Sa mesta koje je udaljenije nego Mesec."

"A-hm." Masklin je oklevao. Putovali su stvarno dugo. Savršeno je moguće da su prošli i pored Meseca. Često je viđao Mesec na obzorju, a kamion je svakako prevalio rastojanje znatno veće od toga.

"Da", reče on. "Verovatno."

"Kako zovete ovu planetu?"

"Ne znam ni šta je planeta", reče Masklin.

"Astronomsko telo."

Masklin uputi kocki prazan pogled.

"Kako glasi vaš naziv za ovo mesto?"

"Ovo mesto se zove... Radnja."

"Radnja." Svetlosti su se pomakle, kao da Stvar opet razmišlja.

"Mladi čoveče, ja nisam voljna da ovde stojim ceo dan i pričam gluposti sa tim tu", reče Baka Morki. "Nama je sad potrebno da vidimo kuda ćemo i šta ćemo."

"Tako je", reče Torit prkosno.

"Pamtite li bar brodolom?"

"Ja sam Masklin", reče Masklin. "Ne znam ko je Brodolom."

Svetlosti se opet promeniše. Kasnije, kad je bolje upoznao Stvar, Masklin je uvek mislio da je taj obrazac način na koji ona uspeva da duboko uzdahne.

"Moja namena je da vam služim i da vas vodim", reče Stvar.

"Jesi vid'o?" upita Torit, koji se osećao malo zaobiđen. "Ipak smo bili u pravu!"

Masklin ćušnu kocku. "Ako je tako, onda si to u poslednje vreme radila prilično ćutljivo", reče on.

Stvar zazuja. "To je bilo u svrhu očuvanja interne energije. Sada, međutim, koristim ambijentalni elektricitet."

"Eto nečeg lepog", reče Grima.

"Hoćeš reći da, kao, piješ ova svetla?" upita Masklin.

"To će biti zadovoljavajuće objašnjenje, za sad."

"Pa onda, zašto nisi govorila ranije?" upita Masklin.

"Slušala sam."

"Aha."

"A sad čekam instrukcije."

"Struk čega?" upita Grima.

"Mislim da Stvar želi da joj kažemo šta da radi", reče Masklin, sede na pete i zagleda se u svetlosti.

"A šta ti možeš da radiš?" upita.

"Translaciju, kalkulaciju, triangulaciju, asimilaciju, korelaciju i ekstrapolaciju."

"Ne bih rekao da nam treba išta od toga", odvrati Masklin. "Je l' nam treba nešto od toga?" upita ostale.

Činilo se da Baka Morki razmatra ovo pitanje. "Ne", reče ona posle nekog vremena, "ja ne bi' rekla da nam treba išta od te vrste. Međutim, još jedna banana bi divno došla, znaš."

"Ja mislim da mi stvarno hoćemo samo jedno, a to je da idemo kući i budemo bezbedni", reče Masklin.

"Da idemo kući."

"Tako je."

"I budemo bezbedni."

"Da."

Kasnije su tih šest reči postale jedan od najslavnijih navoda u istoriji noumstva. Đaci su ih učili u školama. Uklesivane su u kamen. Žalosno je, dakle, da ih u ono vreme niko nije smatrao osobito značajnim.

Desilo se samo jedno - naime, Stvar je rekla: "Izračunavam."

Onda su se ugasila sva svetla, osim jedne zelene tačkice koja je počela treptati.

"Hvala Bogu", reče Grima. "Kakav odvratani glas. Šta ćemo sad?"

"Ako je verovati onom dečku Angalu", reče Baka, "sad će naši životi morati da budu vrlo žalosni."

3.

I Jer ne slutiše oni da Stvar sa sobom donesoše, onu koja se budi u prisustvu Elektriciteta, a koja jedina njihovu istoriju znađaše;

II jer noumi pamćenje od mesa i krvi imaju, a Stvar od silicijuma, koji je kamen i zubu vremena nepodatan, dok pamćenje nouma razvejavaju vetri kao prašinu;

III i tako dadoše Instrukcije svojoj Stvari, ali ne znadoše da to učiniše.

IV 'To je', govorahu, 'kutija sa smešnim glasom.'

V Ali Stvar poče kalkulacije na zadatku da svi noumi bezbedni budu.

VI I Stvar takođe poče kalkulacije na zadatku da svi noumi kući stignu.

VII Ceo put do svoga doma da prevale.

Iz 'Knjige nouma', Mezanin, I-VII

Bilo je lako izgubiti se ispod poda. Za tako nešto nije bio potreban nikakav napor. Bio je to lavirint zidova i kablova, sa nanosima prašine po strani od staza. Zapravo, kao što je Torit primetio, nisu se izgubili, već više zaturili; jer staza je bilo svuda, između zidova i poprečnih patosnih greda, samo nije bilo znakova kuda koja vodi. Pokoji noum bi žurno prošao za svojim poslom, ali na njih ne bi obratio pažnju.

Polegali su u jednu nišu, koju su sačinjavala dva ogromna drvena zida, i zadremali; kad su se probudili, svetlost je bila jednako slaba. U Radnji kao da nije bilo ni dana ni noći. Međutim, sada je bilo nekako bučnije. Čuo se neki udaljen, sveprožimajući žamor.

Na Stvari je treptalo nekoliko svetlih tačaka više. Osim toga, iz nje je izrasla stvarčica: nešto u obliku tanjirčića koji se okretao vrlo lagano.

"Da potražimo mi opet Dvoranu hrane?" upita Torit sa puno nade.

"Mislim da za to moraš biti član nekog Odeljenja", reče Masklin. "Ali ne može biti da je to jedino mesto gde postoji hrana, a?"

"Nije bilo ovako bučno kad smo dolazili", reče Baka. "Kakva galama!"

Masklin se osvrte. Iza drveta je postojao neki prostor, iz koga je dopirao daleki zrak vrlo blistave svetlosti. Masklin se malo-pomalo približi tom mestu, pa primače oko pukotini.

"Ooo", reče on nejasno.

"Šta ima?" doviknu Grima.

"Ljudi. Više ljudi nego što ste ikad ranije videli."

Ta pukotina bila je na mestu gde se tavanica spajala sa zidom jedne dvorane velike maltene kao kamionsko gnezdo, a pune, zaista, ljudskih bića. Radnja se otvorila.

Noumi su oduvek znali da ljudi žive vrlo sporo. Masklin je, u lovu, dva-tri puta praktično naleteo na ljude, ali je znao da može naći neki zaklon pre nego što njihova glupava, ogromna lica uspeju da okrenu pogled ka njemu.

Prostor ispod nouma bio je, sada, prepun ljudi, koji su hodali velikim, sporim, trapavim koracima i upućivali jedni drugima potmulu tutnjavu svojih nejasnih, dubokih glasova.

Noumi su gledali, opčinjeni, neko vreme.

"Šta ono drže u rukama?" upita Grima. "Neke stvari koje pomalo liče na Stvar."

"Pojma nemam", odvrati Masklin.

"Vidi, oni to uzmu, onda daju nešto nekom ljudskom biću, a ovo stave u kesu i odnose. Izgledaju maltene kao da znaju šta rade."

"Ne, oni su kao mravi", reče Torit sa puno autoriteta. "Priznaću da izgledaju inteligentni, ali kad pobliže pogledaš nema ničeg pametnog u vezi s njima."

"Oni grade", reče Masklin nejasno.

"Pa grade i ptice, momče."

"Da, ali..."

"Ljudi su pomalo kao čavke, ja vam to oduvek govorim. Samo žele ono što svetluca."

"Hmmm." Masklin odluči da se ne raspravlja. Ne možeš se prepirati sa starim Toritom, osim ako si Baka Morki, naravno. Torit je u glavi imao prostora samo za jedan određeni broj ideja; kad se jedna od njih učvrsti, ne možeš je više nikako isterati napolje. Ali je Masklin želeo da kaže: ako su tako glupi, zašto se ne kriju oni od nas?

Nešto mu pade na um. On dohvati Stvar i podiže je.

"Stvari?" upita on.

Nastala je pauza. Onda tanušni, limeni glas reče: "Rad na glavnom zadatku prekinut. Šta zahtevate?"

"Znaš li ti šta su ljudi?" upita Masklin.

"Znam. Nastavljam rad na glavnom zadatku."

Masklin pogleda ostale noume 'belo'.

"Stvari?" upita on.

"Rad na glavnom zadatku prekinut. Šta zahtevate?"

"Pitao sam te da mi kažeš o ljudima", reče Masklin.

"Nije tako. Rekao si: znaš li ti šta su ljudi. Moj odgovor bio je korektan u svakom aspektu."

"Pa onda reci meni šta su ljudi!"

"Ljudi su urođenici ovog sveta koji sad nazivate imenom Radnja. Nastavljam rad na glavnom zadatku."

"Eto!" reče Torit, klimajući mudro glavom. "Govorio sam ja, zar ne? Pametni jesu, ali u osnovi su ipak samo urođenici. Samo gomila najobičnijih urođenika."

"Jesmo li mi urođenici?" upita Masklin.

"Niste. Nastavljam rad na glavnom zadatku."

"Naravski da nismo", reče Torit sa pržećom oštrinom. "Mi imamo i nešto ponosa."

Masklin zausti da zapita šta znači reč 'urođenik'. Znao je da to ne zna i bio je siguran da ni Torit ne zna. Hteo je da posle toga postavi i mnoga druga pitanja, ali prethodno bi morao da porazmisli o rečima kojima se služi.

Ne znam dovoljno reči, pomisli on. Neke stvari ne možeš misliti ako ne znaš potrebne reči.

Ali ne stiže da se time pozabavi, zato što iza njega jedan glas reče: "Čudna čuda, ha? U poslednje vreme neobično su se uzmuvali. Pitam se, šta im je."

Bio je to neki postariji noum, malo punije građe. Bio je vrlo skromno obučen, što je u Radnji bila retkost. Glavninu njegove odeće činila je jedna ogromna kecelja sa džepovima, tajanstveno nabreklim.

"Jesi nas ti uhodio?" upita Bakica Morki.

Neznanac slegnu ramenima.

"Ja obično dolazim na ovo mesto da gledam ljude", reče on. "Odavde se dobro vidi. Uglavnom ne dolazi niko drugi. Iz kog ste vi Odeljenja?"

"Ni iz jednog", odvrati Masklin.

"Mi smo naprosto narod", primeti Bakica.

"A nismo ni urođenici", dodade Torit brzo.

Stranac se široko osmehnu i skliznu sa drvene grede na kojoj je dotad sedeo.

"Pazi, molim te. Pa vi mora da ste to novo o čemu sam čuo. Izvanaši?"

On pruži jednu šaku. Masklin je pogleda oprezno.

"Da?" upita Masklin ućtivim tonom.

Nepoznati noum uzdahnu. "Očekuje se da je protreseš", reče.

"Ja? Zašto?"

"To ti je tradicija. Moje ime je Dorkas Del Ikatesi." On se osmehnu

Masklinu ukrivo. "Znaš li tvoje?"

Masklin na ovo nije reagovao. "Kako to misliš, gledaš ljude?"

"Gledam ljude. Proučavam ih, znaš. Time se bavim. Može se mnogo saznati o budućnosti, na osnovu posmatranja ljudskih bića."

"Misliš, kao o vremenskim prilikama?" upita Masklin.

"Vremenske prilike! Dabome, vremenske prilike!" Noum se široko isceri. "Moglo se očekivati da ćete vi znati sve o vremenskim prilikama. To su moćne stvari, a?"

"O kojima si ti nešto čuo, je li?" upita Masklin.

"Samo priče iz davnina. Hmmm." Dorkas ga osmotri od glave do pete. "Ali sam računao da Izvanaši moraju biti nekog drugog oblika. Život, ali ne u onom obliku kakav je nama poznat. Haj'te vi sa mnom, nema problema. Pokazaću vam šta sam hteo da kažem."

Masklin se osvrte polako i osmotri prašnjavi prostor između podova. Bilo je već dosta. Zaista mu je bilo već malo dosta. Pretoplo, presuvo, svi se prema njemu ponašaju kao prema budali, a sad mu još i kažu da je pogrešnog oblika.

"Dakle, znaš..." počeo on, a pod njegovom miškom Stvar reče: "Ova persona nam je potrebna."

"Pazi molim te", reče Dorkas. "Koji malecki radio. Postaju sve manji i manji, zar ne."

Mesto do koga ih je Dorkas odveo bilo je naprosto rupa. Velika, četvrtasta, duboka i mračna. Nekoliko kablova, debljih od nouma, nestajalo je u dubinama.

"Ti stanuješ tamo dole?" upita Grima.

Dorkas počeo da pipa oko nečega u pomrčini. Začulo se jedno 'škljoc'. Daleko u visini nešto je tresnulo, zatim se počela razlegati daleka tutnjava.

"A? A, ne", reče on. "Beskonačno dugo sam ovo odgonetao, zaista. Ovo je

kao jedan sprat, ali okačen o konopac. Ide gore i dole, znate. U sebi nosi ljude. Zato sam pomislio: ne postajem ni ja mlađi, sva ova stepeništa su nevolja za moje noge. Pa sam pogledao kako ovo radi. Super jednostavno. Kao što i mora biti, dabome, inače ga ljudi ne bi umeli upotrebiti. Mož'te se malo odmaknuti?..."

Nešto ogromno i crno spustilo se kroz tu uspravnu prazninu i zaustavilo nekoliko centimetara iznad njihovih glava. Začuli su treskanje, gruvanje i sad već dobro poznati topot ljudskih bića koja se šetkaju tamo-amu.

Ispod poda lifta bila je mala žičana košara, privezana komadićima kanapa.

"Ako ti misliš", reče Baka Morki, "da ću ja ulaziti u... u nekakvo žičano gnezdo okačeno o kanap, onda ćeš se malo..."

"Je l' bezbedno?" upita Masklin.

"Manje-više, manje-više", reče Dorkas, prekoračivši prazninu i pipkajući sada drugi niz prekidača. "Požurite, molim. Ovamo, gospođo."

"A-hm, koliko više nego manje?" upita Masklin. Za to vreme se Bakica, zapanjena da nju neko naziva gospođom, ukrcala.

"Pa, moj deo je bezbedan, u to sam siguran", reče Dorkas. "Ali deo iznad nas su sastavili ljudi, a tu se nikad ne zna. Drš'te se, molim. Idemo gore!"

Nešto je metalno zveknulo iznad njih, osetili su mali trzaj i počeli se dizati.

"Zgodno, zar ne", primeti Dorkas. "Beskrajno dugo sam radio na prepovezivanju svih prekidača. Moglo bi se pomisliti da će ljudi to da primete, a? Pritisnu dugme za silazak, ali ako se meni ide gore, idemo gore. Nekad sam se brinuo da će se ljudi čuditi kako to liftovi idu gore-dole po nekoj svojoj volji, ali izgleda da su ljudi temeljito tupavi. Stigli smo."

Lift se zaustavio uz još jedan trzaj, a noumska košara našla se na istom nivou sa šupljinom ispod poda nekog drugog sprata.

"Elektrika i aparati za domaćinstvo", reče Dorkas. "Mestašce koje nazivam svojim. Niko mi ovde ne dosađuje, čak ni Iguman. Jer ja sam jedini koji zna

šta i kako djeluje, vidite."

Bilo je to mesto žica. Protezale su se ispod poda, u svim pravcima, u velikim snopovima. Usred svega toga, nekoliko mladih nouma rastavljalo je neku stvar na delove.

"Radio", reče Dorkas. "Zapanjujuća stvar. Pokušavamo da skontamo kako govori." Onda počeo da pretura po hrpama debele hartije, izvuče jedan list i pruži ga, gledajući malo stidljivo, Masklinu.

Videla se neka kupa, mala, ružičasta, sa čuperkom kose na vrhu.

Noumi nikad nisu videli školjku zvanu 'prilepak'. Da jesu, znali bi da taj crtež liči na prilepak, sa dodatkom kose.

"Vrlo lepo", reče Masklin neodlučno. "A šta je to?"

"Hm. To je bila moja pretpostavka o mogućem izgledu onih koji žive Izvan, znate", reče Dorkas.

"Šta, sa šiljatim glavama?"

"Zbog Kiše, znate. Iz starih predanja, onih o vremenima pre Radnje. Kiša. Voda koja pada sa neba, bez prestanka. Morala bi nekako da se sliva. Ali se telo Izvanaša i širi, koso prema dole, da ga Vetar ne bi stalno prevrtao. Mogao sam se osloniti samo na stare priče, vidite."

"Pa ovo nema ni oči!"

Dorkas pokaza prstom. "Ima, ima. Male, malecke. Zavučene su pod kosu da ih ne oslepi Sunce. To je jedna velika, blistava svetiljka na nebu", dodade Dorkas uslužno.

"Viđali smo ga", reče Masklin.

"Šta priča on?" upita Torit.

"Priča da bi ti trebalo da izgledaš ovako", reče Baka Morki sarkastično.

"Nije mi glava tol'ko oštra!"

"Tu si u pravu, dakako", reče Bakica.

"Mislim da si malčice pogrešio", reče Masklin polako. "Nije uopšte tako.

Zar niko nije izišao da pogleda?"

"Ja sam jednom video otvaranje velikih vrata", reče Dorkas. "Hoću reći, onih na garaži. Ali napolju je bilo samo zaslepljujuće belo svetlo."

"Može se i očekivati da vama izgleda tako, ako sve vreme provodite u ovom polumraku", reče Masklin.

Dorkas izvuče jedan prazan kalem od konca.

"Morate mi pričati o tome", reče on. "Pričajte sve čega se možete setiti o Izvan."

U Toritovom krilu, na Stvari poče treptanje još jedne blistave zelene tačke.

Posle nekog vremena, jedan od mladih nouma doneo je hranu. Oni su pričali, i sporili se, i često protivurečili jedni drugima, a Dorkas je slušao i postavljao pitanja.

Za sebe je rekao da je pronalazač. Naročito pronalazač stvari koje su u nekoj vezi sa električnom strujom. U starim danima, kad su noumi počeli da uzimaju struju iz mreže u Radnji, jedan pozamašan broj njih je izginuo. Sad znaju bezbednije načine da se to radi, ali je elektricitet i dalje tajanstven i nema mnogo onih koji čeznu za tim da oko njega petljaju. Zato starešine velikih porodica, pa i sam Iguman Knjigopapiraca, ostavljaju Dorkasa na miru. Uvek je dobro, reče on, biti majstor nečeg što drugi ne mogu ili neće da rade. Zato oni trpe da se on ponekad naglas zapita o Izvan. Pod uslovom da to ne čini suviše glasno.

"Neću sve ovo zapamtiti", uzdahnu on. "Kako se zvaše ono drugo svetlo, ono koje dobijete posle Zatvaranja? Hoću reći, kad padne moć."

"Noć", ispravi ga Masklin. "To se zove Mesec."

"Mesec", reče Dorkas, kao da valja tu reč po ustima. "Ali nije jednako blistav kao Sunce? Baš čudno. Bilo bi razumnije da imate najjače osvetljenje noću, a ne danju kad se ionako sve vidi. Pretpostavljam da pojma nemate

zašto je to tako uređeno, a?"

"To se naprosto dešava", reče Masklin.

"Sve bih dao da se svojim očima uverim. Imao sam običaj da odlazim na gledanje kamiona kad sam bio momak, ali nikad nisam skupio hrabrost da se ukrcam u neki od njih." Nagnuo se bliže.

"Ja računam", reče, "Da je Arnold Bros (osn. 1905) stavio nas u Radnju da otkrivamo stvari. Da saznajemo o Radnji. Inače, zašto bi nam dao mozgove? Šta misliš?"

Masklinu je donekle laskalo što ga pitaju, ali tek što je zaustio da odgovori, prekidoše ga. "Stalno se pominje taj Arnold Bros (osn. 1905)", reče Grima. "Al' niko ne kaže ko je, zapravo, taj."

Dorkas se naže unazad. "A, pa on je tvorac Radnje. On ju je napravio, 1905, znate. Podrum jeftinoće, Računovodstvo i sve između ta dva. Ja to ne mogu poricati. Hoću reći, neko je morao to uraditi. Međutim, uporno govorim ljudima: to ne znači da ne bi trebalo i mi da razmišljamo o..."

Zelena tačka na Stvari se ugasi. Obrtni tanjirić na njoj nestade. Iz nje se začu slab šum kao od obrtanja nečega, ili kao da mašina pročišćava grlo.

"Monitorišem telefonske komunikacije", reče Stvar.

Noumi se zgledaše.

"Eto nečeg lepog", reče Grima. "Je l' da da je to nešto lepo, Maskline?"

"Raspolažem urgentnim informacijama koje treba preneti liderima ove zajednice. Jeste li vi svesni da živite u konstruisanom entitetu sa limitiranim vekom trajanja?"

"Zadivljujuće", reče Dorkas. "Sve te reči. Neko bi mogao zamisliti da je, maltene, moguće i razumeti nešto od toga. Postoje tamo gore stvari", nastavi on, pokazavši trzajem palca ka podnim daskama iznad njih, "koje su tačno ovakve. Radio-aparati. Tako se zovu. Neki su i sa slikama. Zapanjujuće."

"Od vitalnog je značaja da se saopšte informacije, maksimalno

signifikantne, liderima ove kolonije, u vezi sa iminentnom destrukcijom ovog artefakta", intonirala je Stvar svečano.

"Izvinjavam se", reče Masklin. "Može to ponovo?"

"Ne razumete te koncepte?"

"Ne znam šta znači reč 'koncepte'."

"Evidentno je da se jezik promenio na načine koji meni nisu razumljivi."

Masklin je nastojao da izgleda kao neko ko želi da pomogne.

"Adaptiraću svoj iskaz u pravcu veće jasnoće", reče Stvar. Nekoliko tačkica poče treptati.

"Super", reče Masklin.

"Ovo veliko Radnja, bude bum tras, mnogo brzo bum bum tras?" reče Stvar sa puno nade.

Nomi su jedni drugima posmatrali lica. Ni na jednom se nije primećivalo svitanje.

Stvar još jednom pročisti grlo. "Znate li šta znači reč 'uništiti'?" upita ona.

"Oh, znamo", reče Dorkas.

"To će se dogoditi sa Radnjom. Kroz dvadeset jedan dan."

4.

I O, jad vama, Gvožđarci i Šeširci; o jad vama, Galanterci i Del Ikatesi; o jad vama, Mladomodci, i vama, Rubljaši. Čak i vama, Knjigopapirci.

II Jer Radnja je samo jedno mesto u Izvan.

III O jad vama, jer Arnold Bros (osn. 1905) poče Završnu rasprodaju. Sve mora otići.

IV Ali oni mu se rugahu, i govorahu, ti si Izvanaš, ti i ne postojiš.

Iz 'Knjige nouma', Robni ulaz, I-IV

Iznad njihovih glava ljudi su trampali kroz svoje spore, nerazumljive živote. Dole, zaklonjeni tako da je galama bila tepisima i podnim daskama svedena na daleku tutnjavu, noumi su hitali prašnjavim stazama, kako je koji umeo, bez mnogo reda.

"Nije moguće da je to mislio", reče Baka Morki. "Ovo ovde je tako veliko. Ovako veliko mesto ne mož' da bude u-nište-no. To nam razum kaže."

"Govorio sam ja vama, zar nisam?" dahtao je Torit, koji je uvek postajao mnogo živahniji kad bi stigle vesti o nekoj propasti i stravi. "Oduvek se kaže da Stvar zna ono što treba da se zna. I nemoj sad da si mi rekla da ćutim, ti."

"Zašto da bežimo?" upita Masklin. "Hoću reći, dva'es jedan dan, to je dugo vreme."

"Nije dugo u politici", reče Dorkas.

"Ja sam mislio da smo u Radnji?"

Dorkas stade tako naglo da Bakica Morki natrča na njegova leđa.

"Čuj", reče on, pun nestrpljivog strpljenja. "Šta bi po tvom mišljenju noumi trebalo da rade, je li, ako Radnja bude uništena?"

"Da iziđu van..." počeo Masklin.

"Ali većina njih čak i ne veruje da 'Van' stvarno postoji! Čak i ja nisam sasvim ubeđen, iako imam do krajnosti inteligentan i ispitivački um! Nema se kuda. Razumeš li ti mene?"

"Spoljašnjost postoji, u ogromnim količinama..."

"Ali samo ako veruješ u nju!"

"Ne, ona postoji stvarno!"

"Bojim se da je ovaj narod zapetljaniji nego što misliš. Ali sa Igumanom treba da razgovaramo u svakom slučaju. To je jedan grozan, matori tiranin, naravno, ali vrlo bistar, na neki svoj način. Samo to mu je vrlo nadmen način." On ih oštro pogleda.

"Možda će najbolje biti da ne skrećemo pažnju na sebe", dodade Dorkas. "Mene uglavnom ostavljaju na miru, ali nije mudro lutati izvan teritorije svog Odeljenja bez nekog jakog razloga. A pošto vi i nemate Odeljenje..."

Slegnuo je ramenima i uspeo, tim jednim pomeranjem pleća, da nagovesti sve neprijatnosti koje se mogu desiti bezodeljenskim lutalicama.

Morali su opet liftom. On ih je preneo do jedne prašnjave oblasti ispod nekog sprata, mutno obasjane slabim, međusobno veoma udaljenim sijalicama. Činilo se da tu nema nikog. Posle mnoštva prolaznika nouma u drugim odeljenjima, ovde je bilo gotovo neprijatno tiho. Čak i tiše, pomisli Masklin, nego na velikim poljima. Jer, na njima i treba da vlada tišina. U rupama ispod podova treba da postoje noumi.

Svi su to osetili. Počeše se pribijati jedni uz druge.

"Koja slatka, mala svetlašca", reče Grima, da prekine ćutanje. "U noumskoj su veličini. Gle, sva su drugačijih boja. Neka se povremeno pale i gase."

"Krademo pune kutije toga, svake godine oko Božića i Nove godine", reče Dorkas, ne gledajući oko sebe. "To ljudi okačinju na drveće."

"Zašto?"

"Pojma nemam. Valjda da bolje vide svako drvo. Kod ljudi se nikad ne zna", reče Dorkas.

"Pa to znači da vi znate šta je drveće", reče Masklin. "Nisam očekivao da ga imate u Radnji."

"Naravno da znam", reče Dorkas. "Velike, zelene stvari sa mnogo plastičnih iglica na sebi. Postoji i od alu-folije. Ne može se proći od drveća, svakog Božića, kažem vam."

"Drveće koje mi imamo napolju je ogromno", odvaži se Masklin da kaže. "I to sa lišćem koje opada svake godine."

Dorkas ga čudno pogleda.

"Kako to misliš - 'opada'?" upita on.

"Pa tako, skvrči se i pada dole", reče Masklin. Ostali noumi zaklimate glavama. U poslednje vreme bilo je mnogo toga što nisu znali sigurno, ali su zato bili stručnjaci za ono što bude sa lišćem svake godine.

"I to bude svake godine?" upita Dorkas.

"Oh, da."

"Stvarno?" upita Dorkas. "Očaravajuće. A ko ga posle vrati gore?"

"Niko", reče Masklin. "Pojavi se opet samo."

"Samo od sebe?"

Klimali su glavama. Kad si samo u jednu stvar siguran, držiš se te jedne. "Tako se čini", reče Masklin. "Nikad nismo saznali pravi razlog. To se naprosto dešava."

Noum iz Radnje zaklima glavom. "Pa, ne znam", reče nesigurno. "Meni to zvuči kao vrlo aljkavo poslovanstvo. Jesi li siguran..."

Odjednom se svud oko njih stvoriše neka obličja. U jednom trenutku, hrpe prašine, u sledećem noumi. Prilika koja se uspravila ispred svih imala je bradu, crni povez preko jednog oka i nož u stisnutim zubima. Zbog noža je osmeh ovog nouma izgledao mnogo gori.

"Oh, dragi Bože", reče Dorkas.

"Ko su ovi?" zašišta Masklin.

"Banditi. Većiti problem u Korseteriji", reče Dorkas, dižući ruke.

"Šta su to banditi?" upita Masklin prazno.

"Šta je to Korseterija?" upita Grima.

Dorkas uperi prst ka daskama iznad njih. "Korseterija je tu, gore", reče. "Jedno odeljenje. Al' ono nikoga ne zanima, jer su stvari uglavnom beskorisne. Poglavito ružičaste, ponekad sa lastištima..."

"Rrrrr ili žvt!", reče glavni bandit nestrpljivo.

"Pardon?" upita Grima.

"Rrrk sm, svrrrr ili žžžvt!"

"Mislim da je ovo zbog noža", reče Masklin. "Čini mi se da ćemo te razumeti ako izvadiš nož iz usta."

Bandit se besno zapilji u njega svojim jedinim dobrim okom. Ipak izvadi nož iz usta.

"Rekao sam, stvari ili život!" ponovi on.

Masklin upitno pogleda Dorkasa. Stari noum zamaha rukama.

"On želi da mu date sve što imate", reče. "Neće vas ubiti, naravno, ali oni umeju da budu baš neprijatni."

Noumi iz Spoljašnjosti skupiše se u gomilicu da se posavetuju. Ovo je bilo nešto izvan njihovog iskustva. Ideja krađe bila je nova za njih. Kad se dobro razmisli, nikad nije imalo šta da se ukrade.

"Zar oni ne razumeju noumski?" upita bandit.

Dorkas mu uputi snishodljiv osmeh. "Moraćeš im oprostiti", reče. "Oni su ovde novi."

Masklin se okrete.

"Odlučili smo", reče. "Ako nemate ništa protiv, zadržaćemo ono što imamo. Izvin'te."

On se vedro osmehnu Dorkasu i banditu.

Bandit uzvratu jednako. Ili, bar, otvori usta i pokaza mnogo zuba.

"A-hm", reče Dorkas, "to ne možeš kazati, znaš. Ne možeš kazati da nisi voljan da te opljačkaju!" Razabrao je izraz potpune zbunjenosti na Masklinovom licu. "Opljačkaju", reče. "To znači da ti oduzmu tvoje stvari. Ne može neko sad jednostavno da kaže da ne želi da mu se to desi!"

"Zašto ne može?" upita Grima.

"Zato..." Stari noum zastade. "Pa, ne znam stvarno zašto. Valjda je takva tradicija."

Vođa bandita bacio je nož iz jedne ruke u drugu. "Znate šta", reče, "pošto

ste vi novi, i sve to. Neću vam gotovo ništa. Drž' ih!"

Dvojica bandita zgrabiše Baku Morki.

Pokazalo se da im to nije bio dobar potez. Njena koščata šaka sevnu dvaput. Odjeknuše dve dobre šamarčine.

"Bezobraznici!" odseče ona. Noumi su se odteturali, jedan levo, drugi desno, držeći se za obraze.

Bandit koji je pokušao da uhvati starog Torita dobio je šiljati lakat u stomak. Jedan je počeo da leluja nožem ka Grimi; ona ga je dohvatila za zglavak. Nož mu ispade, a bandit pade na kolena i poče da proizvodi neke jadne, grgoljave zvuke.

Masklin se saže, dohvati punu šaku košulje glavnog bandita i podiže ga do visine svojih očiju.

"Nisam siguran da sasvim razumemo ovaj običaj", reče. "Ali zar ne misliš da noumi ne bi trebalo da čine nažao drugim noumima?"

"Ahahaha", reče vođa bande nervozno.

"Zato mislim da bi možda bila dobra zamisao da vi malo odete, a?"

Pustio ga je. Bandit poče hitro tražiti nož po podu, onda pogleda Masklina još jednom, brižno isceren, i dade se u bekstvo. Ostatak bande ode za njim, trkom, ili bar žurnim hramanjem.

Masklin se okrete Dorkasu, koji se tresao od smeha.

"Dobro", reče Masklin, "o čemu je tu, zapravo, reč?"

"Ti to stvarno ne znaš, a?"

"Ne znam", reče Masklin strpljivo. "Iz tog razloga i pitam."

"To su Korseteri. Oni su banditi. Oni otimaju stvari koje im ne pripadaju. Kriju se po Korseteriji zato što bi svakome bila veća nevolja nego korist da ih odatle izvuče", reče Dorkas. "Obično samo uplaše prolaznika. Oni su, zapravo, samo dosadni."

"A što je onaj jedan imao nož u ustima?" upita Grima.

"To je, mislim, da bi izgledao opasno i đavolski odvažno."

"A ja mislim da samo izgleda smešan", reče Grima ravno.

"Dobiće on od mene nadlanicu ako se vrati", reče Baka Morki.

"Ne verujem da će se oni vraćati. Mislim da su bili malo šokirani da je neko njih udario, zapravo", reče Dorkas. Nasmeha se. "Znate, jedva čekam da vidim kako ćete delovati na Igumana. Ne verujem da smo ikada videli išta nalik na vas. Bićete nam kao... kao... kako se ono zove, ono što ste rekli da postoji u velikim količinama Izvan?"

"Svež vazduh?" upita Masklin.

"Tako je. Kao svež vazduh."

Tako dođoše, najzad, do Knjigopapiraca.

Kod Knjigopapiraca, a možete i Napolje, rekao je Vojvoda, a to je značilo da ne vidi veliku razliku između te dve mogućnosti. Ali nije bilo sumnje da i druge velike porodice sa nepoverenjem gledaju Knjigopapirce, za koje smatraju da na raspolaganju imaju čudne i zastrašujuće moći.

Kako i ne bi: Knjigopapirci su umeli da čitaju i pišu. Ko god ti ume reći šta jedno parče papira govori, mora biti čudan.

Knjigopapirci su takođe razumeli poruke Arnolda Brosa (osn. 1905) na nebu.

Ipak, vrlo je težak susret sa nekim ko veruje da ti ne postojiš.

Masklin je oduvek smatrao da Torit izgleda star, ali ovaj Iguman izgledao je toliko star da je morao biti pri ruci da samom Vremenu pripomogne da krene. Hodao je uz oslonac na dva štapa, a dvojica mlađih nouma lebdela su iza njega za slučaj da zatreba da ga pridrže. Lice mu je bilo vreća bora, ali vreća iz koje su njegova dva oka zurila kao dve oštre, crne rupe.

Pleme se šćućurilo iza Masklina. Sad im je već bio običaj da tako postupe kad su zbog nečeg zabrinuti.

Dvorana za prijem kod Igumana bila je, zapravo, prostor okružen zidovima od kartona, blizu jednog od liftova. Povremeno je kabina lifta prolazila, zbacujući pomalo prašine sa okolnih stvari.

Pomogoše Igumanu da stigne do stolice i sedne polako; bilo je tu posla za njegove pomoćnike. Onda se on naže napred.

"A-ha", reče. "Del Ikatesi, ti li si? Jesi pronašao išta, u poslednje vreme?"

"Nisam, ovih dana, gospodaru moj", reče Dorkas. "Gospodaru, imam čast da ti predstavim..."

"Ja nikog ne vidim", reče Iguman glatko.

"Sigurno je slep", šmrknu Bakica.

"A nikog i ne čujem", reče Iguman.

"Tišina", zašišta Dorkas na njih. "Neko mu je ispričao o vama! Rešio je da vas ne vidi! Moj gospodaru", nastavi on glasno, okrećući se opet ka Igumanu, "donosim čudnovate novosti. Radnja će biti uništena!"

To nije izazvalo baš onaj učinak koji je Masklin očekivao. Knjigopirski sveštenici iza Igumana počеше da se kikoću tiho, između sebe, a Iguman dopusti sebi jedan bleđi osmejak.

"Teško meni", reče. "A kad su izgledi da se taj strašni događaj odigra?"

"Kroz dvadeset jedan dan, gospodaru."

"Dobro, fino", reče Iguman, "pojuri ti sad, pa nam posle ispričaj kako je bilo."

Ovog puta popovi su se široko iscerili.

"Gospodaru moj, nije ovo neka..."

Iguman diže čvornovatu ruku. "Siguran sam da puno znaš o elektricitetu, Dorkase, ali moraš znati i to da kad god počne Velika završna rasprodaja, noumi skloni uzbuđivanju kažu: 'Biće skoro propast Radnje'. Ali, gle čuda, život teče dalje."

Masklin je osećao Igumanovo zurenje na sebi. S obzirom na to da je bio

nevidljiv, privlačio je neobično mnogo Igumanove pažnje.

"Gospodaru moj, ima tu još nešto", reče Dorkas kruto.

"A je l'? Je l' ti elektricitet to ispričao?" upita Iguman podsmešljivo.

Dorkas ćušnu Masklina u rebra. "Sad", reče on.

Masklin stupi napred i položi Stvar na pod.

"Sad", šapnu joj.

"Jesam li u prisustvu vođa zajednice?" upita Stvar.

"Otprilike najviše što ćeš ikad biti", reče Dorkas. Iguman je zurio u kocku.

"Upotrebljavaću male reči", reče Stvar. "Ja sam kompjuter za navigaciju i snimanje. Kompjuter je mašina koja misli. Misli, kompjuteru, misli. Gledajte kako kompjuter misli. Ja koristim e-lek-tri-citet. Ponekad elektricitet može da nosi poruke. Ja čujem te poruke. Ja i razumem te poruke. Ponekad poruke idu kroz žice koje se zovu telefonske žice. Ponekad su one u drugim kompjuterima, ili računarima. Postoji računar u Radnji. On isplaćuje ljudskim bićima plate. Ja čujem kako on razmišlja. On misli: uskoro neće biti Radnje, znači neće biti plata, a ni knjigovodstva. Telefonske žice govore: je li to Kompanija za rušenje 'Grajmtorp'? Možemo li porazgovarati o poslednjim pojedinostima oko rušenja, sva imovina će biti izneta do dvadeset prvog..."

"Vrlo zabavno", reče Iguman. "Kako si to napravio?"

"Nisam napravio, gospodaru moj. Ovi noumi su to doneli..."

"Koji noumi?" upita Iguman, gledajući ravno kroz Masklina.

"Šta ako ja odem i povučem ga za nos?" prošaputa Bakica promuklo.

"Bilo bi izuzetno bolno", reče Dorkas.

"Odlično."

"Mislim, za tebe."

Iguman ustade, ali kao da zbog nečeg okleva.

"Ja sam trpeljiv noum", reče. "Ti se baviš nagađanjima o Spoljašnjosti, i ja se zbog toga ne ljutim, jer smatram da je to dobra vežba za um. Ne bismo bili

noumi, ako ne bismo ponekad dopustili svome umu da luta. Međutim, ne može se trpeti nekakvo navaljivanje da je sve to stvarno. Igračkice za zamajavanje..." On pođe hramljući napred i jednim štapom oštro udari po Stvari. "Neprihvatljivo! Nema ničeg Napolju i niko tamo ne živi! Život u drugim Radnjama - koješta! Pahhh! Audijencija završena! Nestani."

"Mogu podneti udarac od dve hiljade pet stotina tona", reče Stvar gordo. Niko na to nije obratio mnogo pažnje.

"Odlazi! Odlazi!" povika Iguman, a Masklin vide da starac drhti.

To je bilo ono čudno u Radnji. Do pre nekoliko dana nije bilo mnogo znanja koje je noum morao posedovati; znanje se pretežno odnosilo na velika, gladna stvorenja i na načine da ih izbegneš. To je Torit nazvao 'poljskim veštinama'. Sad je Masklinu polako svitalo da postoji i jedna druga vrsta znanja, koja se sastoji od onog što moraš znati da bi opstao među drugim noumima. Na primer: budi veoma oprezan kad govoriš nekome ono što on neće da čuje. Pa onda: pomisao da možda nisu u pravu silno ljuti noume.

Neki od manje važnih Knjigopapiraca izvedoše ih žurno iz te prostorije. To su uradili majstorski: niko nije dodirnuo Masklina i pripadnike njegovog plemena, niti ih je ijednog trenutka pogledao u lice. Neki su se hitro razbežali kad se Torit sagnuo, dohvatio Stvar i uzeo je zaštitnički u naručje.

Najzad se strpljivost Bake Morki, nikad osobito duga, skratila do tačke nestajanja. Ona ščepa najbližeg kaluđera za crnu rizu i privuče ga do na koji centimetar od svojih očiju. Njegove se oči, u silnom naporu da je ne vidi, ukrstiše kao da je sasvim zrikav. Baka mu žestoko zabode jedan prst u grudi.

"Osećaš li ti moj prst?" upita ona oštro. "Je l' osećaš? Ja kao nisam tu, a?"

"Urođenice!" reče Torit.

Kaluđer je sledećeg trenutka rešio svoj neposredni problem tako što je tiho zaječao i pao u nesvest.

"Idemo mi odavde", reče Dorkas žurno. "Naslućujem da je od

neprimećivanja nekoga samo mali korak do preduzimanja mera da ga zaista nema."

"Ne razumem", reče Grima. "Kako mogu da nas ne vide?"

"Tako što znaju da smo iz Spoljašnjosti", reče Masklin.

"Ali drugi noumi nas vide!" reče Grima glasom koji se pojačavao. Masklin joj to nije zamerao. I on se počeo osećati pomalo nesigurno.

"Možda zato što ne znaju ili nisu sigurni da smo Izvanaši!" reče on.

"Nisam ja Izvanaš!" reče Torit. "Oni su Unutarci!"

"Ali to znači da Iguman, u stvari, veruje da smo iz Spoljašnjosti!" reče Grima. "To znači da veruje da smo ovde, ali nas ne vidi! Gde je tu pamet?"

"To ti je noumska priroda", reče Dorkas.

"Ne vidim da je to mnogo važno", reče Baka sumorno. "Kroz tri nedelje svi će biti Izvanaši. Ako, i treba. Moraće da idu po svetu ne gledajući sami sebe. Videćemo kako će im se to dopasti, a?" Ona diže nos visoko. "Ijuft, izvin'te gospodine Iguma-ne, što sam se sople-la o va-ha-has, nisam vas videla-haha, naravno-ho-ho..."

"Siguran sam da bi oni razumeli, kad bi samo hteli da slušaju", reče Masklin.

"Ne verujem", reče Dorkas, ritajući prašinu. "Stvarno sam bio smešan što sam mislio da će hteti. Knjigopapirci nikad ne slušaju nove ideje."

"Pardon", reče jedan glas tiho iza njih.

Okrenuše se i videše da jedan od Knjigopapiraca stoji iza njih. Bio je mlad, niskog rasta, ali baš debeo; imao je kovrdžavu kosu i zabrinut izraz lica. Nervozno je uvrtao jedan krajičak mantije.

"Mene tražiš?" upita Dorkas.

"Hm. Hteo sam, hm, da pričam sa, hm, Izvanašima", reče mali pop obazrivo. On izvede učtivi naklon prama Grimi i Baki Morki.

"Znači da imaš bolji vid nego većina njih tamo", reče Masklin.

"Hm, da", reče Knjigopapirac. On se svrte i pogleda niz hodnik. "Ja bih, hm, da porazgovaram sa vama. Negde nasamo."

Otišli su, svi zajedno i svi vukući noge, iza jednog od drvenih potpornjeva.

"Dakle?" upita Masklin.

"Ta, hm, stvar koja je govorila", reče Knjigopapirac. "Vi joj verujete?"

"Ja mislim da ona stvarno nije sposobna da slaže", reče Masklin.

"A šta je to, zapravo? Nekakav tranzistor?"

Masklin punonadežno pogleda Dorkasa.

"To je jedna stvar koja pravi zvuke", objasni mu Dorkas oholo.

"Je l'?" upita Masklin i sleže ramenima. "Pa, ne znam. Imamo je odavno. Ona tvrdi da je doputovala zajedno sa noumima, iz velikih daljina, pre mnogo vremena. Čuvamo je već pokolenjima, zar ne, Torit."

Starac žestoko zaklima glavom. "Imao ju je moj tata pre mene, a njegov otac pre njega, a njegov otac još pre toga, a i njegov brat istovremeno, a pre toga njihov ujak..." počeo on.

Knjigopapirac se počeo škakljati po glavi.

"Ima nekih razloga za brigu", reče on. "Ljudi se ponašaju vrlo čudno. Neke stvari u Radnji ponestaju, a nove količine se ne donose. Iskrsavaju i neki natpisi koje nikada ranije nismo videli. Čak se i Iguman zabrinuo, ne uspeva da dokuči šta Arnold Bros (osn. 1905) želi da učinimo. Zato, hm..." On uvrte jedan deo mantije, pa ga žurno izravna i nastavi. "Vidite, ja sam Igumanov pomoćnik. Zovem se Gurder. Moja je dužnost da radim ono što on ne može lično. Dakle, hm..."

"Dakle, šta?" upita Masklin.

"Da li biste vi pošli sa mnom? Molim vas?"

"Ima hrane?" upita Baka Morki, koja je oduvek umela da ukaže na bitne tačke.

"Svakako ćemo poslati izvesne količine odozdo", zabrza Gurder. Onda se

poče udaljavati kroz lavirint žica i potpornih drvenih blokova. "Molim vas, za mnom. Molim lepo."

5.

I Ipak bejaše i nekih koji rekoše: 'Videsmo nove natpise Arnolda Brosa (osn. 1905) u Radnji, i brine nas što ih razumeti ne mogasmo.

II Jer Sezona je ovo za Božićni vašar, a ipak natpisi o Božićnom vašaru ne govore;

III A nisu to natpisi ni o Januarskoj rasprodaji, ni o Nedelji povratka u školu, ni Uskočite u prolećnu modu, ni Letnja jeftinoća, ni drugi natpisi koje u njihovim Sezonama znamo;

IV nego javljaju o Završnoj rasprodaji. Mnogo je teška briga naša.'

Iz 'Knjige nouma', Vreme jada, I-IV

Uz još mnogo naklona i klimanja glavom Gurder ih povede dublje u teritoriju Knjigopapiraca. Ovde je vladao neki buđav miris. Tu i tamo ležale su gomile nečeg za šta Masklinu rekoše da su to knjige. Nije mu bilo sasvim jasno čemu one služe, ali Dorkas je očigledno smatrao da su važne.

"Vidi ih", reče on. "Ima u njima strava jedna stvari koje bi i nama bile korisne, al' Knjigopapirci ne daju. Čuvaju ih kao..."

"Kao nešto dobro čuvano?" upita Masklin.

"Tako je. Tako je. Tačno tako. A sami veoma gledaju u njih. To nazivaju čitanjem. Al' ne razumeju ništa od onog unutra."

U Toritovim rukama Stvar poče stvarati onaj svoj šum, a na njenoj površini upali se nekoliko svetlih tačaka.

"Knjige su skladišta znanja" reče ona.

"Priča se da u njima ima mnogo toga", reče Dorkas.

"Od životnog je značaja da nabavite knjige", reče Stvar.

"Drže ih Knjigopapirci", reče Dorkas. "Priča se i ovo: ko ne zna da ih čita kako valja, knjige deluju zapaljivo na njegov mozak."

"Izvolite ući", reče Gurder, uklonivši jednu zapreku od kartona.

Neko ih je čekao, sedeći kruto na gomili jastuka, leđima okrenut njima.

"A, Gurder", reče taj neko. "Uđi. Vrlo dobro."

Bio je to Iguman. Nije se okrenuo.

Masklin ćušnu Gurdera. "Maločas je bilo dovoljno loše", reče on. "Zašto to radimo ponovo?"

Gurder mu uputi pogled koji kao da je govorio: imaj poverenja u mene, ovo je jedini način.

"Jesi li sredio da se donese hrana, Gurderu?"

"Gospodaru, upravo sam se..."

"Idi i sredi to sad."

"Da, gospodaru."

Gurder uputi Masklinu još jedan očajnički pogled i hitro se udalji.

Noumi ostadoše da stoje bojažljivo, pitajući se šta će sad biti.

Iguman progovori.

"Skoro mi je petnaest godina", reče on. "Stariji sam čak i od nekih Odeljenja u Radnji. Video sam čuda mnoga, a uskoro ću stupiti pred lice Arnolda Brosa (osn. 1905) pun nade da sam bio dobar noum, dužnosti odan. Toliko sam star da pojedini noumi misle da na neki način i jesam Radnja i da kad mene ne bude ni Radnje neće biti. Sada mi vi kažete da je to tako. Ko je tu vođa?"

Masklin pogleda Torita. Ali svi ostali pogledaše Masklina.

"Pa, hm", reče on. "Ja. Valjda. Ali samo za ovu priliku."

"Tako je", reče Torit, kome je laknulo. "Samo za ovu priliku ja ga

imenujem da predvodi. Jer ja sam vođa."

Iguman klimnu glavom.

"Vrlo mudra odluka", reče on. Torit se ozari.

"Ti ostani, sa kutijom koja govori", reče Iguman Masklinu. "A vi ostali, zamolio bih vas da idete. Biće vam doneta hrana. Molim idite i sačekajte."

"Ov-vaj", reče Masklin, "ne."

Nastade zastoј.

Onda Iguman reče, sasvim tiho: "Zašto ne?"

"Zato što smo, vidiš, mi svi zajedno", reče Masklin. "Još nijednom nas niko nije razdvojio."

"Vrlo pohvalna osećanja. Otkrićeš, međutim, da u životu to ne ide tako. Ma, hajde. Nije verovatno da ću ti ja učiniti neko zlo, a?"

"Ti razgovaraj s njim, Maskline", reče Grima. "Mi nećemo biti daleko. Nije to važno."

On, oklevajući, klimnu glavom.

Kad su otišli, Iguman se okrete. Izbliza je izgledao još stariji nego izdaleka. Lice mu nije bilo samo naborano, bilo je celo jedna velika bora. Ovaj je bio sredovečan kad se stari Torit rodio, reče Masklin sebi. Dovoljno je star da bude deda Bakici Morki!

Iguman se nasmeši. Bio je to težak osmeh. Kao da je Iguman nekad, od nekoga, čuo objašnjenje šta je to osmeh, ali nije i dobio priliku da proba osmehivanje.

"Zoveš se, koliko shvatam, Masklin", reče on.

Masklin ovo nije mogao poricati.

"Ne razumem!" uzvratu. "Vidiš me! Pre deset minuta si rekao da čak i ne postojim, a sad razgovaraš sa mnom!"

"Ničeg tu čudnog nema", reče Iguman. "Pre deset minuta bilo je službeno. Tako mi Bog pomogao, pa ne mogu valjda dozvoliti da narod poveruje da

sam od početka zastupao pogrešno učenje? Već pokolenjima Igumani poriču da postoji išta izvan Radnje. Ne mogu sad odjednom kazati da su svi oni grešili. Narod bi pomislio da sam poludeo."

"Da li bi?" upita Masklin.

"Oh, da. Politika, vidiš. Ne mogu Igumani svaki čas da menjaju mišljenje. Uvidećeš ti to. Kad je neko vođa, nije bitno da li je u pravu ili nije u pravu, bitno je da je siguran u sebe. Inače narod ne bi znao šta da misli. Dabome da pomaže ako je ujedno i u pravu", dopusti Iguman. Onda se naže malo unazad.

"Strašni ratovi su se vodili u Radnji, svojevremeno", reče on. "Strašni ratovi. Vremena užasna bejahu. Noum protiv nouma. No to je pre više decenija bilo, dabome. Činilo se da uvek postoji neki noum koji misli da baš njegova porodica treba da upravlja celom Radnjom. Bitka kod Teretnog lifta... Ofanzive na Robni ulaz... užasni bojevi za Mezanin... ali sve je to sada prošlost. Želiš li znati zašto?"

"Ne", reče Masklin.

"Mi smo to zaustavili. Mi Knjigopapirci. Lukavstvom, zdravim razumom i diplomatijom. Naveli smo sve njih da uvide da Arnold Bros (osn. 1905) očekuje da noumi žive u miru jedni s drugima. E, sad. Pretpostavi da sam ja, maločas, u dvorani, rekao da ti verujem. Narod bi pomislio: 'Ovaj stari momak je šenuo'." Iguman se prigušeno nasmeja. "A onda bi narod kazao: 'Jesu li Knjigopapirci od početka govorili pogrešne stvari?' Počela bi panika. A to, naravno, nikako ne sme biti. Svi noumi na okup: toga se moramo pridržavati. Znaš kakvi su noumi, sporečkaju se čim dobiju i najmanju priliku za to."

"To je istina", reče Masklin. "I uvek bacaju krivicu na tebe, za sve, i još kažu, šta ćeš ti preduzeti oko ovoga?"

"Primetio si, a?" upita Iguman, osmehujući se. "Meni se čini da imaš prave osobine da postaneš vođa."

"Meni se ne čini!"

"Eto, upravo to hoću da kažem. Ne želiš da budeš vođa. Ni ja nisam želeo da budem Iguman." On počeo da dobuje prstima po štapu za hodanje, a onda oštro pogleda Masklina.

"Narod je uvek mnogo zamršeniji nego što misliš", reče on. "Veoma je važno imati to na umu."

"Imaću", reče Masklin, ne znajući šta bi drugo rekao.

"Ne veruješ ti u Arnolda Brosa (osn. 1905), a?" upita Iguman. Bila je to više tvrdnja nego pitanje.

"Pa, ov-vaj..."

"Ja sam ga video, znaš. Kad sam bio dečak. Popeo sam se sve do Računovodstva, sam samcit, i sakrio sam se, a onda sam ga video kako sedi za svojim radnim stolom i piše."

"Aha?"

"Imao je bradu."

"Aha."

Iguman je nastavio da dobuje prstima po štapu. Činilo se kao da donosi odluku o nečemu. Onda reče: "Hmmm. Gde je bio vaš dom?"

Masklin mu reče. I, baš smešno, taj dom je izgledao mnogo bolje sada, viđen u sećanju. Više leta nego zime, više oraha nego pacovine. Nije bilo banana niti elektrike niti tepiha, ali svežeg vazduha koliko hoćeš. U uspomenu kao da nije bilo ni kiše onoliko, a ni mraza. Knjigopapirac je slušao strpljivo.

"Mnogo bolje je bilo dok nas je bio veći broj", dovrši Masklin. On pogleda svoja stopala. "Možete doći i ostati. Kad ova Radnja bude u-ni..."

Iguman se nasmeja. "Nisam siguran da bih se uklopio", reče. "Nisam siguran da želim verovati u vaše Izvan. Zvuči hladno i opasno. U svakom slučaju, još malo pa ću ja krenuti na jedno tajanstvenije putovanje. A sada,

izvini, ali moram se odmoriti." On bupnu štapom po podu. Gurder se, kao čarolijom, stvori pokraj njih.

"Povedi Masklina i daj mu malo školovanja", reče Iguman, "a onda se obojica vratite ovamo. "Ali ostavi tu crnu kutiju, molim te. Želim više da znam o njoj. Spusti je na pod."

Masklin tako učini. Iguman je malo gurnu štapom.

"Crna kutijo", reče, "šta si ti i koja ti je namena?"

"Ja sam kompjuter za navigaciju i snimanje, sa zvezdanog broda 'Labud'. Imam mnogo funkcija. Moja sadašnja glavna funkcija jeste da vodim i savetujem ove noume koji su preživeli brodolom. Njihov izviđački brod se srušio ovde, pre petnaest hiljada godina."

"Stalno tako priča", reče Masklin kao da se izvinjava.

"Ko su ti noumi o kojima govoriš?"

"Svi noumi."

"Je li to tvoja jedina namena?"

"Takođe mi je dat zadatak da očuvam bezbednost nouma i da ih odvedem kući."

"Vrlo pohvalno", reče Iguman. On diže pogled ka Masklinu i Gurderu.

"Pojurite, sada", zapovedi on. "Pokaži mu malo svet, Gurderu. A onda ću imati jedan zadatak za vas dvojicu."

Daj mu malo školovanja, bile su Igumanove reči.

To je značilo da se moralo početi sa 'Knjigom nouma', koja se sastojala od parčića hartije, koji su bili zašiveni zajedno i našarani raznim znacima.

"Ljudi od takve hartije prave cigarete", reče Gurder i pročita prvih desetak stihova. Saslušali su u tišini, a onda Bakica Morki reče: "Znači taj Arnold Bros..."

"... (osn. 1905)", reče Gurder spremno.

"Dobro, hajd", reče Bakica. "On je sagradio Radnju samo za noume?"

"Mmmm-daaa..." reče Gurder, ne mnogo pouzdano.

"Onda, šta je bilo pre toga, na ovom mestu?" upita Bakica.

"Bio je teren." Gurder je izgledao kao da mu je nelagodno. "Vidite, Iguman kaže da ne postoji ništa izvan Radnje. Hmmm."

"Ali mi smo došli..."

"On kaže da su priče o Spoljašnjosti samo snovi."

"Znači, dok sam ja pričao sve ono o našem ranijem domu, on mi se samo smejao?" upita Masklin.

"Često je veoma teško znati u šta Iguman stvarno veruje", reče Gurder. "Ja mislim da on ponajviše veruje u Igumane."

"A ti veruješ nama, zar ne?" upita Grima. Gurder, oklevajući, klimnu glavom.

"Često sam se pitao kuda kamioni odlaze i odakle ljudi dolaze", reče on. "Ali Iguman se veoma naljuti kad neko to pomene. Postoji još nešto. Pojavila se nova sezona. To znači nešto. Neki od nas su posmatrali ljude. Kad se, u godini dana, pojavi nova sezona, to jest novo godišnje doba, nastupe i neki neobični događaji."

"Kako možete imati godišnja doba kad ne znate ništa o vremenskim prilikama?" upita Masklin.

"Vremenske prilike nemaju nikakve veze sa godišnjim dobima. Gledajte, neko može da odvede starije dole, u Dvoranu hrane, a vas dvoje i ja idemo da vidimo štošta. Sve je ovo veoma čudno. Ali..." sad je Gurderovo lice bilo slika jada. "...Ne bi, valjda, Arnold Bros (osn. 1905) uništio Radnju, a?"

6.

III I reče Arnold Bros (osn. 1905): 'Neka budu Natpisi, da svi Unutra znaju šta i kako treba u Radnji da se radi.'

IV Na Pokretnim stepenicama neka Natpis bude: 'Pse i invalidska kolica morate nositi.'

V Ali se naljuti Arnold Bros (osn. 1905), jer mnogi dolazahu bez pasa i bez invalidskih kolica.

VI Na Liftovima, neka Natpis bude: 'Za deset osoba';

VII Ali se naljuti Arnold Bros (osn. 1905) jer često idahu Liftom samo po dvoje ili troje.

VIII I reče Arnold Bros (osn. 1905), 'Vaistinu ljudska su bića glupa, jer jasne reči ne razumeju.'

Iz 'Knjige nouma', Regulative, III-VIII

Duga je šetnja bila kroz prometni svet ispod podova.

Saznali su da Knjigopapirci imaju pristup svuda. Ostala Odeljenja nisu ih se plašila, jer Knjigopapirci nisu bili pravo Odeljenje. Kao prvo, nisu imali ni žene ni decu.

"Znači, kod vas noum mora da se učlani?" upita Masklin.

"Nas odabiraju", ispravi ga Gurder. "Po nekoliko inteligentnih dečaka iz svakog Odeljenja, svake godine. Ali kad postaneš Knjigopapirac, moraš da zaboraviš svoje Odeljenje i da služiš celoj Radnji."

"Onda, zašto ne mogu žene da budu Knjigopapirice?" upita Grima.

"Dobro je poznata činjenica da žene ne mogu čitati", reče Gurder. "Nije to njihova krivica, naravno. Koliko se zna, njima se mozak od čitanja pregreje. Od napora, znaš. To je naprosto tako."

"Pazi, molim te", reče Grima. Masklin je pogleda postrance. Imao je prilike i ranije da čuje taj njen slatki, nevini ton. Značio je da će, uskoro, nastati gadan džumbus.

Bez obzira na to, oboje su bili zapanjeni dejstvom Gurderove pojave na narod. Noumi su se sklanjali s puta i malo se klanjali, samo glavom, dok je on prolazio; jedna ili dve majke čak su podigle svoju malu decu i pokazale im Gurdera. Čak su i stražari na pograničnim postajama dodirivali, sa uvažavanjem, šlemove.

Svud oko njih bila je užurbanost Radnje na putovanju kroz vreme. Hiljade nouma, pomisli Masklin. A ja nisam ni znao da postoje toliki brojevi. Ovo je čitav jedan svet, sačinjen od naroda.

Sećao se kako je lovio sam, kako je jurcao kroz duboke brazde na onom polju iza auto-puta. Oko njega nigde ništa, samo se u daljinu proteže zemlja pomešana sa komadićima kamena. Celo nebo samo jedna prevrnuta činija, u čijem je središtu on.

Ovde ga obuzima osećanje da, ako se naglo okrene, može oboriti nekoga. Zapita se kako bi to bilo, živeti ovde, a nikad ne saznati za ma koje drugo mesto. Nikad se ne smrzavati, nikad ne biti mokar, nikad uplašen.

Moglo bi se noumu desiti da počne da zamišlja da nije ni moguće biti u nekim drugim okolnostima...

Bio je nejasno svestan da su se popeli uz neki nagib i da su kroz neku rupu izišli u samu Radnju. Bila je noć - bilo je Zatvoreno - ali na nebu se nije pojavila nijedna blistava tačka. Samo, on će morati da počne da se privikava na novi naziv; to gore je tavanica.

"Ovo je Odeljenje šešira", reče Gurder. "E, sad, vidite li onaj natpis gore?"

Masklin se zapilji u maglovitu daljinu, pa klimnu glavom. Video je. Bela zastava sa ogromnim, crvenim, slovnim oblicima.

"Tu bi trebalo da piše Božićni vašar", reče Gurder. "Tako bi trebalo po

redosledu sezona, jer to je ono što nastupa posle Letnje bonance, a pre Uskočite u prolećnu modu. Međutim, umesto toga, piše..." Gurder je suzio oči, a njegove usne su se nekoliko trenutaka micale bez zvuka. "...Završna rasprodaja. Pitali smo se šta to znači."

"Ovo će biti samo jedna misao", reče Grima ironično. "Samo jedna mala ideja, znaš. Valjda bi se od velikih ideja moja glava rasprsla. Ali, evo: zar ne bi to moglo značiti da će nešto da se snizi i završi?"

"A, ne, nije moguće tako jednostavno značenje. Ti natpisi zahtevaju tumačenje", reče Gurder. "Jednom su bili natpisi Da sve plane!, ali mi nismo videli da se išta zapalilo."

"Šta kažu svi oni drugi natpisi?" upita Masklin. Pomisao da će sve ovo da se snizi i završi bila je isuviše strašna da bi se on na njoj zadržavao.

"Pa, onaj tamo kaže Sve mora otići, reče Gurder. "Međutim, taj natpis se pojavi svake godine. Na taj način nam Arnold Bros (osn. 1905) saopštava da moramo živeti kako dolikuje, jer ćemo svi ranije ili kasnije umreti. I ona dva natpisa tamo pojavljuju se redovno." Izgledao je svečano. "U njih više niko ne veruje. A pre izvesnog broja godina ratovi su vođeni zbog njih. Smešna sujeverja, zaista. Hoću reći, ne verujem da postoji čudovište koje se zove Strmoglav Cena i koje noću kruži po Radnji u potrazi za nevaljalim noumima. To je samo priča za plašenje male dece."

Gurder se ugrize za usnu. "Još nešto čudno se događa", nastavi on. "Vidite one stvari duž zidova? Zovu se 'police'. Ponekad ljudi sa njih skinu neke stvari, a posle stave druge. Ali, u poslednje vreme... samo skidaju."

Neke od polica bile su prazne.

Masklin nije bio veliki poznavalac nijansi ljudskog ponašanja. Ljudi su bili ljudi u istom smislu u kome su krave bile krave. Očigledno da su krave umele po nečemu da prepoznaju koja je od njih koja, a i ljudi da razlikuju jedni druge, ali on te različitosti nikad nije primećivao. A ako je u ljudskom

ponašanju bilo i trunke razuma, on je nije zapazio.

"Sve mora otići", ponovi on.

"Da, ali to ne znači otići", reče Gurder. "Ne znači da nešto bukvalno ide nekud. Ne misliš valjda da to ima doslovno značenje, a? Siguran sam da to Arnold Bros (osn. 1905) ne bi dozvolio. Šta veliš?"

"Pa ne bih, zapravo, znao", reče Masklin. "Nisam čuo za njega dok nismo doputovali ovde."

"Oh, da", reče Gurder smerno. "Iz Izvan. Tvrdite vi. Zvuči... vrlo zanimljivo. I lepo."

Grima uhvati Masklina za šaku i steže je blago.

"Lepo je i ovde", reče ona. Masklin je izgledao iznenađen.

"Što, pa jeste", reče ona prkosno. "Znaš da i ostali tako misle. Toplo je, a hrana je da se zaprepastiš. Druga je stvar što imaju smešne ideje o mozgu žena." Ona se opet okrete Gurderu. "Zbog čega vi ne možete da pitate Arnolda Brosa (osn. 1905) šta se dešava?"

"A, ne verujem da bi trebalo to činiti!" reče Gurder brzo.

"Zašto ne? Bilo bi razumno, ako je on glavni", reče Masklin. "Jesi li ti ikada video Arnolda Brosa (osn. 1905)?"

"Video ga je Iguman, jednom. Kad je bio mlad, Iguman se popeo sve do Računovodstva. Ali ne priča o tome."

Masklin je o ovome naporno razmišljao dok su se vraćali. Nikad nije bilo nikakve religije, a ni politike, u njihovom ranijem domu. Jednostavno, svet je bio toliko veliki da nije ostajalo mogućnosti za neku brigu o takvim stvarima. Ipak, sad je ozbiljno sumnjao u ovog Arnolda Brosa (osn. 1905). Najzad, ako je taj pravio Radnju za noume, zašto je nije napravio u noumskoj veličini? Ali, pomišljao je Masklin, sad verovatno nije trenutak da se postavljaju takva pitanja.

Oduvek je smatrao da se može naći rešenje za sve, ako se razmišlja

dovoljno uporno. Vetar, na primer. Masklina je vetar zbunjivao sve do onog dana kad mu je postalo jasno da drveće, svojim njihanjem i mahanjem tamo-amo, dovodi do pojave vetra.

Ostatak grupe nađoše blizu Igumanovog boravišta. Bila im je doneta hrana. Bakica Morki upravo je objašnjavala dvojici smušenih Knjigopapiraca da ovi ananasi nisu ni upola onako dobri kao ananasi koje je ona hvatala kad je bila kod svoje kuće.

Torit diže pogled iz gromade hleba.

"Svi su tražili vas dvoje", reče on. "Taj drugar Iguman vas traži. E, a ovaj hleb je mekan. Ne moraš da pljučkaš na njega kao na onaj kod k..."

"Dobro, 'ajde, prestani više!" prasnu Bakica, najednom puna odanosti prema njihovoj staroj rupi.

"Da, ali istina je", progunđa Torit. "Ovako nešto nikad nismo imali. Mislim, ovolike kobasice, pa velike grudve mesa, hrana koju ne moraš prvo da ubiješ, nema preturanja po prljavim kantama..."

On vide da ga ostali gledaju ljutito i pređe na nerazgovetno gundanje, postidehog lica.

"'Ajde, ćuti, budalo jedna stara i luckasta", reče Bakica.

"Dobro, hajde, znači, ni lisice nismo imali, je l'?" upita Torit. "A gospođa Kum i moj stari drug Mert, oni nikad nisu..."

Bakicin besni pogled najzad je urodio plodom. Njegovo lice pobele.

"Nije bilo baš sve sunčan sjaj", prošaputa on, odmahujući glavom. "Nije sve baš bilo sunčan sjaj, samo to hoću da kažem."

"Šta mu to znači?" upita Gurder vedro.

"Ne znači mu ništa", odseče Bakica.

"O-ho", reče Gurder, okrenuvši se Masklinu. "Znam ja šta je lisica. Umem ja da čitam ljudske knjige, znate. I to vrlo dobro. Čitao sam knjigu zvanu..." malo je zastao "...'Naši krznati prijatelji', mislim da je to bio naslov. Zgodan i

vispren lovac, crveni lisac pronalazi voće i uginulu zverad i lovi sitne glodare. On... pardon, je li nešto nije u redu?"

Torit se davio zalogajem hleba, a drugi su se sjatili da ga treskaju šakama u leđa. Masklin uze mladog Knjigopapirca za ruku i brzo ga odvede u stranu.

"Nešto sam loše rekao?" upita Gurder.

"U izvesnom smislu", reče Masklin. "A sad, mislim da Iguman želi da nas vidi, zar ne?"

Starac je sedeo veoma mirno, sa Stvari na krilu, zureći ni u šta.

Nije obratio pažnju na njih dvojicu kad su ušli. Jednom ili dvaput kucnuo je prstom po crnoj površini Stvari.

"Gospodine?" upita Gurder posle nekog vremena.

"Hmmm?"

"Želeli ste da nas vidite?"

"Ah", reče Iguman neodređeno. "To je mladi Gurder, a?"

"Da, gospodine!"

"Aha. Dobro."

Zavladalo je ćutanje. Gurder se učtivo nakašlja.

"Želeli ste da nas vidite, gospodine?" ponovi on.

"Ah", reče Iguman. "A, da. Ti. Tamo. Mladiću sa kopljem."

"Ja?" upita Masklin.

"Da. Jesi li razgovarao sa ovom, ovom stvari?"

"Sa Stvari? Pa jesam, na neki način. Ali ona govori čudno. Teško ju je razumeti."

"Razgovarala je sa mnom. Rekla mi je da su je napravili noumi, davno. Hrani se električnom strujom. Kaže da je sposobna da čuje električne stvari. Rekla mi je..." on ljuto pogleda stvar na svom krilu "...rekla mi je da je čula kako Arnold Bros (osn. 1905) govori da je njegov plan da sruši ovu Radnju.

Prodavnicu. Ova stvar je luda, priča o zvezdama, kaže da smo mi došli sa jedne zvezde, doleteli. Ali... šire se priče o čudnovatim zbivanjima. Ja se pitam, nije li ovo glasnik Uprave, poslat da nas upozori? Ili klopka koju nam podmeće Strmoglav Cena? Dakle!" On potapša Stvar smežuranom šakom. "Mi moramo da pitamo Arnolda Brosa (osn. 1905). Saznaćemo istinu."

"Ali, gospodine!" ote se Gurderu. "Vi ste suviše, suviše st... hoću reći, ne bi dolikovalo da se vi opet penjete čak do Vrha, to je strahovito opasan put!"

"Sasvim tako, dečko. Zato ćeš umesto mene ići ti. Umeš da čitaš ljudski jezik, a tvoj hvalisavi prijatelj sa kopljem može poći s tobom."

Gurder klonu na kolena. "Gospodine? Sv-v-v-ve do Vrha? Ali ja nisam vredan..." Njegov glas oslabi i prestade.

Iguman klimnu glavom. "Niko od nas nije", reče on. "Svi smo mi Radnjom uprljani. Sve mora otići. A sad, kreći i nek te prati Kampanja Jeftinoće."

"Ko je Kampanja Jeftinoće?" upita Masklin dok su izlazili.

"To je jedna sluškinja Radnje", reče Gurder, koji je još drhtao. "Ona je protivnik strašnome Strmoglavu Cena, koji noću luta hodnicima, bacajući užasni mlaz svetlosti iz ruke, i hvata nevaljale noume!"

"Onda je dobro što ne veruješ u njega", reče Masklin.

"Sigurno da ne verujem", saglasi se Gurder.

"Međutim, zubi ti cvokoću."

"To je zato što moji zubi veruju u njega. A i moja kolena. I stomak. Jedino moja glava ne veruje, ali nju nosi unaokolo jedna grupa praznovernih kukavica. Izvini, sad moram poći da prikupim svoje stvari. Veoma je važno da pođemo sad odmah."

"Zašto?" upita Masklin.

"Zato što, ako budemo išta čekali, neću imati petlju da uopšte krenem."

Iguman se zavalu u fotelju.

"Ispričaj mi opet", reče on, "kako smo dospeli ovde. Izleteli, a?"

"Srušili se", reče Stvar.

"Ali iz nečeg što je letelo."

"Iz broda za galaktička kartografska istraživanja", reče Stvar.

"Koji se pokvario, kažeš ti."

"Nastupio je kvar u jednom od motora za svuda-prisutnost. To je značilo da se ne možemo vratiti na matični brod. Zar je moguće da je to zaboravljeno? U ranim danima uspevali smo da komuniciramo sa ljudskim bićima, ali je to zbog različite brzine metaboličkih procesa i zbog različitog osećaja za vreme postalo, kasnije, nemoguće. Prvobitno je postojala nada da ćemo naučiti ljude tehnologiji u dovoljnoj meri da nam oni izgrade nov brod, ali bili su suviše spori. Na kraju smo ih morali poučavati najosnovnijim veštinama, kao što je metalurgija, ne bi li se prestali tući između sebe bar onoliko dugo koliko je potrebno da se zainteresuju za svemirska putovanja."

"Metal urgija." Iguman je prevrtao tu reč. Metal... urgija. Urgentnost, hitnost, da se upotrebljava metal. Ili orgija metala. Tačno, to je ljudski. On klimnu glavom. "A čemu smo ih još podučavali, kažeš? Nešto na 'R'."

Stvar je oklevala, ali sad se već bolje snalazila u noumskom govoru.

"Zemljoradnja?" upita Stvar.

"Tako je. Radnja. Ali sa Zemljom! To je nešto važno, zar ne?"

"To je osnov civilizacije."

"Šta to znači?"

"Znači 'da!'."

Iguman je sedeo udobno naslonjen, a Stvar je nastavljala da priča. Neobične reči prelivale su se preko njega, reči kao 'planete' i 'elektronika'. Nije znao šta znače, ali zvučale su kao ono pravo. Noumi su bili učitelji ljudskim bićima. Noumi su došli iz velikih daljina. Navodno, sa neke daleke zvezde.

Igumana to nije zapanjilo. Mada se sad slabo kretao, u mladosti je video i zvezde. Svake godine, oko Božićnog vašara, u većini Odeljenja pojavljivale su se zvezde. Velike, sa mnoštvom šiljaka i svetlucavih delića na svakoj, uz obilje malenih sijalica. Na njega je to uvek ostavljalo snažan utisak. Sasvim je bilo u redu, sada, pretpostaviti da su zvezde svojevremeno pripadale noumima. Naravno, zvezde se ne vide uvek, što znači da negde postoji neki veliki magacin u kome se čuvaju.

Sa ovim se i Stvar složila. Da, ta velika prostranost zove se Galaksija. Nalazi se negde iznad Računovodstva.

Postoje i neke 'svetlosne godine'. Iguman je već video prolazak maltene petnaest celih godina i u njima mu se ne jednom smrklo, od problema i svađa, odgovornosti i šteta. Malo više svetlosti, bar u onim najcrnijim godinama, moglo je znatno pomoći.

I tako se on osmehivao, klimao je glavom, slušao i utonuo u san, a Stvar je nastavila da priča i priča...

7.

XXI Ali Arnold Bros (osn. 1905) reče: 'Ovaj natpis dajem vama:

XXII Ako ne vidite ono što vam treba, zatražite.'

Iz 'Knjige nouma', Regulative, XXI-XXII

"Ne može ona", reče Gurder.

"Zašto ne može?" upita Masklin.

"Pa, zato jer je opasno."

"Pa šta?" Masklin pogleda Grimu, na čijem je licu stajao prkosan izraz.

"Ne možeš voditi devojkice na opasna mesta", reče Gurder sa puno vrline.

Masklina još jednom obuze ono osećanje koje je, po dolasku u Radnju, već mnogo puta doživeo. Razgovaraju, svako otvara i zatvara usta, svaka reč za sebe je savršeno razumljiva, ali kad sve te reči uzmeš zajedno, sasvim su nerazumljive. Najbolje je ne obraćati pažnju na njih. Da noumke, u ranijoj postojbini, nisu išle ni na jedno opasno mesto, ne bi išle uopšte.

"Idem i ja", reče Grima. "Kakva uopšte opasnost postoji? Samo taj Strmoglav, a..."

"I Arnold Bros (osn. 1905) lično", reče Gurder nervozno.

"E, pa, ja idem u svakom slučaju. Ovde narodu nisam potrebna, niti ima šta drugo da se radi", reče Grima. "Uostalom, šta bi mi se moglo desiti? Ne može se desiti ništa stvarno nezgodno, kao, recimo, da pročitam nešto, pa da mi se mozak pregreje i rasprsne", dovrši ona ironično.

"Siguran sam da nisam rekao..." reče Gurder nejakim glasom.

"Kladim se da Knjigopapirci ne peru sami svoju odeću", reče Grima. "Niti krpe sami svoje čarape. Kladim se..."

"U redu, u redu", reče Gurder, uzmičući od nje. "Ali ne smeš zaostajati u pešačenju, niti nam smetati. Odluke ćemo donositi nas dvojica, važi?"

Pogledao je Masklina očajnički.

"Ti joj kaži da nam ne sme ometati posao", reče.

"Ja?" upita Masklin. "Ja njoj nikad ništa nisam rekao."

Putovanje je bilo manje upečatljivo nego što je on očekivao. Stari Iguman pričao je o stepeništima koja idu sama, o vatri u kofama, o dugačkim, praznim hodnicima u kojima se nemaš gde sakriti.

Ali u međuvremenu je, naravno, Dorkas osposobio liftove. Liftovi su vozili samo do Dečje odeće i igračaka, ali Dečjeodevci su bili prijateljski nastrojen narod, dobro prilagođen životu na visokom spratu, uvek spreman da dobrodošlicom dočeka retke putnike koji naiđu i donesu priče o svetu ispod.

"Oni čak ne silaze ni do Dvorane hrane", reče Gurder. "Sve što im je

potrebno uzimaju iz Za odmor osoblja. Žive uglavnom od čaja i biskvita. I od jogurta."

"Baš čudno", reče Grima.

"Veoma su blagi", reče Gurder. "Veoma skloni razmišljanju. Veoma tihi. Ali, možda malo mistični. Sigurno zbog tolikog jogurta i čaja."

"Nisam razumeo ono o vatri u kofama", reče Masklin.

"Pahhh..." reče Gurder. "Mi smatramo da je stari Iguman možda, hm, hoću reći, njegovo pamćenje... On, ipak, jeste krajnje star..."

"Nema potrebe da objašnjavaš", reče Grima. "Stari Torit ume da bude tačno takav."

"Jednostavno, njegov um nije onako oštar kao što je nekad bio", reče Gurder.

Masklin je ovo oćutao. Pomislio je: ako je Igumanov um sada tup, onda je svojevremeno bio dovoljno oštar da seče povetarac.

Dečjeodevci su im dali vodiča da ih provede kroz udaljenija područja podpoda. Malo je nouma stanovalo na tim visinama. Većina ih se opredeljivala za prometne, niže spratove.

Bilo je maltene kao da si Izvan. Slabi vetrići nagomilavali su prašinu u sive nanose; nije bilo nikakve svetlosti osim one koja se provlačila kroz pojedine slučajne pukotine. Na najmračnijim mestima vodič je morao paliti šibice. Bio je to noum vrlo sitnog rasta, koji se osmehivao mnogo, ali stidljivo, i koji nijednom reči nije uzvratio kad je Grima pokušala da razgovara s njim.

"Kuda idemo?" upita Masklin, osvrnuvši se da pogleda duboke otiske njihovih stopala.

"Do pokretnih stepenica", reče Gurder.

"Pokretnih? Kako pokretnih? Delovi Radnje se šetaju?"

Gurder se nasmeja tiho, pokroviteljski.

"Naravno da je sve ovo za vas novo. Ne treba da vas zabrinjava činjenica

da neke stvari ne razumete", reče im on.

"Je l' se pokreću, il' se ne pokreću?" upita Grima.

"Videćeš. To su jedine takve kojima se mi služimo, znaš. Pomalo su opasne. Mora se biti na njihovoj gornjoj strani, vidiš. Nije kao kod liftova."

Mali Dečjeodevac pokazao je prstom ispred sebe, naklonio im se, a onda žurno pošao nazad.

Gurder ih povede dalje, kroz uzanu pukotinu u prastarim podnim daskama, u blistavu prazninu jednog hodnika, a odatle...

... do pokretnih stepenica.

Masklin ih je gledao hipnotisano. Jedan po jedan stepenik izranja iz poda, uz utvarnu ciku, a onda, praćen zujanjem, plovi u daleke visine.

"A-uh", reče Masklin. Nije to bio neki veliki govor, ali njemu u tom trenutku nije palo na um ništa više.

"Dečjeodevci neće ni da priđu ovoj stvari", reče Gurder. "Smatraju da tu ima duhova."

"Ne zameram im", reče Grima, drhteći.

"Ma, to su samo praznoverice", reče Gurder. Lice mu je bilo belo, a glas drhtav. "Nema se čega bojati", cijuknu on.

Masklin se zapilji u njega.

"Jesi li ti ikad ranije bio na ovom mestu?" upita.

"A, jesam. Milionima puta. Često", reče Gurder, dohvativši jedan nabor mantije i počevši da ga uvrće između prstiju.

"Pa onda, šta sad treba da radimo?"

Gurder pokuša da mu odgovori polako, ali mu se glas sam od sebe počeo ubrzavati. "Dečjeodevci, znate, kažu da na vrhu čeka Arnold Bros (osn. 1905) i kad noum umre..."

Grima zamišljeno osmotri uzlazeće stepenike, zadrhta još jednom i pojuri napred.

"Šta to radiš?" upita Masklin.

"Proveravam da li su u pravu!" doviknu ona. "Inače bismo ostali ovde ceo dan!"

Masklin potrča za njom. Gurder proguta knedlu, osvrte se i stušti se za njima.

Masklin je video kako Grima pritrčava masivu jednog stepenika koji se uzdizao i kako onda ispod nje pod iznenada počinje isto tako da se uzdiže; teturala se, nastojeći da povrati ravnotežu. Sad i Masklina gurnu u noge pod ispod njega i on se poče takođe dizati, jedan stepenik ispod Grime.

"Skači dole!" povika on. "Ne može se imati poverenje u tle koje se samo diže!"

Njeno bledo lice proviri preko ruba stepenika.

"A kakva će korist biti od toga?" upita ona.

"Onda ćemo moći da se vratimo i da popričamo o svemu ovome!"

Nasmejala se. "Da se vratimo? Jesi li se osvrtao u poslednje vreme?"

Masklin se osvrte.

Već je bio nekoliko stepenika visoko. Daleka prilika Gurdera, čije se lice svelo na mrljicu, upravo je skupila hrabrost i bacila se na jedan stepenik...

Na vrhu nije čekao Arnold Bros (est 1905).

Gore je, naprosto, počinjao jedan dugi hodnik smeđe, u kome su bila mnoga vrata. Na nekim vratima stajale su bojom ispisane reči.

Ali Grima je čekala. Masklin joj mahnu jednim prstom, a onda se nekako stetura sa svog stepenika koji se tajanstveno utopi u pod.

"Nikad, nikad više da nisi nešto tako uradila!" povika on.

"Da nisam, vi biste još bili na dnu. Valjda si video da se Gurder uplašio do besvesti!" odsečno reče ona.

"Ali ovde su mogle biti svakojake opasnosti!"

"Kao, na primer?" upita Grima nadmeno.

"Pa, moglo je da bude..." Masklin zastade. "Nije to bitno, bitno je da..."

U tom času Gurdera je njegov stepenik iskotrljao maltene pred njihove noge. Oni ga podigoše.

"Etooo", reče Grima veselo. "Svi smo ovde i savršeno bezbedni, je li tako, molim lepo."

Gurder je zurio oko sebe. Onda se nakašljao i popravio mantiju.

"Izgubih ravnotežu tamo", reče on. "Varljivi su ti elevatori. Ipak, navići ćete se vi na njih, ranije ili kasnije." Opet se nakašlja, pa pogleda niz hodnik. "Nego, bolje da mi pođemo", reče on.

Troje nouma počеше da se šunjaju napred, pored mnogih vrata.

"Da li su jedna od ovih - vrata Strmoglava Cena?" upita Grima. To ime je, iz nekog razloga, na ovoj visini zvučalo daleko nezgodnije.

"Hm, ne", reče Gurder. "On živi između onih peći u Podrumu." On žmirkavo pogleda gore, uz najbliža vrata. "Ovde je Plate", reče.

"Je li to neko dobar ili zao?" upita Grima, odmeravajući pogledom tu reč na lakovanom drvetu.

"Ne znam."

Masklin je išao na začelju. Polako se okretao, da bi stalno osmatrao čitav hodnik. Ovde su bili suviše na otvorenom. Nemaš ispod čega da se uvučeš, niti iza čega da se sakriješ.

Pokazao je prstom red divovskih crvenih stvari okačenih visoko na naspramnom zidu. Gurder šapnu da su to kofe.

"Bile su slike kofa u knjizi 'Kolin i Suzana idu na more'", poveri im on.

"Šta piše na njima?"

Gurder začkilji. "Piše 'Požar'", reče on. "Oh, ne. Iguman je bio u pravu. Kofe pune vatre!"

"Vatra u kofama?" upita Masklin. "Kofe vatre? Ne vidim nikakav plamen."

"Sigurno je vatra unutra. Možda postoji poklopac. U konzervama pasulja

ima pasulj, u teglama džema je džem. U požarnim kofama trebalo bi da postoji požar", reče Gurder neodređeno. "Idemo mi."

I Grima je zurila u tu reč. Njene usne bezglasno su se pomerale dok ju je ponavljala sebi. Onda pohita za Masklinom i Gurderom.

Posle nekog vremena stigli su do kraja hodnika. Tu su im se isprečila jedna vrata sa staklenom gornjom polovinom.

Gurder se zagledao u stakleni deo.

"Vidim da su tamo reči", reče Grima. "Pročitaj ih. Bolje da ih ja ne gledam", dodade ona slatko, "da mi mozak ne bi učinio 'bum!'"

Gurder proguta knedlu. "Piše 'Arnold Bros (osn. 1905), D. H. K. Batertveit, generalni menadžer'. A-hm."

"On je unutra?" upita ona.

"Pa, čuj, pasulj je u konzervama pasulja, a požar je u požarnim kofama", reče Masklin uslužno. "Vrata nisu zaključana, gledajte. Da ja uđem i pogledam?"

Gurder, sav snužden, klimnu glavom. Masklin je prišao vratima, naslonio se i navalio da gura. Istrajavao je u tome dok ga ne zaboše ruke. Vrata se najzad pomakoše malo ka unutra.

U toj sobi nije bilo svetlosti, ali je kroz staklo dopirao slabi sjaj iz hodnika i Masklin vide da je soba velika. Tepih je bio mnogo deblji - kao da se probijaš kroz travu. Nekoliko metara dalje bilo je nešto veliko, drveno, pravougaono; Masklin poče da se šeta okolo i vide da se iza toga nalazi stolica. Možda ovde sedi Arnold Bros (osn. 1905).

"Gde si ti, Arnolde Brose (osn. 1905)?" prošaputa on.

Posle nekoliko minuta drugo dvoje začuše njegove tihe pozive. Virnuše unutra, oko ruba vrata.

"Gde si?" zašišta Grima.

"Ovde, gore", dopre Masklinov glas. "Na ovoj velikoj, drvenoj stvari.

Postoje istureni delovi po kojima se možete penjati. A ovde gore ima svašta. Motrite na taj tepih, moglo bi u njemu biti divljih životinja. Ako pričekate još minut, pomoći ću vam da se popnete."

Gazili su kroz duboki ćilim, onda stali pokraj drvene litice i brižno čekali.

"Ovo je radni sto", reče Gurder gordo. "Ima takvih koliko hoćeš, u Nameštaju. Zapanjujuća vrednost, sto posto pravi furnir od čiste hrastovine."

"Šta radi on tamo?" upita Grima. "Čujem da nešto zveckaa."

"Svakom domu potreban", reče Gurder, kao da mu izgovaranje tih reči donosi smirenje. "Široki izbor stilova, za svaki džep."

"O čemu ti pričaš?"

"Izvini. Takve stvari Arnold Bros (osn. 1905) stavlja na natpise. Jednostavno se bolje osećam kad to govorim."

"A šta je ono drugo gore?"

On pogleda za njenim ispruženim prstom.

"Ono? Ono je fotelja. Sa obrtnim postoljem i pravim direktorskim izgledom za vas."

"Izgleda dovoljno velika za ljudsko biće", reče ona zamišljeno.

"Valjda ljudska bića dolaze i sedaju u nju kad im Arnold Bros (osn. 1905) daje naređenja."

"Hmmm", reče ona.

Nešto zazveckaa pored njene glave.

"Izvin'te što ste čekali", doviknu Masklin odozgo. "Trebalo mi je dosta vremena da zakačim jednu za drugu."

Gurder diže pogled u visine, duž sjajnog lanca koji je sad tu visio.

"Spajalice", reče zapanjeno. "Nikad mi ne bi to palo na pamet."

Kad su se ispenrali do vrha, našli su Masklina koji je lutao po gornjoj površini stola i ćuškao kopljem razne predmete. Ovo je hartija, objasni Gurder vedro; a ono su sprave kojima se oznake prave.

"Dobro, izgleda da Arnold Bros (osn. 1905) nije u blizini", reče Masklin.
"Možda je otišao na spavanje ili već nešto tako."

"Iguman kaže da ga je video ovde jedne noći, kako sedi za ovim radnim stolom i pazi na Radnju", reče Gurder.

"Šta, sedeo je na ovoj fotelji?" upita Grima.

"Pa, valjda."

"Znači da je veliki,a?" Grima je navaljivala bez milosti. "Recimo, ljudske veličine, tako nekako?"

"Recimo, tako nekako", saglasi se Gurder nevoljno.

"Hmmm."

Masklin je našao neki kabel, debeo poput njegove ruke, koji je ležao krivudavo opružen po stolu, vodio do ivice i spuštao se u ponor. On pođe do tog mesta.

"Ako je on oblikom kao čovek i ako je veliki kao čovek", reče Grima, "onda bi mogao biti..."

"Bolje mi da pogledamo šta se ovde može naći, je l' tako?" upade joj Gurder u reč. Priđe jednoj hrpi listova papira i poče čitati, pri slabašnom svetlu iz hodnika, gornji list. Čitao je sporo, vrlo jakim glasom.

"Arnko grupa, sa članicama Arnko Razvoj (UK), Ujedinjena Te-Ve, Arnko-Šulc (Hamburg) AG, Arnko Vazdušne linije, Arnko Muzička produkcija, Arnko Organizacija (Bioskopi) Ltd, Arnko Petrolej, Arnko Publikacije, i Arnko UK Maloprodaja plc."

"Uuuuu", reče Grima ravno.

"Ima toga još", reče Gurder uzbuđeno, "samo su slova mnogo sitnija, možda su namenjena upravo za nas. Slušajte sva ova imena: 'Arnko Maloprodaja plc uključuje Prodajnu mrežu Ltd, Grajmtorp Farbaru, Brzočist Usis servis Ltd, i... i..."

"Nešto nije u redu?"

"I Arnold Bros (osn. 1905)." Gurder diže pogled. "Šta vi mislite, šta bi sve ovo moglo da znači? Oh, spasi nas Kampanjo Jeftinoće!"

Svetlost. Sručila se poput žica od ražnjića, pravo na njih dvoje, odozgo, bela, pržeća; oni ostadoše prikovani za barice sopstvenih senki.

Gurder užasnuto diže pogled ka bleštećoj kugli koja se pojavila iznad njih.

"Izvin'te, mislim da sam to ja uradio", reče Masklinov glas iz senke. "Ima ovde ovo jedno nešto sa polugom, pa ja pritisnuo, kad ono škljoc. Izvin'te."

"Ahaha", reče Gurder bez veselja. "Električna sijalica. Naravno. Ahaha. Baš si me trgnuo."

Masklin se pojavi u krugu svetlosti i osmotri taj list hartije.

"Čuo sam da čitaš", reče on. "Nešto zanimljivo?"

Gurder se opet zagleda u slova.

"Saopštenje svim zaposlenima", nastavi on da čita. "Siguran sam da smo svi svesni sve izraženijeg finansijskog posustajanja ove radnje u poslednjih nekoliko godina. Ova jako razvučena prastara zgrada, sasvim pogodna za ležernog kupca iz 1905, ne odgovara uzbudljivom svetu devedesetih, a kamoli dvehiljaditih. Kao što svi znamo, primećeni su i nestanci robe iz radnje, a posle otvaranja nekoliko velikih, novih prodavnica u gradu, pad ukupnog prometa kod nas je primetan. Siguran sam da naša tuga zbog zatvaranja radnje 'Arnold Bros' koja je, kao što znate, poslužila kao temelj sada bogate Arnko grupe, može biti ublažena vestima da Grupa planira da je zameni novom radnjom, koja će se zvati 'Arnko carstvo superjeftinoće', u Tržnoj zoni Nila Armstronga. U tom cilju, ovu radnju ćemo krajem tekućeg meseca zatvoriti i ona će odmah posle toga biti srušena, da bi se oslobodio prostor za uzbudljivi, novi Arnko centar zabave i odmora..."

Gurder začuta i uhvati se za glavu.

"Opet neke takve reči", reče Masklin polako. "Zatvoriti. Srušiti."

"Šta je značilo ono 'ležernog'?" upita Grima.

Knjigopapirac se pravio da je ne čuje.

Masklin je nežno uze za ruku.

"Mislim da on želi da bude neko vreme sam", reče Masklin. Prevukao je vrhom koplja po širokoj hartiji, stvarajući boru, a onda presavio taj list nekoliko puta, tako da je postao dovoljno mali za nošenje.

"Pretpostavljam da će Iguman želeti ovo da vidi", reče on. "Neće nam nikako poverovati ako samo..."

On začuta. Grima je zurila preko njegovog ramena. On se okrete i pogleda kroz stakleni deo velikih vrata, u hodnik. Tamo se ocrtavala neka senka. Ljudskog oblika. Sve veća i veća.

"Šta je ono?" upita ona.

Masklin steže koplje. "Mislim da bi to mogao biti Strmoglav Cena."

Okrenuše se i pohitaše do Gurdera.

"Neko dolazi", šapnu Masklin. "Idemo na pod, brzo!"

"Biti srušena!" zaječa Gurder, obuhvatajući se rukama oko pojasa i njišući se levo-desno. "Sve mora otići! Završna rasprodaja! Svi smo mi prokleti!"

"Dobro, ali možeš li da budeš proklet na podu, a ne ovde?" upita Masklin.

"Vidiš da nije pri sebi", reče Grima. "Hodi kod Grimice", reče ona, jezivo veselim glasom. "Ooo-pa-la!"

Podigla ga je na noge i povukla ga ka konopcu od nanizanih spajalica. Masklin pođe za njima, hodajući unatraške i motreći vrata.

Razmišljao je: ovaj je video svetlost. Ovde bi sad trebalo da bude mrak, a on vidi svetlost. Ali nikako ne bih stigao da je ugasim na vreme, a osim toga time ništa ne bih promenio. Ne verujem ni u kakvog zloduha po imenu Strmoglav, pa ipak on dolazi. Kakav čudan svet.

Kliznuo je u senku iza gomile hartija i stao da čeka.

Čuo je nejake Gurderove proteste, koji su dole, negde u visini poda, naglo prestali. Možda ga je Grima tresnula nečim. Ume ona da učini ono što se

učiniti mora, u trenucima krize.

Vrata se počеше otvarati, kao da plove, vrlo sporo. Da, jedno obličje je stajalo tamo. Izgledalo je kao čovek u plavom odelu. Masklin nije bio stručan ocenjivač ljudskih izraza lica, ali ovaj čovek nije izgledao osobito srećan. U jednoj ruci držao je neku metalnu cev iz čijeg kraja se prosipala svetlost. Užasni mlaz svetlosti iz ruke, pomisli Masklin.

Ta prilika priđe bliže, onim usporenim, snenim kretnjama tipičnim za ljudska bića. Masklin, i protiv svoje volje opčinjen, virnu iza papira: diže pogled u okruglo, crveno lice, oseti taj dah, vide šiljatu kapu.

Još pre nekog vremena saznao je da ljudi u Radnji nose svoja imena ispisana na značkama, zato što su - objašnjeno mu je - toliko glupi da ih bez toga ne bi pamtili. Ovaj je imao ime na kapi. Masklin se zapilji i razazna oblike slova: B...E...Z...B...E...D...N...O...S...T. Imao je i bele brkove.

Bezbednost se uspravio i počeo da hoda po sobi. Nisu glupi, reče Masklin sebi. Dovoljno je pametan da zna da tu ne treba da bude upaljena sijalica. Želi da otkrije razlog. Sigurno će videti ono dvoje, ako samo pogleda na pravo mesto. Čak i ljudsko biće moći će da ih vidi.

On steže koplje u rukama. Oči, pomisli on; moram gađati u oči...

Bezbednost je plovio dremljivo po sobi, pregledajući ormane i zavirujući u uglove. Onda se uputi natrag, ka vratima.

Masklin se usudi da opet počne da diše. U tom času Gurderov histerični glas dopre odnekud, iz dubine.

"Jeste Strmoglav! O Kampanjo Jeftinoće, ti nam budi spas! Svi smo mi pmmmmmm...."

Bezbednost je stao. Okrenuo se, a njegovim licem počeo se razlivati izraz zbunjenosti, sporo, kao med.

Masklin se zavuče još dublje u senku. To je to, pomisli on. Ako se dobro zaletim na njega...

Nešto u hodniku zagrme, snažno maltene kao kamion. To, međutim, kao da nije zabrinulo čoveka, koji je samo otvorio vrata još šire i pogledao napolje.

Jedna ljudska žena našla se u hodniku. Masklinu se učinilo da je poprilično stara. Imala je na sebi ružičastu kecelju sa cvetnim šaricama i papuče slične tepihu. U jednoj ruci nosila je motku sa mekanim završetkom za čišćenje prašine, a u drugoj...

Pa, u drugoj je držala dugački vrat nečega što je urlalo i pokušavalo da joj se otme. Bilo je kao vreća na točkovima. Zaletalo se glavom napred po sagu, ali je ta žena svaki put uspevala da ga savlada i povuče nazad, opet po sagu.

Pred Masklinovim očima ona ritnu tu stvar. Uurlanje zamre, a ona i Bezbednost počеше neki razgovor. Masklinu je ta rasprava zvučala kao svađa dve brodske sirene za maglu.

Masklin otrča do ruba radnog stola i napola se spentra, a napola pade niz spajalice. Njih dvoje su ga čekali u senci stola. Gurder je kolutao očima; Grima mu je jednom šakom čvrsto pritiskala usta.

"Da bežimo odavde dok on ne gleda!" reče Masklin.

"Kako?" upita Grima. "Postoje samo ta vrata."

"Mmmmp-hm-mmmmp!"

"Dobro, bar da pređemo u neki bolji zaklon." Masklin počе osmatrati prostranstva tamnog ćilima. "Tamo ima nešto kao orman", reče on.

"Mmp-mpp-mm!"

"Šta ćemo s njim?"

"Slušaj ovamo", reče Masklin Gurderovom uplašenom licu. "Nećeš nastaviti ono 'prokleti, prokleti'? A? Jer ako hoćeš, moraćemo da ti vežemo krpu preko usta. Izvini."

"Mm-hm."

"Obećavaš?"

"Mm-hm."

"U redu je, pusti ga."

"Došla je Kampanja Jeftinoće!" zašišta Gurder uzbuđeno.

Grima diže pogled ka Masklinu. "Da mu zatvorim usta opet?" upita ona.

"Nek priča šta god hoće, pod uslovom da je to tiho", reče Masklin. "Valjda mu je lakše kad priča. Bio je malčice u šoku."

"Kampanja Jeftinoće došla je da nas zaštiti! Naoružana svojim ogromnim Usisivačem duša..." Gurderovo čelo se zbunjeno nabora.

"...To je bio usisivač za prašinu, zar ne?" upita on polako. "Oduvek sam mislio da joj je to nešto magično, a bio je samo usisivač za prašinu. Ima ih mnogo, u Aparatima za domaćinstvo. Sa ekstrajakim usisavanjem za dubinsku svežinu vašeg tepiha."

"Dobro. To je lepo. Kako sad da se izvučemo odavde?"

Kratka potraga iza nekoliko ormana punih hartije pokazala je da na jednom mestu između podnih dasaka postoji pukotina taman dovoljna da se noum, ako se dobro pomuči, nekako provuče.

Povratak je trajao pola dana, između ostalog i zato što je Gurder s vremena na vreme sedao u prašinu i počinjao da plače, ali pretežno stoga što ih je put vodio kroz sam zid. Taj zid bio je šupalj i imao je u sebi žice i svakojake parčiće drveta koje su Dečjeodevci kanapima vezali na određenim rastojanjima; ipak je spust bio mukotrpan. Dospeli su, iz zida, u prostor ispod Dečje odeće i igračaka. Gurder se do tada već oporavio; gordo je zatražio hranu i pratnju.

Tako se, napokon, vratiše pod Knjižaru i papirnicu.

Tačno na vreme.

Baka Morki digla je pogled ka njima kad su uvedeni u Igumanovu spavaću sobu. Ona je sedela pored kreveta, sa šakama na kolenima.

"Nikakve galame", naredi im ona. "Mnogo je bolestan. Kaže da umire. Verovatno on najbolje zna da li je to tako."

"Umire - od čega?" upita Masklin.

"Umire od toga što je živeo toliko dugo", reče Bakica.

Iguman je ležao u jastucima, zboran, još manji nego što ga je Masklin upamtio. Stisako je Stvar obema svojim mršavim, kandžastim šakama.

Pogledao je Masklina, a zatim mu, sa velikim naporom, dao znak da priđe bliže.

"Moraćeš da se nagneš blizu", naredi Bakica. "On jedva nešto malo uspeva da šušne, jadna, stara duša."

Iguman blago dohvati Masklinovo uho i privuče ga ustima.

"Zlatna žena", šapnu on. "Mnogo vrlina, siguran sam. Ali, molim te, oteraj je pre nego što uspe da mi da ma kakve nove lekove."

Masklin klimnu glavom. Bakicini lekovi, napravljeni od jednostavnih, čistih i, po pravilu, maltene otrovnih trava i korenova, delovali su na zapanjujući način. Kad se jednom napiješ njene tečnosti protiv stomačnih nevolja, sigurno je da se više nikad nećeš požaliti da te boli stomak. Time je postizana jedna vrsta izlečenja.

"Da je oteram ne mogu", reče on, "ali mogu da je zamolim."

Bakica ode, izvikujući uputstva za kuvanje novih količina lekova.

Gurder kleknu pored kreveta.

"Nećete, valjda, umreti, gospodine?" upita on.

"Naravno da hoću. Svako će umreti. U tome je suština pojma 'biti živ'", prošaputa Iguman. "Jeste li videli Arnolda Brosa (osn. 1905)?"

"Pa. Hm." Gurder je oklevao. "Našli smo spise, gospodine. Istina je, Radnja će biti razrušena. To znači kraj svega, gospodine. Šta ćemo sad?"

"Moraćete da odete", reče Iguman.

Gurder je izgledao užasnuto.

"Ali vi ste nam oduvek govorili da su priče o ma čemu Izvan Radnje samo snovi!"

"A ti mi nikad nisi verovao, dečko. A možda i nisam bio u pravu. Onaj mladić sa kopljem, da li je još tu? Ne vidim baš najbolje."

Masklin zakorači napred.

"Oh, eto tebe", reče stari noum. "Ova tvoja kutija."

"Da?" upita Masklin.

"Rekla mi je neke stvari. Pokazala mi neke slike. Radnja je mnogo veća nego što sam mislio, ima i taj magacin gde su uskladištene sve zvezde, i to ne samo one šljašteće koje se okačinju o plafon za Božićni vašar, nego i stotine drugih. Ta prostorija se zove Vasiona. Mi smo nekad u njoj živeli i gotovo cela je pripadala nama, bila je naš dom. Nismo živeli ispod nečijih podova. Mislim da nam Arnold Bros (osn. 1905) saopštava da treba tamo da se vratimo."

On ispruži ruku i njegovu hladni, beli prsti stegoše Masklinovu mišicu iznenađujuće jako.

"Ne kažem da ti je sudbina dodelila neku veliku pamet", reče on.

"Zapravo, računam da si od one sorte priglupih, ali dužnosti odanih, koji dospeju na mesto vođe onda kad nije slavno biti vođa. Ti si od one vrste sa kojima se može izgurati nekako, do boljih vremena. Vodi ove kući. Odvedi sve njih kući."

Iguman klonu unazad, na jastuke, i sklopi oči.

"Ali - otići iz Radnje, gospodine?" upita Gurder. "Ima nas na hiljade, imamo malu decu, starce, kud ćemo? Masklin kaže da napolju postoje lisice, vetar, glad i voda koja pada s neba u komadićima! Gospodine? Gospodine?"

Grima se nagnu nad njih i opipa starcu puls.

"Da li me on čuje?" upita Gurder.

"Moguće je", reče Grima. "Možda. Ali neće moći da ti odgovori zato što je

mrtav."

"Pa ne može da umre! Oduvek je tu!" reče Gurder sav zgromljen.

"Pogrešila si. Gospodine? Gospodine?"

Masklin izvuče Stvar iz Igumanovih ruku koje se tome nisu opirale, a drugi Knjigopapirci, čuvši Gurderov glas, počеше žurno da ulaze.

"Stvari?" upita on tiho, odmičući se od gomile oko postelje.

"Čujem te."

"Je l' mrtav?"

"Ne detektujem nijednu vitalnu funkciju."

"Šta to znači?"

"Znači, 'jeste'."

"Aha." Masklin porazmisli malo o ovome. "Pa, ja sam verovao da noum prvo mora biti pojeden ili zgnječen. Nisam znao da može samo tako da, hm, stane."

Stvar mu nije ponudila, dobrovoljno, nikakvu informaciju.

"Imaš li ikakvu predstavu o tome šta bi sad trebalo da radim?" upita on.

"Gurder je bio u pravu. Ovi neće pristati da se odvoje od ovakve topline i hrane. Možda neki mlađi hoće, iz zezanja. Ali za opstanak tamo napolju biće nam potrebna velika brojnost. Veruj mi da je tako, znam šta govorim. I šta sad da im kažem: žao mi je, sve ovo morate ostaviti?"

Stvar progovori.

"Ne", reče.

Masklin nikad ranije nije video pogreb. Nije ni video da neki noum umre od predugog življenja. Bilo je slučajeva da se neki noum ne vrati, ili da ga nešto pojede, ali niko nije naprosto došao do kraja.

"Gde ste vi sahranjivali svoje mrtve?" pitao je Gurder ranije.

"Unutar jazavaca i lisica, često", odgovorio je tada Masklin i nije mogao

odoleti želji da doda: "To su, znaš, oni vispreni i zgodni lovci?"

Ovako su se noumi oprostili od preminulog:

Telo starog Igumana obučeno je u svečani, zeleni kaput i šiljati, crveni šešir. Njegovu dugačku, sedu bradu pažljivo su iščešljali. Posle toga ležao je mirno na svojoj postelji, a Gurder je govorio službu Božju.

"Sad je volja tvoja, Arnolde Brose (osn. 1905) naš, da povedeš brata našega u tvoje veliko Vrtlarsko odeljenje iznad visova Računovodstva, ono gde imaš Idealne ivice svakog travnjaka i Predivno preobilje cveća i bazen večnog života od polietilena, lakog za polaganje, sa stvarno superivicama. Mi ćemo mu dati poklone koje noum mora sa sobom na taj put poneti."

Grof De Gvožđeri iskorači napred. "Ja mu dajem", reče, polažući jedan predmet pored mrtvog nouma, "ašov časnih radenika".

"A ja", reče Vojvoda De Šeširi, "polažem pored njega štap za pecanje nade."

Druge noumske vođe donele su druge predmete: jedнотоčkaš rukovođenja, samoposlužnu korpu života. Umiranje u Radnji prilično je složeno, uvide Masklin.

Grima je izduvala nos kad je Gurder dovršio službu Božiju i pošto su telo ceremonijalno izneli.

Odneli, zapravo, u pod-podrum, saznadoše kasnije; u peć, da bude spaljeno. U vilajet Strmoglava strašnog, zvanog i Bezbednost, onoga koji, po predanjima, noću sedi baš tamo i pije grozni čaj.

"To je pomalo strašno, kažem ja", reče Baka Morki. "Ja kad bejah mlada, mi smo sahranjivali nouma koji umre. Zakopavali smo ih u zemlju."

"Zemlja?" upita Gurder.

"Vrsta poda", objasni Baka.

"I posle - šta?" upita Gurder.

Bakica ga pogleda 'belo'. "Šta - šta?"

"Gde posle ide telo?" upita Knjigopapirac strpljivo.

"Gde ide? Ne bi' ja rekla da ide igde. Mrtvi se ne šetaju nešto mnogo."

"U Radnji", reče Gurder polako, kao da objašnjava detetu koje je donekle zaostalo u razvoju, "kad noum umre, ako je bio dobar noum, Arnold Bros (osn. 1905) ga pošalje nazad, na još jedan susret sa nama, a onda dalje, na Bolje mesto."

"Kako može..." poče Bakica.

"Unutrašnji deo nouma, hoću reći", reče Gurder. "Onaj deo tebe koji je tvoje pravo ja."

Gledali su ga učtivo, čekajući da kaže nešto iole razumljivo.

Gurder uzdahnu. "U redu", reče on, "pozvaću nekoga da vam pokaže."

Odvedoše ih u Vrtlarsko. Masklin je zaključio da je to čudno mesto. Ličilo je na spoljašnji svet, ali bez ičeg nezgodnog. Jedinu svetlost davala su slaba unutrašnja sunca, koja su ostajala uključena cele noći. Nije bilo vetra ni kiše, niti će ih ikad biti. Postojala je trava, ali to su, zapravo, bile zelene vreće iz kojih je stršalo mnoštvo istih plastičnih delića. Semenje u paketima bilo je naslagano u čitave litice, planinski velike, a na svakom paketu bila je slika; Masklin je naslućivao da su te slike sasvim nestvarne. Prikazivale su cveće, ali ne slično ma kom cveću koje je on ranije viđao.

"Da li je Spoljašnjost ovakva?" upita mladi sveštenik koji ih je vodio.

"Priča se, priča se, ovaj, priča se da ste vi bili tamo. Kažu da ste videli Spoljašnjost." Zvučao je punonadežno.

"Bilo je više zelenog i smeđeg", reče Masklin ravno.

"A cveće?" upita pop.

"Pomalo cveća", reče Masklin. "Ne ovakvog."

"Ja sam vid'o ovakvo cveće jednom", reče Torit, a onda, neobično za njega, začuta.

Poveli su ih oko divovske mase kosilice za travu i...

...pred noume. Jer tu su stajali visoki noumi ispupčenih lica. Obojeni, sa ružičastim obrazima. Neki od njih držali su štapove za pecanje, drugi ašove. Neki su gurali obojena kolica sa jednim točkom. Svaki pojedini široko se cerio.

Pleme je neko vreme stajalo ćuteći.

Onda Grima reče, vrlo tiho: "Kakav užas."

"Ne, ne!" reče sveštenik zgroženo. "Ovo je divno! Arnold Bros (osn. 1905) pošalje nouma nazad, sređenog i obnovljenog, a onda ideš iz Radnje na jedno divno mesto!"

"Bez ijedne žene", reče Bakica. "Bar to je milosrdno."

"Pa, dobro..." reče sveštenik, koji kao da se malo postideo. "Oko toga su uvek vođene rasprave, nismo sigurni zašto je to tako, ali smatramo..."

"Ali ovi ne liče ni na koga", reče Baka. "A svi izgledaju podjednako."

"Pa, dobro, vidite..."

"Daleko bilo da se ja vratim ovakva", reče Bakica. "Ako se vraćaš ovakav, ja ne želim da odem."

Sveštenik je bio maltene u suzama.

"Ne, ali..."

"Video sam ja jedno ovo, jednom", javi se opet stari Torit. Lice mu je bilo veoma sivo; tresao se.

"Aj' ti ćuti, tamo", reče Bakica. "Nikad ti nisi ništa vid'o."

"Jesam, jes-sam", reče Torit. "Kad sam bio još mali. Deda Dimpo poveo je nas nekoliko, preko svih livada, kroz šumu, i onda smo izišli na mesto gde su bile velike kamene kuće u kojima su živeli ljudi, a ispred su se nalazile kao male njive pune cveća, slično ovome ovde, a trava je bila sva kratka, imali su jednu baru sa ružičastim ribicama, i tu smo videli ovo. Jedan ovakav sedeo je na kamenoj pečurki pored jedne od tih bara."

"Nikad to nije bilo", reče Baka automatski.

"Nego šta nego je bilo", rele Torit pouzdano. Pamtim da je deda rek'o: 'Nikakav to život nije, sediš ovde po svakom vremenu, ptice ti rade ono na šešir, a i psi dođu pa ono po tebi.' Rek'o nam je da je to jedan div-noum koji se okamenio zato što je toliko dugo sedeo na tom mestu, a ništa nije upecao. I još je rek'o: 'Kakav je to način da se ode, nije to za mene, ja, momci, želim da odem iznenada' - i tog trenutka je mačka skočila na njega. Pa sad ti vidi šta je za smejanje."

"Kako se završilo?" upita Masklin.

"A, mačku smo dobro izdevetali kopljima, a dedu smo podigli i onda smo svi zajedno pob... otrčali veoma brzo", reče Torit, gledajući strogi izraz Bakinog lica.

"Ne, ne!" zacvile sveštenik. "Uopšte nije tako!" i poče da rida.

Baka se jedan trenutak predomišljala. Onda ga potapša po leđima.

"Polako, polako", reče mu. "Nemoj to da te uznemirava. Budala matora, kaže prvo što mu padne na pamet."

"Ne kaž..." poče Torit. Bakicin upozoravajući pogled smesta ga ućutka.

Vraćali su se polako, nastojeći da potisnu te grozne kamene kipove iz pamćenja. Torit se vukao poslednji, gundajući kao istrošeni olujni oblak.

"Jesam video, kad vam kažem", šaputao je. "Prokleta grdosija je bio i smeškao se tako, a sedeo je na kamenoj pećurki sa tačkama. Jesam ga video. Al' se nikad nisam tamo vratio. Bolje je biti bezbedan nego posle zažaliti, oduvek sam ja govorio. Ali jesam ga vid'o."

Svi kao da su smatrali da je unapred sigurno da će novi Iguman biti Gurder. Jasno uputstvo o tome ostavio je lično stari Iguman. Tu nikakve rasprave nije moglo biti.

Jedini koji se protivio toj ideji bio je, zapravo, sam Gurder.

"Zašto baš ja?" govorio je. "Nikad nisam želeo nikoga da vodim! Osim toga... znate..." Spustio je glas. "Ponekad me obuzmu Sumnje. Stari Iguman je to znao, siguran sam, i stvarno mi nije jasno odakle mu pomisao da ću ja iole zadovoljiti."

Masklin ne reče ništa. Pade mu na um da je stari Iguman možda imao vrlo jasan naum pred sobom. Možda je vreme da se pomalo posumnja. Možda je došlo doba da se i na Arnolda Brosa (osn. 1905) pogleda drugačije.

Pošli su na jednu stranu velike šupljine ispod Knjižare i papirnice. Ovaj prostor Knjigopapirci su koristili za važne sastanke; to, i Dvorana hrane, bejahu jedina dva mesta u čitavoj Radnji gde je ma kakva borba bila strogo zabranjena. Glavešine porodica, vladari Odeljenja i Pod-odeljenja, ovde su se vrzmali u velikom mnoštvu. Nikome od njih nije bilo dozvoljeno da dođe naoružan, pa ipak su jedni druge 'sekli' bez prestanka.

Navesti sve njih čak i na pomisao o ma kakvom zajedničkom poduhvatu bilo bi nemoguće bez Knjigopapiraca. Bilo je to neobično uređenje. Knjigopapirci nisu imali nikakvu stvarnu moć, ali su svakoj porodici bili potrebni, a nijedna ih se nije plašila. Zato su opstajali; štaviše, i vodili su, na neki neobičan način, celo noumstvo. Jedan De Šeširi ne bi hteo da saslušati ni najrazumniji predlog jednog De Gvožderija; ne bi, iz principa. Ali isti taj predlog spremno bi saslušao ako je govornik Knjigopapirac, jer svako zna da Knjigopapirci nisu svrstani ni uz jednu stranu.

On se okrete Gurderu.

"Potrebno je da razgovaramo sa nekim od Gvoždaraca. Oni kontrolišu električne instalacije, je li tako? Pa i one u kamionskom gnezdu."

"Gvoždarci? Pa, eno ga Grof De Gvožderi, tamo", reče Gurder, pokazavši prstom. "Onaj mršavi sa brkovima. Nije mnogo religiozan. A ni o struji nema mnogo pojma."

"Čekaj, pa ti mi reče..."

"Da, Gvožđarci znaju. Znaju oni koji opslužuju, znaju oni na raznim nižim mestima u društvu. Ali, Grof - ni slučajno." Gurder se osmehnu. "Ne misliš, valjda, da je Vojvoda De Šeširi ikad uzeo u šake makaze i platno, a? Ili da Baronica Del Ikatesi ide sama da seče komade hrane za sebe?"

On pogleda Masklina postrance.

"Ti imaš neki plan, je li?"

"Da. Nekakav."

"Šta ćeš im, dakle, reći?"

Masklin je rasejano čistio trunčice sa vrha koplja.

"Istinu. Reći ću im da mogu poći iz Radnje i poneti sve sa sobom. Mislim da bi to trebalo da bude izvodljivo."

Gurder se protrlja po donjoj vilici. "Hmmm", reče on. "Valjda je moguće. Ako svako ponese hrane i svega ostalog, najviše što može. Ali to će se ipak brzo potrošiti, a struju, naravno, ne možeš poneti nikako. Ona, znaš, živi u žicama."

"Koliko Knjigopapiraca ume da čita ljudske natpise?" upita Masklin.

"Svi mi pomalo znamo da čitamo, jasna stvar", reče Gurder. "Ali, ako baš moraš znati, samo nas je četvorica čije se čitanje može makar i izdaleka nazvati dobrim."

"Mislim da to neće biti dovoljno", reče Masklin.

"Pa, postoje tu izvesne cake kojima ne može svako da ovlada. A šta planiraš?"

"Plan je da izvučemo odavde svakoga, svakoga. I da ponesemo sve što će nam ikad trebati", reče Masklin.

"Toliki teret bi ih zgnječio!"

"Ne. Jer glavnina onog što će nositi neće imati nikakvu težinu."

Gurder je izgledao zabrinuto.

"To nije neka Dorkasova blesava shema?" upita.

"Nije."

Masklin se osećao kao da bi mogao eksplodirati. U njegovu glavu nije moglo da stane sve ono što je od Stvari čuo.

Ipak, bio je jedini. Stari Iguman takođe je znao i umro je sa očima punim zvezda, ali čak ni on nije razumeo. Galaksija! Stari je mislio da je to neka ogromna dvorana blizu Radnje, nešto kao najveće Odeljenje koje je ikad napravljeno. Možda ni Gurder neće razumeti. Čitav svoj život proveo je pod krovom. Sad ne može sebi da dočara o kakvim je daljinama reč.

Niko od ovih neće moći da ovlada predstavom o stvarnoj udaljenosti zvezda. Do njih bi se, čak i trkom, sigurno moralo ići nedeljama.

Znači, moraće blago da im saopšti.

Zvezde! U davnim, pradavnim vremenima noumi su putovali od jedne do druge, ukrcani u stvari koje su sami napravili - stvari prema kojima kamion izgleda majušan. Jedan od tih velikih brodova osmatrao je jednu malu zvezdu, sasvim zabačenu, i poslao pomoćni brodić, sa zadatkom da se spusti na svet ljudskih bića. Onda se nešto poremetilo. Taj deo Masklinu nije bio jasan, ali je uviđao da je takve brodove pokretalo nešto vrlo, vrlo snažno. U svakom slučaju, pad brodića preživelo je nekoliko stotina nouma. Jedan od njih je, pretražujući olupine, našao Stvar. Ona nije mogla biti ni od kakve koristi bez svoje hrane, naime elektriciteta, ali su je noumi ipak sačuvali, jer to je bila ona mašina koja je upravljala letenjem.

Onda su prošla mnoga pokolenja, a noumi su zaboravili sve, osim da je Stvar veoma važna.

Ovo je već dovoljan teret za jednu glavu, pomisli Masklin. Ali to, sve, nije onaj najvažniji deo, onaj deo od koga njemu krv šušti u ušima, a prsti počinju da ga peckaju.

Ovo je najvažniji deo. Njihov veliki brod, sposoban da leti do drugih zvezda, nalazi se i sad tamo negde, gore. Održavaju ga mašine kao što je Stvar

i strpljivo čekaju da se noumi vrate. Tim mašinama vreme ne znači ništa. Jedne mašine čiste prašinu iz dugačkih hodnika, druge prave hranu, treće osmatraju zvezde, četvrte strpljivo broje sate i minute u dugačkoj, mračnoj praznini broda.

Čekaće zauvek. Ne znaju šta je vreme, mada ga mere i računaju. Čekaće sve dok se Sunce ne ohladi, a Mesec ne umre; pažljivo će upravljati brod, da bude spreman za povratak nouma.

Za njihov povratak kući.

A dok su mašine čekale, pomisli Masklin, mi smo zaboravili sve o njima i o sebi samima i životarili u rupama u zemlji.

Znao je šta mora postići. Zadatak je, naravno, bio neizvodljiv. Ali on se na takve navikao. Vući mrtvog pacova od šume do rupe bio je neostvarljiv zadatak, svakako. Ali mogao si povući pacova malo, pa se malo odmoriti, pa posle prevaliti s njim još jedno malo rastojanje... Nemoguć zadatak ostvariš tako što ga iseckaš na izvestan broj zadataka koji su samo vrlo teško izvodljivi, a svaki od njih podeliš na nekoliko zadataka koji su samo strahovito teški, a svaki od njih na niz teških i neizvesnih, a svaki od njih...

Verovatno je najteži od svih zadataka bio: naterati noume da shvate šta su nekada bili i šta bi opet mogli biti.

Imao je plan, doista. U početku je to bio plan Stvari, ali Masklin ga je toliko obrtao i okretao u umu, da je sad smatrao da veliki deo tog plana pripada njemu. Plan je verovatno bio nemoguć. Ali on nikad neće znati da li je nemoguć, ako ne pokuša.

Gurder ga je još i sad gledao, podozriv.

"Hm", reče Masklin. "Taj plan..."

"Da?" upita Gurder.

"Iguman mi je rekao da su Knjigopapirci uvek pokušavali da navedu noume na zajednički rad i na obustavu međusobnih sukoba", reče Masklin.

"Da, to je uvek bila naša želja."

"Ovaj plan bi značio da bi morali da rade zajednički."

"Dobro."

"Al' ja mislim da se tebi neće mnogo svideti", reče Masklin.

"Nije pošteno! Kako ti možeš da postavljaš takve pretpostavke?"

"Mislim da ćeš se smeјati mom planu", reče Masklin.

"Jedini način da to proveriš jeste da mi kažete", reče Gurder.

Masklin mu reče. Gurder se posle nekog vremena oporavio od šoka, a onda se počeo smeјati i smeјati.

Onda pogleda Masklinovo lice i prestade se smeјati.

"Ne misliš, valjda, ozbiljno?" upita on.

"Dozvoli da to iskažem ovako", reče Masklin. "Imaš li ti bolji plan? Hoćeš li podržati ovaj?"

"Ali kako ćeš... otkud noumi,,, zar je uopšte moguće da možemo...?" počeo Gurder.

"Naći ćemo neki način", reče Masklin. "Tako nam Arnold Bros (osn. 1905) pomogao", dodade diplomatski.

"Da. Naravno", reče Gurder neјako i počeo prikupljati snagu.

"U svakom slučaju, ako treba da budem novi Iguman, moram održati govor", reče on. "To se očekuje. Načelne poruke dobre volje i tako dalje. O ovome možemo kasnije. Razmislićemo ležerno, u trezvenom okruženju našeg..."

Masklin odmahnu glavom. Gurder proguta.

"Misliš, sad?" upita on.

"Da. Sad. Reći ćemo im sad odmah."

8.

I Zbor zboriše gospoda noumska, a Iguman njima govoraše: čujte reči ovog pridošlice, koji nama od Izvana stiže.

II Neki se na ovo naljutiše i povikaše: Izvanaš je, zašto ga slušati?

III Reče im Gurder Iguman: jer je želja starog Igumana takva bila. Jest, a moja je volja, takođe, da ga čujete.

IV Na to su oni gundali, pa se utišali.

V Izvanaš reče: 'U vezi sa glasinama o rušenju, imam plan.

VI Da ne bežimo kao bube-mokrice ispod prevrnute klade, nego da odemo kao hrabri, slobodni narod i da sami odaberemo čas.'

VII A oni ga prekinuše rečima: 'Šta su bube-mokrice?' Na šta Izvanaš odgovori: 'Dobro, pacovi.

VIII Da poneseemo sve stvari koje će nam trebati da počnemo naš novi život napolju, ne u nekoj novoj Radnji, nego pod svodom nebeskim. Sve noume povedimo, i stare i mlade, i svu hranu i materijal i sve informacije koje će nam trebati.'

IX A oni rekoše: 'Sve?' A on reče: 'Sve. Oni mu govorahu: 'Ne možemo to...'

Iz 'Knjige nouma', Treći sprat, I-IX

"Da, možemo", reče Masklin. "Ako ukrademo kamion."

Nastade mrtva tišina.

Grof De Gvožderi uzvi jednu obrvu.

"One velike, smrdljive stvari sa po jednim točkom na svakom uglu?" upita on.

"Da", reče Masklin. Svi pogledi bejahu uprti u njega. Osetio je da će početi

da crveni.

"Ovaj noum je budala!" prasnu Vojvoda De Šeširi. "Čak i ako bi Radnja bila u opasnosti, a ja ne vidim razloga, ponavljam ne vidim razloga, da u to verujem, takva zamisao je sasvim nerazumna."

"Vidite", reče Masklin, počinjući da crveni, "u kamionu ima dovoljno prostora, možemo povesti svakoga, možemo pokrasti knjige koje će nam reći kako se šta radi..."

"Usta se pokreću, jezik lapara, ali ništa pametno ne izlazi", reče Vojvoda. Neki od obližnjih nouma nervozno se nasmejaše. Krajičkom oka Masklin vide kako Angalo staje, ozarena lica, uz svog oca.

"Bez uvrede prema starom Igumanu", započe jedan od manjih velikaša neodlučno, "ali ja sam čuo da postoje i druge Radnje tamo, Napolju. Hoću reći, morali smo negde živeti pre Radnje." On proguta knedlu. "Mislim, ako je Radnja podignuta 1905. godine, gde smo živeli 1904? Bez uvrede."

"Ne govorim ja o prelasku u neku drugu Radnju", reče Masklin. "Nego o životu u slobodi."

"A ja više ne slušam ove gluposti. Stari Iguman bio je noum stamenoga zdravlja, ali izgleda da je pred kraj malo popustio u glavi", odreza Vojvoda. On se okrete i iziđe bučno i silovito. Većina drugih glavešina pođe za njim. Neki, doduše, veoma nerado, primeti Masklin; poslednjih nekoliko su ostali, ali su se vrzmali oko izlaznih vrata, tako da bi mogli kazati, ako bi ih neko pitao, da su upravo hteli da iziđu.

Tih nekoliko bili su: Grof, zatim jedna sitna, debela noumka koju je Gurder identifikovao kao Baronicu Del Ikatesi, i nekoliko manjih vođa iz pod-odeljenja.

Grof se osvrte teatralno.

"Ahhh", reče on. "Sad se može disati. Nastavi, mladiću."

"Pa, to je bilo otprilike sve", priznade Masklin. "Ne mogu ništa određenije

da planiram dok ne saznam još štošta. Na primer, možete li vi da pravite elektricitet? Ne da ga kradete iz Radnje, nego da ga pravite?"

Grof se pogladi po donjoj vilici.

"Pitaš me da ti odam tajne mog Odeljenja?" upita on.

"Moj gospodaru", reče Gurder oštro, "ako preduzmemo taj očajnički korak, od životnog je značaja da budemo otvoreni jedni prema drugima i da svoje znanje udružimo."

"To je tako", reče Masklin.

"Baš tako", reče Gurder strogo. "Moramo svi činiti sve za dobro svih nouma."

"Ispravno rečeno", reče Masklin. "I zato će Knjigopapirci, sa svoje strane, naučiti čitanju sve noume koji to žele."

Nastade pauza koju prekidoše tek tihi, šištavci zvuci Gurdera, koji je pokušavao da se ne uguši.

"Čitanju...!" počeo on.

Masklin zastade. Dobro, zaletio se ovoliko. Pa, onda zašto ne i do samog kraja. Video je da Grima zuri u njega.

"I noumke", reče on.

Ovog puta se iznenađenje pokazalo na Grofovom licu. Baronica se, sa svoje strane, osmehivala. Gurder je još i sad hripao.

"Ima svakojakih knjiga na policama u Knjižari i papirnici", navaljivao je Masklin dalje. "Šta god želimo da radimo, tu je knjiga koja nam kaže kako se to radi! Ali biće nam potrebno mnoštvo nouma, jer treba sve to pročitati i pronaći ono što nam je korisno."

"Mislim da bi naš knji-go-papirski prijatelj želeo da popije malo vode", primeti Grof. "Čini mi se da ga je silovito obuzeo taj novi duh zajedništva i saradnje."

"Mladiću", reče Baronica, "ovo što govoriš možda je istina; međutim, da li

nam ijedna od tih dragocenih knjiga kaže kako da ovladamo kamionom?"

Masklin klimnu glavom. Za ovo pitanje bio je spreman. Iza njega Grima istupi korak napred, vukući jednu knjigu, tanku ali visoku gotovo koliko ona. Masklin joj pomože da knjigu uspravi na takav način da su svi mogli videti prednju koricu.

"Vidite, na njoj su reči", reče Masklin ponosito. "Već sam ih naučio. One kažu..." Poče pokazivati jednu po jednu reč kopljem, i svaku izgovarati. "Znakovi...pokraj... puta. 'Znakovi pokraj puta'. Unutra postoje i slike. Ko poznaje znakove pokraj puta, može da vozi. To unutra piše. U knjizi", reče on, malo pokoleban.

"A ja sam nalazila značenja pojedinih reči", reče Grima.

"Da, ona je čitala neke reči", saglasi se Masklin. Baronica primetno usmeri pažnju ka Grimi.

"I to je sve?" reča Grof.

"Hm", reče Masklin. I sam se brinuo oko toga. Imao je neko mutno osećanje da ne može biti tako lako, ali sad nije bio trenutak za brigu oko pojedinosti koje će moći nekako da se srede kasnije. Šta je ono Iguman rekao? Kad si vođa, nije toliko bitno da li si u pravu ili grešiš - bitno je da si samopouzdan. A ako si uz to još i u pravu, utoliko bolje, naravno.

"Pa, otišao sam jutros u kamionsko gnezdo, hoću reći u garažu", reče on. "Razgledao sam. Ko se popne u kamion, može videti njegovu unutrašnjost. Postoje poluge, točkovi i svašta drugo, ali ja verujem da ćemo moći da ustanovimo šta čemu služi." On duboko udahnu. "Ne može biti mnogo teško, jer da jeste, ne bi ljudi to umeli."

Noumi su morali ovo prihvatiti.

"Do krajnosti zanimljivo", reče Grof. "Mogu li pitati šta sad tražite od nas?"

"Noume", reče Masklin jednostavno. "Koliko god ih možete dati. I

naročito one bez kojih ne možete. A za sve njih biće potrebna hrana."

Baronica i grof se zgledaše. On klimnu glavom, zbog čega i ona klimnu glavom.

"Samo bih da pitam ovu devojčicu", reče Baronica, "da li je dobro sa zdravljem. Mislim, uzevši u obzir to čitanje."

"Savladala sam samo neke reči", reče Grima brzo. "Kao: levo, desno, bicikl."

"A nisi osetila nikakav pritisak u glavi?" upita Baronica obazrivo.

"Nisam, gospođo."

"Hmmm. Izuzetno zanimljivo", reče Baronica i zagleda se ukočeno u Gurdera.

Novi Iguman je seo. "Ja... ja... ja..." počeo on.

Masklin ćutke, samo u sebi, zaječa. Znao je da će biti teško naučiti vožnju, naučiti kako kamion radi, naučiti čitati, ali sve su to bili samo poslovi. Ako radiš na njima dovoljno dugo, neminovno postigneš uspeh. Ono upozorenje bilo je tačno. Najteži problem biće ovaj narod.

Došlo ih je dvadeset osmoro.

"Nije dovoljno", reče Grima.

"To je neki početak", reče Masklin. "Mislim da će malo-pomalo dolaziti i drugi. Trebaće sve njih naučiti da čitaju. Ne da čitaju dobro, nego samo koliko je neophodno. Onda petoro najboljih moraju biti naučeni kako da uče druge novome čitanju."

"Kako si ti to skontao?" upita Grima.

"Rekla mi je Stvar", reče Masklin. "To je nešto što se zove analiza kritične putanje. Ona znači da uvek postoji nešto što je trebalo uraditi pre nečega. Na primer, ako hoćeš da zidaš kuću, prvo moraš znati kako se prave cigle, ali da bi pravio cigle moraš znati koju vrstu gline da uzmeš. I tako dalje."

"Šta je glina?"

"Ne znam."

"Šta su cigle?"

"Opeke."

"A šta je to?"

"Nisam siguran."

"Dobro, a šta je kuća?" zapita ona energičnije.

"To još nisam u celosti sagledao", reče Masklin. "Ali je, u svakom slučaju, veoma važno. Analiza kritične putanje. A postoji i nešto drugo što se zove forsiranje napretka."

"A to je?"

"Mislim da je to ono kad vičeš na noume: 'Zašto ti nisi ovo završio?'"

Masklin pogleda svoja stopala. "Mislim da možemo pozvati Bakicu Morki da to radi", reče on. "Ne verujem da će ona želeti da nauči da čita. Ali već ume da viče."

"A ja?"

"Želeo bih da naučiš čitanje još bolje."

"Zašto?"

"Zato što je potrebno da naučimo i kako da mislimo", reče Masklin.

"Pa ja znam kako da mislim!"

"Nisam siguran", reče Masklin. "Mislim, naravno, znaš, sigurno da znaš, ali postoje neke stvari koje mi ne možemo da pomislimo zato što nam nedostaju prave reči. Kao ovi noumi u prodavnicima. Oni čak ne znaju ni šta je stvarno kiša, šta je vetar!"

"Znam, ja sam pokušala da opišem Baronici sneg, ali ona..."

Masklin klimnu glavom. "Eto, vidiš. Ne znaju - i čak ne znaju da ne znaju. A šta, onda, mi ne znamo? Treba da pročitamo sve što možemo. Gurderu se to ne dopada. On smatra da bi samo Knjigopapirci trebalo da čitaju. Ali problem

je u tome što Knjigopapirci ne pokušavaju ništa da razumeju."

U tom razgovoru Gurder je bio besan.

"Čitanje", rekao je tada. "Da ovde dođe svaka noumska budala i da nam istroši tekstove preteranim gledanjem! Zašto ne odaš svima sve naše veštine, kad si već tako krenuo? Zašto ne naučimo svakog i da piše, a?"

"To možemo kasnije", reče Masklin blago.

"Šta?!"

"Pisanje nije toliko važno, znaš."

Gurder je lupao pesnicom po zidu. "Zašto, za ime Arnolda Brosa (osn. 1905), nisi prvo tražio moju saglasnost?"

"Da li bi ti pristao?"

"Ne bih!"

"Eto, zato", reče Masklin.

"Kad sam rekao da ću pomoći, nisam ovo očekivao!" povikao je Gurder.

"Ni ja!" odsečno je odgovorio Masklin.

Tad je novi Iguman zastao.

"Šta hoćeš da kažeš?"

"Mislio sam da ću imati tvoju pomoć", rekao je Masklin jednostavno.

Gurder je klonuo. "U redu, u redu", rekao je. "Znaš da sad ne mogu to da zabranim, ne pred svima. Uradi sve što je potrebno. Povedi nouma koliko ti treba."

"Dobro", reče Masklin. "Kad možeš početi?"

"Ja? Ali..."

"Sam si rekao da si najbolji čitač."

"Svakako, to jeste tako, ali ja..."

"Dobro."

Kasnije su se navikli na tu njegovu reč. Masklin ju je izgovarao na jedan način koji je davao svima na znanje da je sve sređeno i da nema svrhe da se

išta dalje priča.

Gurder je posle toga žestoko zamahao rukama.

"Šta želiš da ja radim?"

"Koliko knjiga ima?" upita Masklin.

"Stotine! Hiljade!"

"Da li znaš za svaku od njih o čemu je?"

Gurder ga je pogledao 'belo'. "Jesi li svestan šta si sad rekao?"

"Nisam. Ali hoću da saznam."

"One su o svemu! Da noum ne poveruje! Pune su reči koje čak ni ja ne razumem!"

"Možeš li naći knjigu koja će nam objasniti kako da razumemo one reči koje ne razumemo?" rekao je Masklin. Ovo je analiza kritične putanje, pomislio je tada. Eto, počeo sam i nehotice njome da se bavim.

Gurder je zastao. "Pomisao koja kopka", reče on.

"Želim da saznam sve o kamionima, električnoj struji i o hrani", reče Masklin. "A onda hoću knjigu o... hm, o..."

"Da?"

Masklin je izgledao očajan. "Postoji li knjiga koja kaže kako bi noumi vozili kamion proizveden za ljude?" rekao je.

"Zar ti to ne znaš?"

"Ne... baš. Više sam se, kao, nadao da ćemo do toga doći u toku posla."

"Ali rekao si da treba samo da naučimo 'Znakove pokraj puta!'"

"Jesss-sam", otezao je Masklin, "a unutra stvarno i piše da je poznavanje tih znakova potrebno da bi se moglo voziti. Međutim, nešto mi govori da stvari ipak nisu toliko jednostavne."

"Neka nam Kampanja Jeftinoće pomogne!"

"Nadam se da hoće", rekao je tada Masklin. "Zaista se nadam da hoće."

Onda je došlo vreme da se sve to stavi na probu.

Bilo je hladno u kamionskom gnezdu i smrdelo je na sve. Takođe je imalo mnogo da se pada do betona, ako se neko omakne sa čelične grede. Masklin je nastojao da ne gleda dole.

Ispod njih je bio kamion. U zatvorenom prostoru izgledao je mnogo veći. Bio je ogroman, crven i strašan, u polumraku.

"Otprilike dovd", reče on. "Sad smo iznad onog ispupčenog u čemu sedi vozač."

"Iznad kabine", reče Angalo.

"Dabome. Iznad kabine."

Angalo je bio iznenađenje. Pojavio se pre izvesnog vremena ispod Knjižare i papirnice, dišući teško, crven u licu, i zatražio da i njega nauče da čita.

Da bi mogao da stekne znanje o kamionima.

Oni su ga opčinjavali.

"Pa, tvoj otac je protiv svega ovoga", rekao mu je tad Masklin.

"To nije bitno", odgovorio je Angalo kratko. "Lako je tebi, ti si bio tamo! Hoću i ja da vidim sve to, hoću Napolje, da se uverim da je sve to istina!"

Čitanje mu je išlo slabo, ali kad su mu Knjigopapirci našli neke knjige sa kamionima na prednjoj korici, navalio je da uči toliko da ga je mozak na kraju zboleo. Sada je verovatno znao o kamionima više nego ijedan drugi noum.

Ali je Masklin morao priznati da to nije bilo naročito mnogo.

Slušao je kako Angalo, ulazeći sada u nosiljku od kaiševa, gundā pojedine reči sam za sebe.

"Menjač", reče Angalo. "Menjati brzinu. Volan. Brisači. Kvačilo automatik. Odmor kod drugarčine. Dupla kajgana, krompirići i pasulj. Štapići suvog mesa. Kamiondžije." Podiže pogled ka Masklinu i osmehnu se.

"Spreman."

"Imaj u vidu", reče Masklin, "oni ne ostavljaju uvek otvorene prozore; prema tome, ako su zatvoreni, ti cimneš konopac jednom, mi te odmah dižemo, važi?"

"Deset-četiri."

"Šta?"

"Tako vozač kaže 'da'", objasni Angalo.

"Aha. Fino. E, a kad uđeš, nađi neko skrovište, da bi mogao posmatrati šoferu..."

"Da, da. Sve si mi to već objasnio", reče Angalo nestrpljivo.

"Da. Dobro. Sendviče imaš?"

Angalo potapša paket koji mu je bio privezan oko pojasa. "Imam, a i svesku", reče. "Spreman za kretanje. Nagazi miki, rokaj do daske."

"Šta?"

"To na kamiondžijskom jeziku znači 'pođi'."

Masklin je izgledao zbunjen. "Moramo li mi sve to da znamo, da bismo vozili kamion?"

"Negativan odgovor", reče Angalo ponosito.

"A? Dobro, glavno je da ti razumeš samoga sebe."

Dorkas, koji je komandovao grupom za držanje konopca, kucnu Angaloa po ramenu.

"Siguran si da nećeš oklop za održanje života u Spoljašnjem prostoru?" upita on nadežno.

Oklop je imao kupast oblik. Bio je napravljen od teške tkanine razapete preko rama nalik na žbice kišobrana, tako da se mogao i sklapati. Imao je i prozorčić za gledanje napolje. Dorkas je navaljivao da se to napravi kao sredstvo za zaštitu onih koji putuju napolje.

"Možda ste vi navikli na kišu i vetar, znaš", govorio je Masklinu, "možda su vam glave posebno otvrdnule. Ne može se biti preterano oprezan."

"Neka, hvala, ja ne bih", odgovori Angalo sada, učtivo. "Tako je težak, a osim toga ja na ovom putovanju i ne mislim da izlazim iz kamiona."

"Dobro", reče Masklin. "Nemojmo odugovlačiti. Hajde da otkačimo ovaj posao. A tebe još ne, Angalo. Haha. Spremni za opterećenje, momci? Polazi, preko ivice, Angalo", reče on. Onda, na osnovu načela 'nikad se ne zna' i 'za svaki slučaj', dodade: "Arnold Bros (osn. 1905) ti pomogao."

Angalo se polako prebacio preko ivice, u bezdan. Ekipa je polako odmotavala tanko uže, pa je Angalo, jednakom sporošću, postao maleno obličje koje se obrće negde dole, u polutama. Masklin se molio Arnoldu Brosu da uže bude dovoljno dugačko, jer nisu imali vremena za pripremni dolazak i merenje.

Poče očajno trzanje užeta. Masklin virnu dole. Angalo je, otprilike metar ispod njega, izgledao već vrlo mali.

"Ako se meni išta desi, Boboa ne sme niko da pojede", doviknu on.

"Nema da brineš", reče Masklin. "Ništa tebi neće biti."

"Znam. Ali, ako bi bilo, Bobo mora biti smešten u neki udoban dom", reče Angalo.

"Potpuno. Udoban dom. Dabome."

"Gde se ne jede pacovina. Obećaj."

"Bez jedenja pacovine. Fino", reče Masklin.

Angalo klimnu glavom. Ekipa opet poče da pušta malo-pomalo konopac.

Onda se Angalo dočekao na noge i pohitao preko oblog krova, ka bočnoj strani kabine. Masklinu se, od samog posmatranja tog prizora, sve okretalo u glavi.

Angalovo obličje nestade. Posle nekog vremena oni osetiše dva trzaja, što je značilo 'dajte još konopca'. Puštali su konopac da im opet klizi iz ruku, lagano. Onda su došla tri trzaja, slaba ali - nesumnjivo tri. To se nekoliko sekundi kasnije ponovilo.

Masklin šumno odahnu.

"Angalo je ostvario prizemljenje", reče on. "Hajde sad konopac da namotamo, ali i da ga ostavimo ovde, za slučaj da se... hoću reći... kad se on vrati."

Odvažio se da još jednom pogleda zastrašujući masiv kamiona. Kamioni su odlazili, kamioni su dolazili, a noumi su posle dugotrajnog razmatranja zaključili da su to uvek isti kamioni. Iziđu natovareni robom, vrate se natovareni robom; niko ne može znati zašto Arnold Bros (osn. 1905) oseća potrebu da svakog dana prošeta deo svoje robe. Jedino što su noumi sa kakvim-takvim pouzdanjem znali bilo je da se kamioni po pravilu vraćaju u roku od dan-dva.

Masklin spusti pogled prema kamionu u kome se sad nalazio istraživač. Gde će taj kamion otići, šta će se sa njim dešavati? Šta će Angalo videti pre nego što se vrati u ovu garažu? Ako se ne vrati, šta će Masklin reći njegovim roditeljima? Da je neko morao ići, da je Angalo preklinjao da ide, da su morali da se uvere na koji način se upravlja kamionom, da je sve zavisilo od Angala? Nekako je znao da u ovim okolnostima to neće zvučati suviše ubedljivo.

Dorkas se nagnuo bliže njemu.

"Spustiti sve noume u jedan kamion, na ovaj način - biće to posao i po", reče on.

"Znam. Moraćemo smisliti bolji način."

Pronalazač pokaza dole, ka jednom drugom učutanom kamionu. "Tamo postoji jedan, kao, mali stepenik", reče on. "Vidi, nadomak vozačevih vrata. Ako bismo se mogli popeti na njega, a onda vezati konopac oko kvake na vratima..."

Masklin odmahnu glavom. "Suviše se visoko nalazi", reče. "To je mali korak za čoveka, ali ogroman skok za noumstvo."

9.

V Tako Izvanaš reče: 'Vi koji ne verujete u išta Izvan, pogledajte, jednoga ćemo poslati Napolje da dokaz damo.'

VI I uđe jedan u kamion, i ode u Spoljašnji prostor, da vidi gde bi novi Dom mogao biti;

VII I bi čekanje veliko, jer on se ne vrati.

Iz 'Knjige nouma', Robni izlaz, V-VII

Masklin je uobičajio da spava u jednoj staroj kutiji za cipele, u Knjigopapirskom odeljenju, jer je tu nalazio bar malo mira. Ovog puta, međutim, kad se vratio, video je da ga čeka malo poslanstvo nouma. Sa svih strana pridržavali su jednu knjigu.

Masklin se počinjao donekle razočaravati u knjige. Možda su sve stvari koje je on želeo da zna zaista bile zapisane negde, ali pravi problem bio je naći ih. Knjige kao da su bile napravljene baš zato da bi se otežalo nalaženje stvari. U njima kao da nije bilo smisla. Tačnije, imale su smisla, ali na besmislen način.

Prepoznao je Vinta Pimija, mladog Gvožđarca. Uzdahnuo je. Vinto je bio jedan od najbistrijih i najbržih čitača, ali sklon da se zanese u svakojake ideje.

"Razbio sam naš problem", reče mladić ponosito.

"Možeš li opet da ga sastaviš?" upita Masklin.

"Hoću da kažem, znam kako možemo naterati čoveka da vozi kamion za nas!"

Masklin uzdahnu. "Razmišljali smo mi o tome, ali to ne može uspeti. Ako se pokažemo jednom ljudskom biću..."

"Ne mari! Ne mari! Ništa nam čovek neće, zato što ćemo - slušaj dobro, ovo će ti se dopasti - zato što ćemo imati gnu!"

Vinto ga je gledao sav sijajući od sreće, kao pas koji je upravo izveo neku tešku veštinu.

"Gnu", ponovi Masklin nejakom.

"Da! To ima u ovoj knjizi!" Vinto je ponosito pokazao, a Masklin izvi vrat da bi bolje video. Poslednjih dana bolje je čitao, jer je uz ostale poslove učio i to. Naslov ove knjige glasio je, koliko je Masklin mogao videti, otprilike ovako: 'Zabroljenik na 10.000 stopa'.

"Je li to nešto o mnogo cipela?" upita on sa izvesnom nadom.

"Ne, ne, ne, vidi, nabaviš gnu, uperiš ga na vozača, onda neko poviče 'pazite, ima gnu!' a ti kažeš 'Vozi nas kuda mi hoćemo, inače ćemo ispaliti ovaj gnu Engleski gun, pištolj - prim. prev. na tebe!' i on..."

"Dobro, dobro. Fino", reče Masklin, uzmičući. "Jako dobro. Svakako ćemo razmisliti o tome. Dobro si radio."

"Ovo mi je bilo pametno, zar ne?" upita Vinto, skačući sa jedne noge na drugu.

"Jeste. Nesumnjivo. A-hm. Ne misliš da bi možda trebalo da čitaš i neke praktičnije..." Masklin zastade. Ko zna koja vrsta knjiga je najbolja?

Odteturao se u svoju kutiju, navukao karton na vrata i naslonio se na njega.

"Stvari?" upita on.

"Čujem te, Maskline", reče Stvar sa gomile krpa koja je Masklinu bila postelja.

"Šta je gnu?"

Kratko ćutanje, a onda Stvar reče: "Gnu, član genusa *Connochaetes*, porodice Bovidae, jedna je vrsta afričke antilope sa rogovima povijenim nadole. Dužina tela do 2 m (6,5 ft), visina u plećima oko 140 cm (4,5 ft), težina do 270 kg (600 lb). Gnuovi obitavaju u travnatim ravnicama centralne i

južne Afrike."

"Aha. Da li je moguće nekome zapretiti gnuom?"

"Sasvim moguće."

"Da li je verovatno da u Radnji postoji gnu?"

Novi kraći zastoj. "Postoji li Odeljenje za prodaju kućnih ljubimaca?"

Masklin je znao šta je to. Ta tema je pomenuta juče, kad je Vinto predložio da ukradu stado kunića i gaje ih radi mesa.

"Ne", reče on.

"U tom slučaju, mislim da je verovatnoća veoma mala."

"Aha. E, baš dobro, zapravo." Masklin se skljojao na ležaj. "Vidiš", reče on, "moraćemo da budemo sposobni da kontrolišemo pravac svog kretanja. Treba da pronađemo neko mesto malčice udaljeno od ljudi. Ali ne suviše udaljeno. A bezbedno."

"Morate potražiti atlas ili mapu."

"Kako to izgleda?"

"To su stvari na kojima bi moglo biti napisano 'atlas' ili 'mapa'."

"Zamoliću Igumana da upriliči traganje", reče Masklin, zevajući.

"Moraš da spavaš", reče Stvar.

"Uvek se od mene zahteva ovo ili ono. Što ti ne spavaš?"

"Moj slučaj je drugačiji."

"Meni treba način", reče Masklin. "Ne možemo pomoću gnua. Svi ovi misle da ja znam pravi način, a ja ga ne znam. Znamo šta nam je sve potrebno, ali nikako ne možemo utovariti toliko stvari u jedan kamion za jednu noć. Svi oni misle da ja znam sve što je potrebno, a ja ne znam. Ne znam kojim putem da..."

Zaspao je i sanjao da je veliki kao čovek. Sve je tako lako kad imaš ljudsku veličinu.

Prošla su još dva dana. Noumi su stražarili na čeličnoj gredi iznad garaže. Iz Dečjih igračaka dokotrljan je mali, plastični teleskop, uz čiju pomoć je ustanovljeno da se velika, metalna vrata garaže sama otvaraju kad ljudsko biće pritisne jedno veliko, crveno dugme pokraj njih. Kako da pritisneš dugme koje se nalazi na visini deset puta većoj nego što si ti visok? To ode na Masklinov spisak problema koje treba rešiti.

Gurder je pronašao mapu. Bila je u jednoj vrlo maloj knjizi.

"Nikakav problem", reče Gurder. "Mnogo ovakvih pojava se svake godine. Naslov je..." On lagano pročitao slova, utisnuta zlatotiskom u koricu. "...'Džepni kalendar'. Mapa je cela na poslednje dve stranice. Vidi."

Masklin se zagledao u dve male stranice sa naslikanim plavim i crvenim grudvama. Neke od grudvi imale su nazive - na primer, Azija, Afrika.

"Da-da", reče on. "Mmmm-da. Verovatno. Dobro si radio. Gde smo, tačno, mi?"

"U sredini", reče Gurder. "To je logično."

Onda se kamion vratio.

Ne i Angalo.

Masklin je trčao duž grede, ne misleći na bezdan sa obe strane. Šćućurena grupa noumskih obličja na gredi, daleko ispred njega, već mu je kazivala ono što nije želeo da čuje. Jedan mladi noum koga su spustili tankim užetom u dubinu, pa izvukli, sad je sedeo među njima i nastojao da uhvati dah.

"Oprobao sam sve prozore", reče on. "Svi su zatvoreni. Nikog nisam video unutra. Vrlo je mračno, u kabini."

"Da li ste sigurni da je to pravi kamion?" upita Masklin predvodnika osmatračke grupe.

"Svaki kamion ima napred nekoliko brojki", odgovori mu taj. "Dobro sam se potrudio da zapamtim broj onog kamiona kojim je Angalo otišao, i kad se,

danas po podne, ovaj vratio..."

"Moramo ući unutra i pogledati", reče Masklin čvrsto. "Neka neko ode po... ne, to bi predugo trajalo. Spustite mene."

"Šta?"

"Spustite mene", ponovi Masklin. "Sve do poda."

"To je vrlo duboko", reče jedan od njih neubeđeno.

"Znam! Daleko preduboko da bismo sad pošli obilaznim putem, stepeništem." Masklin dade kraj tananog užeta dvojici nouma. "On bi mogao biti unutra ranjen ili ko zna šta bi moglo biti."

"Nismo mi krivi", reče jedan noum. "Kad je kamion došao, ovde je sve vrvelo od čovečanstva. Morali smo čekati."

"Niko nije kriv. Hajde da nekoliko vas pođe okolo; čekaću vas dole. Šta ste se pokunjili, ničija krivica to nije."

Osim, možda, moja, razmišljao je dok se, u tami, obrtao oko sebe. Video je kako senoviti masiv kamiona klizi pored njega. Kad si Napolju, kamioni, nekako, izgledaju manji.

Pod je bio mastan od svega. Masklin potrča pod kamion, u jedan svet čiji je krov bio od žica i cevi, daleko previsok da bi se mogao dohvatiti. Ali Masklin ode do jedne obližnje klupe, poče da čačka oko nje i vrati se, vukući parče žice. Uz grdne muke uspe da savije jedan kraj žice u kuku.

Sledećeg trenutka puzio je između cevi. Nije bilo teško. Činilo se da se kamion sastoji uglavnom od cevi i žica. Posle minut-dva, pred njim je stajao metalni zid sa rupama koje su bile namenjene za prolazak još nekih svežnjeva žica. Bilo je izvodljivo, uz izvestan bol, provući se unutra. Tamo...

Tamo je bio tepih. Čudna stvar, u kamionu. Na njemu je, tu i tamo, bio pokoji omotač od slatkiša, noumu veliki poput dnevnih novina. Ogromne stvari u obliku pedala stršile su iz masnih rupa u podu. U daljini je bilo sedište, a ispred njega ogroman volan. Valjda da bi ljudsko biće u kamionu

imalo za šta da se pridržava, pomisli Masklin.

"Angalo?" pozva on tiho.

Odgovora nije bilo. Masklin se neko vreme besciljno vrzmao po kabini i malo je nedostajalo da odustane, kad u jednom nanosu flame i papira ispod sedišta primeti nešto. Čovek bi pomislio da je to samo još neka odbačena krpica. Masklin prepoznađe Angalov kaput.

Počeo je pomno da pretražuje otpatke. Bilo je moguće zamisliti da se neko tu sakrio i da viri ispod smeća. Ali on pronađe samo jedan omotač od noumskog sendviča.

Poneo je kaput nazad, sa sobom. Činilo se da nema šta drugo da uradi.

Desetak brižnih nouma čekalo ga je na podu natopljenom svim, ispod motora. Masklin pruži kaput ka njima, pa slegnu ramenima.

"Nigde ga nema", reče. "Bio je unutra, sad više nije."

"Šta li mu se moglo desiti?" upita jedan od starijih.

Neko iza njega reče mračno: "Možda ga je zgnječila kiša. Ili ga je odneo žestoki Vetar."

"Tako je", reče neko drugi. "Strašnih stvari može biti Izvan."

"Ne!" reče Masklin. "Mislim, da, ima strašnih stvari itekako..."

"Aaa-haaa", rekoše noumi, klimajući glavama.

"...ali ne takvih! Trebalo je da bude savršeno bezbedan, ako je ostao u kamionu! Rekao sam mu da se ne upušta ni u kakva istraživanja..."

Primetio je iznenadnu tišinu. Noumi više nisu gledali njega, nego negde pored i iza njega.

Vojvoda De Šeširi je stajao tamo, sa nekolicinom svojih vojnika. Piljio je drveno u Masklina, a onda, bez reči, pružio ruku.

Masklin mu dade kaput. Vojvoda ga je premetao po rukama i pomno zagledao. Tišina se zatezala i sve više tanjila, tako da je najzad počela maltene da bruji.

"Zabranio sam mu da ide", reče Vojvoda blago. "Rekao sam mu da bi to bilo opasno. Znaš, na taj način sam učinio glupost. Jer on je samo još jače pozeleo da ide." Opet je pogledao Masklina.

"Dakle?" upita.

"Hm?" upita Masklin.

"Je li moj sin još živ?"

"Hm. Mogao bi biti. Nema razloga da ne bude."

Vojvoda klimnu glavom, neodređeno.

To je to, pomisli Masklin. Stvar će se okončati sad i ovde.

Vojvoda diže pogled ka kamionu, a onda pogleda svoje gardiste.

"I ove stvari idu Napolje, a?"

"Oh, da. Nепrestano", reče Masklin.

Vojvoda načini neki čudan zvuk duboko u grlu.

"Ničeg nema Izvan", reče on. "Ja znam da je to tako. Ali moj sin je znao nešto različito od toga. Ti misliš da svi treba da idemo Napolje. Da li ću tada videti mog sina?"

Masklin pogleda staroga u oči. Izgledale su kao dva nedokuvana jajeta. Pomislio je na veličinu svega napolju i na veličinu jednog nouma. A onda pomisli: vođa treba da zna sve o istini i poštenju i o razlici između ta dva. Pošteno bi bilo reći da su izgledi da oni pronađu Angala tamo, negde, van, otprilike nešto veći nego da cela Radnja raširi krila i poleti; ali, istina je da...

"Mogućnost postoji", reče on i oseti se grozno. Ali mogućnost je zaista postojala.

"Vrlo dobro", reče Vojvoda, ne menjajući izraz lica. "Šta ti je potrebno?"

"Šta?" upita Masklin, kome usta klonuše u otvoren položaj.

"Kažem, šta ti treba? Da bi kamion pošao Van?" upita Vojvoda.

Masklin se borio da se snađe. "Pahhh, da, u ovom trenutku, rekao bih, potrebni su nam noumi..."

"Koliko?" odseče Vojvoda.

Masklinov um pojurio je kao na tri.

"Pedeset?" odvaži se on.

"Dobićeš."

"Ali..." poče Masklin. Sad se Vojvodin izraz lica promenio. Nije više delovao usamljen i izgubljen. Izgledao je ljutit kao i obično: pravi on.

"Ali da bude uspešno", prošišta on, okrete se naglo na peti i udalji se krutim koracima.

Te večeri pojavilo se pedeset Šeširaca. Blenuli su po garaži i ponašali se, sve u svemu, spetljano. Gurder se bunio, ali Masklin svejedno uputi na učenje čitanja sve one koji su pokazivali makar i nejasne nagoveštaje sposobnosti.

"Previše ih je!" reče Gurder. "Štaviše, to su obične vojničine, za ime Arnolda Brosa (osn. 1905)!"

"Očekivao sam da on kaže da je pedeset previše i da smanji na dvadesetak", reče Masklin. "Ali mislim da će nam svi ovi ipak biti potrebni, i to uskoro."

Program čitanja knjiga nije napredovao onako kako se Masklin nadao. U knjigama je zaista bilo mnogo korisnih stvari, ali bilo je veoma teško pronaći ih među svim čudnim stvarima.

Čudno je bilo, na primer, ono o devojci u zečjoj jazbini.

To je Vinto našao.

"...i pala je u tu rupu gde unutra ima jedan beli zec sa ručnim časovnikom, a ja znam o zečevima, a onda je našla bočicu sa nečim od čega je postala VELIKA, a to znači stvarno ogromna, a onda je našla nešto drugo od čega je postala stvarno vrlo mala", rekao je, ostavši sasvim bez daha. Lice mu se žarilo poletom. "Znači mi samo treba da nađemo ono za povećanje, a onda jedan od nas može da tera kamion."

Masklin se nije usudio da ovo prenebregne. Kad bi bilo moguće povećati

samo jednog nouma do ljudskih razmera, sve bi bilo lako. To je sebi kazao mnogo puta. Vredelo je potruditi se, dakle.

Zato su gotovo celu tu noć proveli tragajući po Radnji za bočicom na kojoj bi pisalo 'Popij me'. Međutim, ili Radnja nije to imala - tumačenje koje Gurder nije hteo prihvatiti, jer Radnja ima 'Sve pod jednim krovom' - ili priča naprosto nije bila o stvarnosti. Nije bilo lako objasniti zbog čega je Arnold Bros (osn. 1905) uneo u knjige toliko nestvarnog.

"Da bi verni mogli prepoznavati razliku između stvarnog i nestvarnog", rekao je Gurder jednom prilikom.

Masklin je uzeo jednu knjigu za sebe. Zgodno je stala u njegovu kutiju za spavanje. Imala je naslov 'Dečji vodič za zvezde' i sastojala se većinom od slika noćnog neba. Znao je da su one o stvarnosti.

Rado ju je gledao kad je imao previše drugih briga. Počeo ju je gledati i sad.

Zvezde su imale imena, kao Sirijus, Rigel, Volf 359, Ros 154.

Probao je kako će se Stvar snaći sa njima.

"Ne znam ta imena", odgovarala je Stvar.

"Mislio sam da smo mi došli sa jedne od njih", reče Masklin. "Rekla si..."

"Ovo su drugačija imena. U ovom trenutku ne mogu ih identifikovati."

"A kako se zvala ona zvezda sa koje su noumi došli?" upita Masklin, ležeći na leđima, u tami.

"Zvala se Sunce."

"Pa Sunce je ovde!"

"Svaka zvezda je nazvana 'Sunce' od strane naroda koji pokraj nje živi. To je zato što svaki narod za svoju zvezdu veruje da je važna."

"Jesu li oni - mislim, jesmo li mi posetili mnogo zvezda?"

"Imam u registru 94.563 koje su noumi posećivali."

Masklin se zagleda u mrak iznad sebe. Devedeset četiri hiljade... Veliki

brojevi su za njega predstavljali problem, ali shvatio je da je ovo jedan od najvećih. Kampanjo Jeftinoće! - pomisli on, a onda se oseti nelagodno i promeni to u "A-uh!" Toliko sunaca, kilometrima međusobno udaljenih, a dovoljno je da ja pokrenem jedan kamion!

Tako postavljen, zadatak je izgledao smešno lak.

10.

X Kad, gle, vrati se onaj, i reče: 'Na točkovima idoh, i Izvan videh.'

A oni mu govorahu: 'Kako je Izvan?'

XII A on im reče: 'Veliko je.'

Iz 'Knjige nouma', Računovodstvo, X-XII

Četvrtog dana vrati se Angalo, divljeg pogleda, isceren kao manijak.

Noum koji je čuvao stražu dotrčao je u Odeljenje; Angalo je nastupio razmetljivim korakom iza njega, a iza Angala trčkarala je čitava rulja očaranih nouma. Bio je silno prljav i pocepan i izgledao je kao da satima nije nije spavao - ali se kretao gordo, čudnovatim njišućim koracima, kao noum koji je hrabro otišao tamo gde nijedan noum nije ranije bio i koji sad jedva čeka da ga o tome pitaju.

"Gde sam bio?" upita on. Gde sam bio? Gde nisam bio, trebalo bi da pitate. E, kad biste samo videli čega sve tamo ima!"

"Čega ima?" pitali su.

"Ima - svuda", reče on. "I znate šta još?"

"Šta?" upitaše horski.

"Video sam Radnju spolja! Ona je..." On spusti glas. "...predivna. Sva od stubova i velikih, staklenih prozora punih boje!"

Sad je on bio središte gomile koja je sve više rasla: vest se širila.

"Da li si video sva Odeljenja?" upita jedan Knjigopapirac.

"Nisam!"

"Šta?"

"Odeljenja se ne vide spolja! Cela Radnja je jedna velika stvar! I, i..." U tišini koja je najednom zavladała, on zavuče ruku u torbu i nađe svesku, koja je sad bila mnogo deblja. Poče prelistavati stranice. "...Ima veliki veliki natpis napolju, a ja sam ga prepisao zato što nije kamiondžijski jezik, nisam razumeo, ali evo."

On podiže svesku da okupljeni vide.

Tišina postade dublja. Već je popriličan broj nouma znao da čita.

Reči su glasile: RASPRODAJA SVEGA - RADNJA ĆE BITI SRUŠENA

Onda je otišao u krevet, brbljajući i dalje uzbuđeno o kamionima i o brdima i gradovima, šta god te dve stvari bile. Dva sata se nije budio.

Kasnije je Masklin otišao da ga poseti.

Angalo je sedeo u krevetu, naslonjen na jastuke. Oči su mu i sad sijale kao blistavi klikeri u bledilu lica.

"Nemoj ga zamarati", upozori Baka Morki, koja je uvek lečila svakog ko je bio toliko bolestan da se nije mogao tome suprotstaviti. "Vrlo je slab i grozničav; to je zato što se tol'ko drmao u tim velikim, bučnim stvarima; nisu to prirodna posla. Maločas je bio njegov tata ovde, morala sam da ga izbacim posle pet minuta."

"Otarasila si se Vojvode?" upita Masklin. "Kako? Pa, on nikog ne sluša!"

"U Radnji, on može biti velika numera među noumima", reče Bakica samozadovoljnim tonom, "ali u bolesničkoj sobi samo je još jedan dosadni stvor koji smeta."

"Treba da razgovaram s njim", reče Masklin.

"A ja hoću da govorim!" reče Angalo, sedajući uspravnije. "Hoću svima da

kažem! Napolju postoji sve! Šta sam ja video..."

"Samo staloženo", reče Bakica, gurajući ga blago nazad, među jastuke. "Ne sviđa mi se mnogo ni što su pacovi ovde." Bobovi brci virili su ispod jednog kraja ćebeta.

"Ali on je vrlo čist i prijatelj mi je", reče Angalo. "A ti si rekla da voliš pacove."

"Pacovinu. Rekla sam da volim pacovinu, Ne pacove", reče Bakica, i ćušnu Masklina. "Ne dozvoli mu da se suviše uzbudi", zapovedi ona.

Masklin je seo pored postelje, a Angalo se raspričao, pun divljeg poleta, o svetu Izvan, kao neko ko je ceo život proveo sa crnim povezom preko očiju i kome je tek sad dopušteno da gleda. Pričao je o velikim svetiljkama na nebu, o drumovima punim kamiona i o velikim stvarima koje strše uvis, iz poda, a na sebi imaju mnogo zelenih delova...

"Drveće", reče Masklin.

...i o velikim zgradama gde se stvari stavljaju na kamione ili skidaju s njih. U jednoj takvoj se Angalo izgubio. Naime, kad je njegov kamion stao, Angalo je sišao da ode u WC, ali nije uspeo da se vrati na vreme - vozač se vratio prvi i odvezao kamion. Zato se Angalo popeo na drugi kamion, koji ga je vozio još neko vreme, a onda se zaustavio u jednom velikom parku gde je bilo još mnogo kamiona. Angalo je tad počeo potragu za drugim kamionom Arnolda Brosa (osn. 1905).

"To je sigurno bio kafić pored auto-puta", reče Masklin. "Mi smo živeli blizu jednog takvog."

"Je l' se to tako zove?" upita Angalo, koji jedva da je čuo Masklina. "Bio je jedan veliki, plavi znak sa šoljama, noževima i viljuškama. U svakom slučaju..."

...nije bilo nijednog kamiona iz Radnje. Ili ih je možda i bilo, ali zajedno sa toliko mnogo drugih tipova kamiona da ga on nije uspeo naći. Posle nekog

vremena Angalo se ulogorio na rubu parkinga i tu je živeo od otpadaka, sve dok se, pukom srećom, nije pojavio jedan kamion Radnje. Angalo nije uspeo da se popne u kabinu, ali se uspenrao uz jednu gumu. Našao je jedno mračno mesto, gde se morao i rukama i nogama držati za kablove da ne bi pao na drum koji je proletao duboko ispod njega.

Angalo izvuče svesku. Bila je toliko prljava da je izgledala maltene crna.

"Malo je nedostajalo da je izgubim", reče on. "Štaviše, malo je nedostajalo da je pojedem u jednom trenutku - bio sam toliko gladan."

"Dobro, ali, da čujemo ono kako se vozi kamion", reče Masklin uporno, jednim okom gledajući nestrpljivu Bakicu Morki. "Kako oni, zapravo, voze?"

Angalo poče brzo prelistavati svesku. "Zapisao sam to negde", reče on. "A, evo." On mu dodade svesku.

Masklin pogleda zamršeni crtež sa polugama, strelicama i brojevima.

"Okreni ključ... jedan, dva... pritisni crveno dugme... jedan, dva... pritisni pedalu broj jedan, levom nogom, veliku šipku gurni levo i gore..." Masklin odustade. "Šta sve ovo znači?" upita on, plašeći se odgovora. Znao je kako će glasiti.

"Tako se vozi kamion", reče Angalo.

"Pa, da. Ali, hm, sve te pedale, dugmad, poluge i te stvari", reče Masklin nejako.

"Svaka pojedina je potrebna", reče Angalo ponosito. "A onda pojuriš, pa pomakneš menjač i..."

"Da. Vidim", reče Masklin, zureći u papir.

Kako? - pomišljao je.

Angalo je uradio svoj posao vrlo temeljito. Jednom prilikom, kad je bio sam u kabini, izmerio je visinu nečega za šta je smatrao da se zove 'ručica menjača' i da je vrlo važno. Ta ručica bila je visoka kao pet nouma jedan na drugome. Veliki obruč koji se okreće, takođe vrlo važan, imao je prečnik

jednak visini osam nouma.

Morao si imati i ključeve. Masklin do tog trenutka nije znao za ključeve. Nije znao ni za bilo šta drugo.

"Dobro sam postigao, zar ne?" upita Angalo. "Sve je tu."

"Jest. Jest. Super si radio."

"Samo dobro gledaj, sve je tu. I o sevalici koja povede kamion oko ugla kuće, i o trubi", nastavi Angalo poletno.

"Da. Da, siguran sam da je to sve tu."

"I o pedali za brže, i o onoj za sporije, i o svemu ostalom! Ali ti kao da nisi mnogo zadovoljan."

"Dao si mi mnogo materijala za razmišljanje, svakako."

Angalo ga dograbi za rukav. "Govorili su da postoji samo jedna Radnja", reče on sa hitnošću. "Nije istina, ima toliko mnogo stvari Napolju, toliko mnogo. Postoje i druge Radnje. Video sam neke. Možda u njima žive noumi! Život u drugim Radnjama! To je tebi, naravno, poznato."

"Odspavaj ti sada još malo", reče Masklin, najblaže što je mogao.

"Kad polazimo?"

"Ima vremena koliko hoćeš", reče Masklin. "Nemoj se oko toga zabrinjavati. Ispavaj se."

Izišao je iz bolesničke sobe, pravo u svađu. Vojvoda se bio vratio, sa nekoliko svojih sledbenika; želeli su da odnesu Angala u Knjigopapirsko. Vojvoda se raspravljao, ili se bar pokušavao raspravljati, sa Bakicom Morki.

"Gospođo, ja te uveravam da će on imati dobru negu!" govorio je.

"Hmf! Šta vi Radnjaši znate o lečenju? Vama ovde nikad ništa ne fali! A tamo gde sam ja živela", reče Bakica ponosito, "noumi su bili bolesni, bolesni, bolesni cele godine. Nazebi, uganuća, trbobolje, ugrizi, stalno, bez prestanka. To je ono što se zove iskustvo. Vid'la sam ja više bolesnika nego što si ti vid'o kuvanih ručkova, a njih si se ti", ona ga pritisnu prstom u

stomak, "nagledao."

"Gospođo, mog'o bi te ja u zatvor!" povika Vojvoda iz sveg glasa.

Bakica šmrknu. "Kakve to veze ima s tim?" upita ona.

Vojvoda uze vazduh za novu dernjavu, ali ugleda Masklina, pa zatvori usta.

"Vrlo dobro", reče on. "Ti si, zapravo, sasvim u pravu. Ali ja ću mu dolaziti u posetu svaki dan."

"Samo nikad duže od dva minuta, imaj to na umu", šmrknu Bakica.

"Pet!" reče Vojvoda.

"Tri", reče Bakica.

"Četiri", rekoše složno.

Vojvoda klimnu glavom i pokretima prsta pozva Masklina da mu priđe bliže.

"Razgovarao si s mojim sinom", reče on.

"Da, gospodine", reče Masklin.

"Ispričao ti je šta je video."

"Da, gospodine."

Vojvoda je izgledao sasvim mali. Masklin je oduvek smatrao da je to jedan veliki noum, ali sada uvide da je to bilo uglavnom zbog jedne vrste naduvavanja iznutra, kao da se taj noum sam napumpao važnošću i autoritetom. A sad - ispumpao. Vojvoda je izgledao zabrinut i neodlučan.

"A-hm", reče on, gledajući otprilike ka Masklinovom levom uhu, "mislim da sam ti poslao izvestan broj ljudi, je li tako?"

"Da."

"Zadovoljavaju, a?"

"Da, gospodine."

"Ti mi samo kaži ako ti treba ikakva dalja pomoć, znaš? Ikakva." Vojvodin glas stišao se do mrmljanja. Potapšao je Masklina neodređeno po ramenu i

odluta.

"Šta mu je?" upita Masklin.

Bakica Morki namotavala je zavoje u koturiće pokretima iskusne radnice. Nikom nisu bili potrebni, ali ona je verovala da treba imati dobru zalihu. Dovoljno za čitav svet, činilo se.

"Mora početi da razmišlja", reče ona. "To uvek zabrine ljude."

"Jednostavno, nisam nikad pomislio da će biti toliko teško!" jadao se Masklin.

"Znači pojma nemaš kako da ga vozimo?" upita Gurder.

"Baš pojma?" upita Grima.

"Pahhhh.... ja sam, kao, mislio da kamioni nekako odu tamo gde želiš", reče Masklin. "Mislio sam, ako to rade za ljude, pristaće i za nas. Nisam očekivao sve ove pokrete, kao, pritisni, je'n, dva, vuci! Te pedale, taj volan, to su ogromne stvari, video sam ih ja!"

Zurio je rasejano u njihova lica.

"Evo već beskrajno dugo razmišljam o tome", reče. Imao je osećaj da se samo njima dvome može poveriti.

Kartonska vrata se otvoriše i pojavi se jedno malo, veselo lice.

"Ovo će Vam se dopasti, gospodine Masklin", reče to lice. "Pročitao sam još nešto."

"Ne sad, Vinto. Malčice smo zauzeti", reče Masklin. Vintovo lice pade.

"Što, pa mog'o bi da ga saslušáš", reče Grima. "Nemamo ništa važnije da radimo sad."

Masklin je sagnuo glavu.

"Dakle, momče", reče Gurder sa usiljenom veselošću, "šta si smislio ovog puta? Da kamion vuku divlji hrčkovi, a?"

"Ne, gospodine", reče Vinto.

"Možda misliš da ga možemo navesti da raširi krila i poleti?"

"Ne, gospodine. Našao sam ovu knjigu koja govori o tome kako hvatati ljude. Onda možemo nabaviti i gnu..."

Masklin uputi ostalima jedan bolešljiv osmejčić.

"Objasnio sam mu da ne možemo upotrebiti ljude", reče on. "Vinto, rekao sam ti. Zapretiti ljudima pomoću antilope, ja uopšte nisam uveren da..."

Dečak zastenja od napora i otvori knjigu.

"Ima slika o tome, gospodine."

Pogledali su je. Prikazivala je čoveka kako leži na leđima, okružen noumima, prekriven konopcima.

"Pazi, pazi", reče Grima, "knjige sa slikama nas!"

"Ih, znam ja tu", reče Gurder omalovažavajućim tonom. "Naslov joj je 'Guliverova putovanja'. To su samo priče, nije to stvarno."

"Slike nas, u knjizi", reče Grima. "Zamisli to. Vidiš, Maskli?"

Masklin je zurio.

"Da, ti si dobar dečko, dobro si radio", reče Gurder, čiji je glas zvučao udaljeno. "Mnogo ti hvala, Vinto, a sad, molim te, idi."

Masklin je zurio. Usta su mu se polako otvarala. Osećao je da ideje u njemu praskavo uzleću, a onda padaju nazad u baru propalih, u njegovoj glavi.

"Konopci", reče on.

"To je samo slika", reče Gurder.

"Konopci! Grima, konopci!"

"Konopci?"

Masklin podiže levu pesnicu i zagleda se u tavanicu. U ovakvim trenucima bilo je maltene moguće poverovati da stvarno postoji neko tamo gore, iznad Dečje odeće.

"Vidim način!" počeo on da viče. Gledali su ga zaprepašćeno. "Vidim

način! Arnolde Brose (osn. 1905) moj, ja vidim način!"

Te večeri, posle Zatvaranja, nekoliko desetina malih stvorova krišom je krenulo preko poda garaže, da bi zatim svi nestali pod jednim od parkiranih kamiona. Da je iko slušao, mogao je čuti povremeno zveckanje, mali tupi udar ili psovku. Posle deset minuta bili su u kabini.

Stajali su zadržano i osvrtni se.

Masklin je odlutao do jedne od pedala. Bila je viša od njega. Gurnuo ju je probe radi; nije ni zadržala. Prišla je nekolicina drugih; zajedničkim snagama uspeše da je pomaknu dva-tri milimetra.

Jedan noum stajao je i gledao ih zamišljeno. Bio je to Dorkas; na sebi je imao opasač sa koga su visile raznovrsne alatke, ručno napravljene. Prstima je dokono vrteo štapić grafita za olovku, koji mu je, kad ga nije upotrebljavao, uvek bio zadenut za uho.

Masklin se vrati do njega.

"Šta misliš?" upita.

Dorkas se protrlja po nosu. "Sve se to svodi na poluge i čekrke", reče on. "Zapanjujuća stvar, poluga. Dajte mi polugu dovoljno dugu i dovoljno čvrsto uporište, i ja ću pomaći Radnju."

"Za sad bi bilo dovoljno i samo jednu od ovih pedala", reče Masklin učtivo.

Dorkas klimnu glavom. "Pokušaćemo", reče on. "'Ajmo mladići. Diž!"

Drvena šipka, dovučena čak iz Odeljenja Majstor-u-kućista, sad se pojavi u kabini. Dorkas se gegao okolo, mereći pojedine razdaljine komadom konca, a onda im je rekao da uglave jedan kraj u pukotinu u metalnom podu. Četvorica nouma su, tegleći sa druge strane, povukla šipku tako da je sad ležala uzdužno opružena preko pedale.

"Ajmo mladići", reče Dorkas opet.

Poguraše nadole. Pedala se spusti sasvim do poda. Razleže se klicanje mnogih neujednačenih glasova.

"Kako to uradiste?" upita Masklin.

"To su ti poluge", reče Dorkas. "Oooo-kej." On se svrte i počeška po donjoj vilici. "Znači, trebaće nam tri poluge." On diže pogled ka ogromnom krugu volana. "Imaš li ikakve ideje za ono?" upita.

"Mislio sam, konopci", reče Masklin.

"Na koji način?"

"Tu su paoci. Znači, vežemo konopce za ta mesta, a timovi nouma vuku konopce levo ili desno, pa će kamion ići tamo gde mi hoćemo", reče Masklin.

Dorkas je žmirkao ka volanu. Ushodao se po kabini. Dizao pogled. Spuštao pogled. Usne su mu se pokretale dok je razrađivao stvari.

"Oni neće videti kuda idemo", reče napokon.

"Mislio sam da bi neko mogao da stoji tamo gore pored onog velikog prozora napred i da im, kao, javlja kuda treba ići?" reče Masklin, bacajući ka starom noumu poglede s mnogo nade.

"Mladi Angalo kaže da su ove stvari strava-bučne", reče Dorkas. Opet se počeša po donjoj vilici. "Al' mislim da nešto mogu učiniti po tom pitanju. Onda postoji i ova velika šipka ovde, ručica stenjača..."

"Menjača", reče Masklin.

"Aha. Opet konopci?"

"Pa, tako sam mislio", reče Masklin iskreno. "Šta bi ti rekao?"

Dorkas je usisao dah. "Pa-aa", reče on. "Neke ekipe vuku volan, neke druge ekipe vuku poluge kojima se pokreću pedale, neke opet vuku menjač, a neko odozgo javlja svima njima šta da rade; znači trebaće strava-mnogo uvežbavanja za sve to", reče on. Pretpostavimo da ja spremim sve čekrke, poluge, konopce i tako dalje: koliko noći ćemo imati na raspolaganju za vežbanje? Znaš, da se naše ekipe uhodaju?"

"Uračunavajući i onu noć kad odlazimo?"

"Da", reče Dorkas.

"Jednu", reče Masklin.

Dorkas šmrknu. Ostao je neko vreme nepomičan, zureći prema krovu kabine i zujeći nešto tiho u sebi.

"Nemoguće", reče on.

"Imaćemo samo jednu priliku, vidiš", reče Masklin. "Ako je problem sva ta oprema..."

"Ma, ne, tu nema problema", reče Dorkas. "To su samo komadi drveta i konopa. Mogu ja to da spremim do sutra. Mislio sam više na noumski činilac, znaš. Trebaće ti strava-mnogo nouma da ovo izvedeš. A njima će biti potreban trening."

"Ali, ali, biće samo potrebno da povuku, ili da počnu da guraju, kad im se kaže, zar ne?"

Dorkas opet stade tiho zujati. Masklin je počeo sticati utisak da Dorkas uvek tako radi kad se sprema da saopšti nešto nepovoljno.

"Pa, momče", reče on, "ja imam šest godina i već sam se nagledao nouma. Moram ti reći: ako poređaš deset nouma i vikneš 'vuci!' - četvorica će početi da guraju, a dvojica će pitati 'Šta reče?' To ti je naša noumska priroda. Takvi smo mi noumi."

Iscerio se, videći Masklinovu pokunjenost.

"Ono što treba da učiniš", reče, "jeste da nam nađeš neki mali kamion, da se na njemu vežbamo."

Masklin sumorno klimnu glavom.

"Osim toga", reče Dorkas, "jesi li preispitao kako ćeš ukrcati sve noumstvo? Dve hiljade nouma, znaš. Plus sve ono što nosimo. Ne možeš naterati stare babe i male bebe da se pentraju po konopcima, pa kroz rupe, znaš?"

Masklin odmahnu glavom. Dorkas ga je posmatrao sa svojim normalnim, blagim osmehom.

Ovaj noum, pomisli Masklin, zna šta govori. Ali ako mu samo kažem prepusti to sve meni, on će stvarno sve da prepusti meni, samo da bih ja dobio ono što sam zaslužio. Oh, analizo kritične putanje! Zašto uvek zapne kod noumskog činioca?

"Imaš li ikakvu ideju?" upita on. "Zaista bih cenio tvoju pomoć."

Dorkas mu uputi dug, zamišljen pogled, a onda ga potapša po ramenu.

"Zavirivao sam ja tu i tamo po ovom mestu", reče on. "Možda postoji način da vežbamo i istovremeno rešimo taj drugi problem. Dođi sutra uveče opet ovde, pa ćemo videti, važi?"

Masklin klimnu glavom.

Nevolja je, razmišljao je pešačeći nazad, u tome što nemamo dovoljno nouma. Mnogo Gvoždaraca pomaže, pomažu i pojedini iz nekih drugih Odeljenja, a tu je i značajan broj mladih koji dolaze krišom i pomažu zato što im je to uzbudljivo i neuobičajeno. Ali svim ostalim noumima život teče sasvim normalno.

U Radnji se sada živi možda čak i žustrije nego što je njima normalno.

Od svih glavešina noumskih porodica, jedino Vojvoda kao da je voljan da se koliko-toliko zainteresuje; ali i on kao da ne veruje stvarno da će Radnji doći kraj, već pre očekuje da će njegovi noumi naučiti da čitaju i time u budućnosti nervirati Šeširce, što će njemu biti zabavno. Čak ni Gurder kao da više nije tako ubeđen u celu stvar kao što je nekad bio.

Masklin se vrati u svoju kutiju i zaspao. Probudio se jedan sat kasnije.

Užas je već bio u toku.

11.

Bež u lift bež u lift
nosite me liftovi
bež u zid bež u zid
sakrijte me zidovi
u kamion u kamion
nosite me točkovi
ide onaj Dan.

Iz 'Knjige nouma', Izlaz, poglavlje I, str.

Počelo je tišinom koja je vladala onda kad je trebalo da se razleže galama. Svi noumi bili su naviknuti na daleko trupkanje i mumljanje ljudskog roda tokom dnevnih časova; naviknuti toliko da ga nisu ni primećivali. Sad, kad su ti zvuci izostali, primetiše veoma jasno tišinu, neobičnu, pritiskajuću. Bilo je, naravno, dana kad ljudi nisu dolazili u Radnju - na primer, Arnold Bros (osn. 1905) im je jednom dozvolio gotovo celu sedmicu odmora između uzbuđenja Božićnog vašara i opšte gužve pod natpisima Zimske rasprodaje počinjju danas! Međutim, na to su noumi bili naviknuti, bio je to deo blagog ritma života u Radnji. Ovaj dan nije bio pravi dan za tako nešto.

Posle nekoliko sati tišine noumi su jednostavno prestali da govore jedni drugima da se ne treba brinuti, da je ovo verovatno neki poseban dan ili tako nešto, kao ono kad je Radnja jednom bila sedam dana zatvorena zbog renoviranja. Jedan ili dvojica hrabrijih ili radoznalijih izviriše iznad nivoa poda.

Između dobro poznatih tezgi širila se praznina. Robe je bilo upadljivo malo.

"Uvek je ovako posle Rasprodaje", počeo da govori. "Posle se police za tili čas opet napune. Nema razloga za uznemirenje. Sve je to deo velikog plana Arnolda Brosa (osn. 1905)."

Onda su sedeli u tišini, ili zujkali neku melodijicu, ili tražili nešto čime će se zabaviti, da ih ne opsedaju neprijatne misli. Ništa od toga nije uspevalo.

Onda su ljudi došli i počeli da dižu preostale stvari sa policia i tezgi, da ih trpaju sve u velike kutije, odnose u garažu i tovare na kamione...

Počeli su i da odvaljuju podne daske...

Masklin se probudio. Noumi su ga ćuškali. Negde, daleko, drugi noumi su vikali. Situacija nekako poznata.

"Diž' se brzo!" reče Gurder.

"Šta se dešava?" upita Masklin, zevajući.

"Ljudi rasturaju Radnju na param-parče!"

Masklin sede uspravan kao sveća.

"Nemoguće!" reče. "Još nije vreme!"

"Nije, al' oni to rade!"

Masklin ustade i počeo žurno navlačiti odeću. Odskakuta ukoso preko poda, samo sa jednom nogom u pantalonama, i tupnu po Stvari.

"Ej!" reče. "Rekla si da rušenje neće početi još dugo i dugo!"

"Još četrnaest dana", reče Stvar.

"Pa počelo je već!"

"To, je verovatno odnošenje preostale robe u druge prodavnice i početak pripremnih radova", reče Stvar.

"A-uh, dobro. Sad će svima laknuti... znaš koliko. Pa što nam ne reče?"

"Nisam znala da ne znate."

"Pa, nismo znali. Znači, šta sad preporučuješ da činimo?"

"Da odete što je pre moguće."

Masklin zareža. Očekivao je da će imati još dve nedelje da reši sve

probleme. Mogli su praviti zalihe robe koju će poneti. Mogli su napraviti valjane planove. Čak ni dve nedelje ne bi bile ni približno dovoljne za sve to. A sad je pomisao na sedam dana bila luksuz.

Izišao je u neorganizovanu gomilu nouma. Vrzimali su se kud-koji. Na sreću, daske nisu još bile podignute ni sa jedne nastanjene oblasti - neki od prisebnijih izbeglica javiše da je zapravo dignuto samo nekoliko dasaka u onom udaljenijem kraju Vrtlarstva i da su ljudi to uradili samo zato da bi imali pristup do cevi sa vodom - ali noumi na obližnjim teritorijama nisu želeli ništa da rizikuju.

Nešto potmulo bupnu iznad njihovih glava. Nekoliko minuta kasnije dotrča jedan noum, bez daha, i ispriča im da ljudi namotavaju i odnose tepihe.

Na to zamukoše, užasnuti. Masklin primeti da svi gledaju njega.

"Hm", reče on.

Onda nastavi: "Mislim da svako treba da ponese hrane najviše što može i da siđe u podrum, blizu garaže."

"Znači još i sad si ubeđen da treba da učinimo ono?" upita Gurder.

"Nemamo mnogo izbora, zar ne?"

"Ali, bili smo počeli - rekao si da treba da ponesemo iz radnje svakojake robe u najvećim mogućim količinama - žicu, alate, druge stvari, i knjige", reče Gurder.

"Izgleda da ćemo imati sreće ako uspemo da ponesemo samo sebe. Nema vremena!"

Dotrča još jedan glasnik. Bio je to jedan iz Dorkasove ekipe. Prošaputa nešto Masklinu, koji se čudno osmehnu.

"Da li je moguće da nas je Arnold Bros (osn. 1905) napustio u ovom času iskušenja?" upita Gurder.

"Ne verujem. Moguće je da nam pomaže", reče Masklin. "Jer, hm, nikad nećeš pogoditi gde ljudi tovaru svu tu robu..."

12.

I I kaza Izvanaš: 'Slava imenu Arnold Bros (osn. 1905).

II Jer kamion nam posla, a u njega ljudi sad toware stvari svakojake, noumima potrebne. To je Znak. Sve mora otići. Moramo i mi.'

Iz 'Knjige nouma', Izlazi, poglavlje 2, I-II

Pola sata kasnije Masklin je ležao na čeličnoj gredi, sa Dorkasom. Gledali su dole, po garaži.

Još nijednom nije video toliku delatnost u njoj. Ljudi su mesečarski išli preko poda, unoseći namotane ćilime u tovarni prostor nekih kamiona. Neke žute stvari, kao dobijene ukrštanjem vrlo malih kamiona sa vrlo velikim foteljama, išle su obazrivo oko ljudi noseći sanduke naslagane jedan na drugi.

Dorkas mu dodade teleskop.

"Marljiva mala stvorenja, zar ne", reče on. "Evo, već celo jutro ovo rade. Dva-tri kamiona već su otišla i vratila se, što znači da ne idu osobito daleko."

"Ono pismo koje smo videli govorilo je o novoj Radnji", reče Masklin. "Možda ovu robu nose tamo."

"Može biti. Za sad nose uglavnom sagove, kao i one velike, ukočene ljude iz Odeće."

Masklin iskrivi lice. Po Gurderovom tumačenju, velika nepokretna, ružičasta ljudska bića koja su stajala u Odeći, Dečjoj odeći i u Mladalačkom životu bila su kažnjenici, ljudi koji su izazvali nezadovoljstvo Arnolda Brosa (osn. 1905). Oni budu, njegovom voljom, pretvoreni u tu groznu ružičastu materiju. Pričalo se da je moguće otkidati im ruke i noge i druge delove. Međutim, izvesni filozofi Odećarci govorili su da nije tako, već da su to

izuzetno dobri ljudi kojima je dopušteno da ostanu u Radnji za večita vremena, pa i kad je Zatvoreno; da im je to 'život posle Zatvaranja Radnje'. Religiju nije bilo lako razumeti.

Pred Masklinovim očima velika vrata sa malim valjcima za kotrljanje kliznuše uvis, uz jaku škripu, a jedan od obližnjih kamiona pođe, ričući, u zaslepljujuću svetlost dana.

"Nama je potreban", reče on, "kamion sa velikom količinom robe iz Gvoždarskog. Žice, znaš, alati i tako to. Jesi li video hranu igde?"

"Prvi kamion koji je otišao bio je, koliko se moglo videti, prepun robe iz Hrane", reče Dorkas.

"Onda ćemo morati da se snađemo."

"A šta ja da radim", upita Dorkas polako, "ako oni ukrcaju sve iz Gvoždarskog u jedan kamion i odvezu ga? Rade, za ljude, strava-brzo."

"Pa ne mogu valjda isprazniti celu Radnju za jedan dan?" upita Masklin. Dorkas slegnu ramenima.

"Ko zna?" upita on.

"Onda ćeš morati da onemogućiš odlazak kamiona", reče Masklin.

"Kako? da se bacim pod njega?"

"Kako god umeš i znaš", reče Masklin.

Dorkas razvuče lice u širok kez. "Smisliću nešto. Momci se već privikavaju na ovo ovde."

Reke izbeglica priticale su iz svih delova Radnje u Gvoždarsko, tako da je sav prostor ispod tog poda bio ispunjen preplašenim zujanjem njihovih vrlo tihih razgovora. Mnogi noumi dizali su poglede kad je Masklin prolazio; ono što je video na njihovim licima plašilo ga je.

Veruju da ja mogu da učinim nešto, razmišljao je. Gledaju me kao da sam njihova jedina nada.

A ja ne znam šta da učinim. Verovatno nam ništa neće uspeti, trebalo je da

imamo više vremena. Primoravao je sebe da izgleda pun i prepun samopouzdanja, i to kao da je smirivalo noume. Želeli su samo da znaju da neko, negde, zna šta oni treba da rade. Masklin se pitao ko je taj neko: pouzdano je znao da on nije taj.

Loše vesti priticale su odasvud. Veliki deo Vrtlarskog bio je ispražnjen. Na Odeći, većina pod-odeljenja - već prazna. Na Kozmetici otržu cele tezge od poda i nose ih; srećom, tamo je noumska populacija uvek bila malobrojna. Masklin je, čak i ovde, čuo štropot i praštanje tog ljudskog posla koji se nastavlja.

Najzad više nije mogao izdržati. Premnogo nouma zurilo je u njega. Sišao je opet u garažu, gde je Dorkas i sad osmatrao sa svog uporišta na gredi.

"Šta se desilo?" upita Masklin.

Stari noum pokaza rukom prema kamionu koji je bio tačno ispod njih.

"Taj hoćemo", reče on. "Ima u njemu svačega. Mnogo robe iz Uradi sam. Ima čak i konca, igala i sličnih stvarčica. Baš onoga što si rekao da na to treba da motrimo."

"Ne smemo im dozvoliti da ga odvezu!" reče Masklin. Dorkas se isceri.

"Mašinerija za dizanje vrata neće raditi", reče on. "Nema osigurača."

"Šta je osigurač?" upita Masklin.

Dorkas podiže jedan dugački, crveni, porculanski predmet koji je dotad ležao pored njega. "Ovo", reče.

"Uzeli ste?"

"Osetljiv posao, morali smo vezati kanap oko ovoga, a kad smo povukli, kakva strava-velika varnica je iskočila."

"Ali oni valjda mogu da stave drugi", reče Masklin.

"The, stavili su", reče Masklin sa izrazom zadovoljstva samim sobom.

"Nisu oni blesavi. Al' opet nije proradilo, jer kad smo uzeli osigurač, momci su ušli i presekli žice na dva-tri mesta u zidu. Opasan rad, ali ljudima će

trebati cela večnost da to nađu."

"Hmmm. Ali ako podmetnu neku polugu i silom dignu vrata?"

"Neće im mnogo pomoći. Jer ni kamion neće baš da krene."

"Zašto neće?"

Dorkas pokaza dole. Masklin se zagleda i uskoro vide dve male prilike kako istrčavaju ispod kamiona i bacaju se u senke pokraj zida, noseći sa sobom alatku zvanu 'cvik-cangle'.

Sledećeg trenutka jedno usamljeno noumsko obličje pojuri za njima, odnoseći parče žice.

"Strava-mnogo žice treba tim kamionima", reče Dorkas. "Ali u ovom jednom sad je ima nešto manje. Smešno, zar ne. Zbog nedostatka jedne iskrice, ceo kamion stane i ne mož' da pođe. Ne brini, znaćemo gde da stavimo tu žicu, kasnije."

Dole odjeknu snažan metalni tresak. Jedno od ljudskih bića ritnulo je nogom vrata garaže.

"Nervoza, nervoza", reče Dorkas blago.

"Mislili ste praktično na sve", reče Masklin zadivljeno.

"Nadam se da jesmo", reče Dorkas. "Ali bolje je biti sasvim siguran, zar ne." On ustade i izvuče veliku, belu zastavu, kojom poče mahati iznad glave. Kao odgovor stiže jedan sličan treptaj belog u senkama na suprotnom kraju garaže.

Onda se svetla ugasiše.

"Korisna stvar, elektricitet", reče Dorkas u mraku. Ljudi su dole digli potmulu tutnjavu nezadovoljstva, onda se čuo siloviti tresak, zato što je neko od njih naleteo na nešto. Posle kratkom raudoblja mumljanja, uz nekoliko tupih udara, jedan od ljudskih stvorova pronađe vrata koja su omogućavala da se iziđe iz garaže kroz podrum. Ostali ljudi odoše za njim.

"Zar ne misliš da će posumnjati nešto?" upita Masklin.

"U Radnji rade i drugi ljudi. Ovi će misliti da su oni to izazvali", reče Dorkas.

"Jest zapanjujuća stvar ta električna struja", reče Masklin. "Možete li je praviti? Grof De Gvožđeri je oko toga stvorio veliku misteriju."

"To je zato što Gvožđarci ne znaju ništa", šmrknu Dorkas. "Jedino znaju da je krađu. Ja se još ne snalazim u čitanju, ali mladi Vinto je virnuo u neke knjige za mene. On kaže da je pravljenje elektriciteta vrlo jednostavno. Samo treba nabaviti neku materiju koja se zove 'u ranijum'. Mislim da je to neki metal stavljen u nešto ranije."

"Je l' ga ima u Gvožđarskom?" upita Masklin, punonadežno.

"Čini se da nema", reče Dorkas.

U vezi sa ovim, ni Stvar nije mnogo pomogla.

"Ne verujem da ste spremni za nuklearnu energiju u ovom trenutku", rekla je. "Probajte sa vetrenjačama."

Masklin je dovršavao smeštanje svoje imovine, ne naročito obimne, u jednu vreću.

"Kad odemo", reče, "ti nećeš biti u stanju da govoriš, a? Tebi je potrebno da piješ elektricitet."

"Da, to je tako."

"Zar nam ne možeš reći na koju stranu da pođemo?"

"Ne. Međutim, detektujem radio-komunikacije koje sugerišu vazduhoplovnu aktivnost na severu odavde."

Masklin je oklevao. "A to je dobro, je li tako?"

"To znači da tamo ima letećih mašina."

"A možemo li odleteti sve do kuće?"

"Ne. Ali takve mašine mogu biti sledeći korak. Može biti ostvarljiva komunikacija sa zvezdanim brodom. Pre toga, međutim, morate se voziti u kamionu."

"Ako nam to uspe, onda je valjda sve moguće", reče Masklin potišteno. Pogleda, ne bez iščekivanja, Stvar i primeti da se svetle tačkice gase jedna po jedna. Obuze ga užas.

"Stvari!"

"Kad budeš postigao uspeh, razgovaraćemo opet", reče Stvar.

"Ali ti navodno treba da nam pomažeš!" reče Masklin.

"Sugerišem duboko razmišljanje o pravom značenju reči 'pomagati'", reče kocka. "Ili ste inteligentni noumi, ili ste samo pametne životinje. Na vama je da utvrdite šta."

"Šta šta?"

Poslednja tačkica se ugasi.

"Stvari?"

Kocka ostade mračna. Uspela je da stekne izgled dubinske umrlosti i umuklosti.

"Ali ja sam računao da ćeš nam pomagati oko vožnje i svega drugog! Oslanjao sam se na to! Ostavićeš me naprosto tako?"

Kocka se nimalo ne promeni ili možda postade još i mračnija. Masklin je zurio u nju.

Onda pomisli: baš nju briga. Svi se oslanjaju na mene. Ja nemam na koga. Pitam se da li se stari Iguman ovako osećao? Pitam se kako je izdržao toliko dugo? Uvek ja moram da radim sve, niko nikad ne razmišlja o meni, šta ja želim...

Otrcana kartonska vrata naglo se otvoriše i Grima stupi unutra.

Pogledala je prvo smračenu Stvar, pa Masklina.

"Traže te napolju", reče ona tiho. "Zašto je Stvar tako mračna?"

"Maločas mi je rekla zbogom! Rekla je da nam uopšte više neće pomagati!" zacvile Masklin. "Kaže, moramo dokazati da umemo sami da se snađemo, pa kad postignemo uspeh, tad će razgovarati s nama! Šta da radim?"

Znam šta bih hteo, pomisli on. Prvo, hteo bih jednu hladnu krpicu. Pa bih hteo malo saosećanja. Dobra, stara Grima. Na nju se možeš osloniti.

"Uradićeš sledeće", reče ona. "Prestaćeš da kunjaš. Ustaćeš i krenućeš tamo i onda ćeš da organizuješ!"

"Št..."

"Da središ - šta je šta! Da napraviš nove planove! Da naređuješ noumima! Počni - sad!"

"Ali..."

"Sad odmah!" prasnu ona.

Masklin ustade.

"Ne bi trebalo tako da razgovaraš sa mnom", reče kao da se žali. "Ja sam vođa, znaš."

Podbočila se i zagledala se besno u njega.

"Naravno da si vođa", reče. "Zar sam rekla da nisi? Svi znaju da si ti vođa! A sad, ispadaj napolje i vodi!"

Prošao je, teturajući se, pored nje. Ona ga kucnu prstom po ramenu.

"I nauči da slušaš", reče.

"A? Šta ti to znači?"

"Stvar je neka vrsta mašine koja misli, zar ne? Tako je Dorkas rekao. A mašine kažu tačno ono što misle, zar ne?"

"Da, pretpostavljam da je tako, ali..."

Grima mu podari blistav, pobedonosan osmeh.

"Pa, rekla je 'kad'", reče ona. "Razmisli. Mogla je kazati 'ako'."

Došla je noć. Masklin je već pomišljao da ljudi nikada neće otići. Jedan od njih je, sa baterijskom svetiljkom i punom kutijom alata, dugo proveo pregledajući table sa osiguračima i zavirujući u žice u podrumu. Sada je, konačno, čak i to stvorenje otišlo, gundajući, i silovito tresnulo vratima za

sobom.

Posle izvesnog vremena, u garaži su se upalila svetla.

Nastade šuškanje u zidovima, a onda tamna plima poče da se izliva po garaži, polazeći iz prostora ispod klupa. Neki od mladih nouma u prvim redovima nosili su namotaje tanke užadi sa kukama na vrhu. Počeše da vitlaju kukama i da ih bacaju prema ceradi. Jedna po jedna kuke su se zakačinjale, a noumi su odmah počinjali da vrve uz užad.

Drugi noumi nosili su deblju užad koju su vezivali za tanju. Oni koji su se već popeli, povukli su...

Masklin je jurio sa ostalima. Dospeo je pod beskrajnu senku kamiona, u uljastu tamu ispod motora, gde je Dorkasova ekipa već dovlačila svoju opremu na predviđena mesta. Dorkas je ušao u kabinu i zavukao se među debele žice. Nešto je zacvrčalo, a onda su se svetla u kabini upalila.

"Eto", reče Dorkas. "Sad možemo da vidimo šta radimo. 'Ajde, momci! Da zapnemo malo!"

Okrenuo se i tek tada video da je Masklin tu; načinio je hitri pokret kao da želi da sakrije šake iza leđa, ali je od toga odmah odustao. Masklin vide da on na obe šake ima navučeno nešto što je ličilo na prste odsečene sa ljudskih gumenih rukavica.

"Ah", reče Dorkas, "nisam znao da si tu. Mala poslovna tajna, vidiš? Elektricitet ne trpi gumu. Kroz nju te ne može ujesti." Izmakao se hitro: jedna noumska ekipa unela je kroz vrata kamiona dugačku drvenu šipku, zamahnula njome i počela je postavljati uz ručicu menjača.

"Koliko će to trajati?" povika Masklin. Druga ekipa protrčala je noseći klube kanapa koji se za njima razmotavao. U kabini je zavladała opšta halabuka. Komadi konopca i drveta kretali su se na sve strane, a Masklin se samo nadao da u tome ima neke organizacije.

"Možda jedan sat", reče Dorkas i dodade, ljubazno: "Brže bismo završili

da nam se na putu ne isprečuje toliko nouma."

Masklin klimnu glavom i ode da razgleda zadnji deo kabine. Kamion je bio star i Masklin pronađe još jednu rupu za svežanj kablova; uz malo muke, tu se i noum mogao provući. Masklin se provuče na otvoreni prostor, a zatim kroz drugu rupu izbi u teretni deo kamiona.

Prvi ukrcani noumi izvukli su do gore jednu dasku, koja je služila kao rampa. Sad je po njoj trčkaralo mnoštvo nouma.

Masklin je zapovedništvo nad tim delom operacije poverio bakici Morki. Stara je imala prirodnu nadarenost za prisiljavanje uplašanih nouma da obavljaju određene poslove.

"Strmo?" dernjala se ona na jednog debelog nouma koji se popeo do pola rampe i tamo se prestravljeno uhvatio. "Tebi je to strmo? Nije strmo, to je laka šetnja! 'Oćeš da ti ja siđem da ti pomognem?"

Sama ova pretnja bila je dovoljna da ga pomakne sa tog uporišta. Ostatak puta je pretrčao i zahvalno šmugnuo u senke, među tovar.

"Dobro bi bilo da svako potraži neko mekano mesto na kome će ležati", reče Masklin. "Na putovanju bi moglo biti poprilično drmusanja. A sve najjače noume moraš poslati napred, u kabinu. Trebaće nam svako koga možemo dobiti, veruj mi."

Klimnula je glavom, a onda povikala na jednu porodicu koja je zakrčila prolaz.

Masklin je gledao dole, ka beskonačnoj struji naroda koja se ulivala u kamion. Mnogi su se teturali pod teretom svoje svakojake imovine.

Sad ga je, začudo, obuzimalo osećanje da je učinio sve što je mogao. I da sve kucka besprekorno kao... pa, kao nešto što kucka besprekorno. Ili će planovi uspeti, ili neće. Ili će noumi raditi zajedničkim snagama, ili to neće moći.

Setio se slike Gulivera. Verovatno nije stvarna, rekao je Gurder. U

knjigama često ima stvari koje nisu stvarno stvarne. Ali prijala bi pomisao da se noumi mogu oko ma čega složiti i ujediniti u dovoljnoj meri da postignu ono što je mogao taj mali narod u knjizi...

"Dobro, znači sve manje-više ide", reče on neodređeno.

"Manje-više", odvrati Bakica, klimajući glavom.

"Dobro bi bilo kad bismo utvrdili šta je u svim tim kutijama i sanducima", reče Masklin, "jer kad se zaustavimo, možda ćemo morati brzo da iziđemo, pa..."

"Rekla sam Toritu da vidi oko toga", reče Bakica. "Niš' ne brini."

"Oh", reče Masklin slabo. "Dobro."

Nije ostavio nijedan posao za samog sebe.

Vratio se u kabinu iz čiste - ne, ne dosade, jer srce mu je gručalo - nego iz čiste nemogućnosti da miruje.

Dorkasovi noumi već su izgradili drvenu platformu iznad volana, tačno uz veliki prednji prozor. Dorkas je ostao na podu. Uvežbavao je ekipe za vučenje.

"Desno!" povikao je. "Daj mi... prvu brzinu!"

"Pedala dole... dva, tri..." horski se odazvao tim na pedali kvačila.

"Pedala gore... dva, tri..." povikaše oni na pedali za gas.

"Šipka gore... dva, tri..." odjekivalo je iz mase onih koji su vukli ručicu menjača.

"Pedala gore... dva, tri, četiri!" Vođa ekipe na kvačilu salutirao je Dorkasu. "Sve urađeno, ser!" povika on.

"Ovo je bilo strašno. Zaista strašno", reče Dorkas. "Šta je bilo sa gasom, a? Dole tu pedalu!"

"Izvini, Dorkase."

Masklin je kucnuo Dorkasa po ramenu.

"Nastavi s radom!" zapovedio je Dorkas. "Tražim potpunu uvežbanost sve

do četvrte brzine. Da? Šta? A, to si ti."

"Da, ja sam. Gotovo svi su ukrcani", reče Masklin. "Kad ćeš biti spreman?"

"Ova gomila neće biti spremna nikad."

"Aha."

"Prema tome, možemo poći kad god želiš, uz put ćemo se uvežbati. Obrtanje volana ne može ni da se proba dok kamion ne bude u pokretu, naravno."

"Poslaćemo još mnogo nouma da ti pomognu", reče Masklin.

"Baš fino", reče Dorkas. "Samo mi to nedostaje. Dodatne rulje smotanaca koji ne znaju koja im je desna, a koja leva strana."

"A kako ćeš ti znati na koju stranu treba ići?"

"Signalizacijom", reče Dorkas.

"Signalizacijom?"

"Pomoću zastavica. Ti samo govori mom noumu gore na platformi šta želiš, a ja ću gledati njegove signale. Da sam imao još sedam dana, mislim da je bilo moguće sklepati neku vrstu telefona."

"Zastave", reče Masklin. "Da li će to dejstvovati?"

"Pa, bilo bi dobro. Videće se uskoro."

I onda je 'uskoro' postalo 'sad'. Poslednji noumski izviđači su se ukrcavali. U zadnjem delu kamiona narod se većinom smestio na najudobniji mogući način. Svi su ležali potpuno budni u gustom pomrčini.

Masklin je stajao gore, na platformi, sa Angalom i Gurderom; uz njih je bila Stvar. Gurder je o kamionima znao još manje nego Masklin, ali preovladalo je uverenje da je ipak najbolje da i on bude tu, za svaki slučaj. Oni, ipak, krađu kamion od Arnolda Brosa (osn. 1905). Neko bi mogao da bude prisiljen da odgovara na izvesna pitanja. Masklin je, međutim, zabranio

prisustvo Boboa u kabini. Pacova su poslali u tovarni prostor kamiona, sa narodom.

Uz njih je stala i Grima. Gurder ju je pitao šta će ona tu. Ona je uzvratila pitanjem šta će on tu. Oboje pogledaše Masklina.

"Ona mi može pomoći u čitanju", reče Masklin, skrivajući olakšanje. Njemu čitanje, i posle svih napora, nije osobito dobro išlo od ruke. Za razliku od toga, Grima je čitala bez ikakvog zastajkivanja. Ako se njen mozak zbog čitanja rasprskavao, činio je to na neprimetne načine.

Klimnula je glavom zadovoljno i namestila otvorenu knjižicu 'Znakovi pokraj puta' pred njega.

"Štošta se mora uraditi", reče Masklin čvrsto. "Pre polaska, vozač je dužan da ogleda u ogledalo..."

"Da pogleda u ogledalo", reče Grima.

"To, to. A tako i piše ovde", reče Masklin čvrsto.

On upitno pogleda Angaloo, koji slegnu ramenima.

"Ja o tome ništa ne znam", reče Angalo. "Moj šofer je gvirkao u ogledalo, ali ne znam zašto."

"Treba li u njemu videti nešto određeno? Ili mu možda isplaziti jezik, ili šta?" upita Masklin.

"Šta god da treba, daj da mi radimo sve po propisu", reče Gurder čvrsto i pokaza prstom. "Eno ga ogledalo gore, blizu krova kabine."

"Blesavo mesto za tako nešto", reče Masklin. On zabaci kuku nekoliko puta. Posle izvesnog truda, uspe da je zakači i da se ispenetra do ogledala.

"Vidiš li išta?" doviknu mu Gurder.

"Samo sebe."

"Dobro, onda siđi. Pogledao si, to je glavno."

Masklin je skliznuo do platforme iznad volana, koja se zanjihla od njegovog doskoka.

Grima zaviri u 'Znakove'.

"Zatim, dati signal o svojim namerama", reče ona. "Bar nešto je jasno. Signalisto?"

Jedan od Dorkasovih pomoćnika iskoračio je napred, ne preterano samouvereno. Držao je dve bele zastave, pažljivo uperene nadole.

"Da, gospodin gospođo?" upita on.

"Reci Dorkasu..." Grima pogleda ostale. "Reci mu da smo spremni za polazak."

"Samo malo", reče Gurder. "Ako je ičija dužnost da mu kaže da smo spremni za polazak, onda je moja. Zahtevam da bude sasvim jasno da sam ja onaj koji saopštava noumstvu kad je vreme za polazak." On pogleda Grimu postišeno. "Hm. Spremni smo za polazak", nastavi on.

"Dobro, gospodine", reče signalista. Mahnuo je rukama; to je trajalo samo trenutak. Daleko dole razleže se inženjerov glas: "Sprem-niiii!"

"E pa, dobro", reče Masklin. "To je, dakle, to."

"Jeste", reče Gurder, gledajući Grimu ljutito. "Jesmo li išta zaboravili?"

"Verovatno mnogo toga", reče Masklin.

"Al' je sad u svakom slučaju prekasno", reče Gurder.

"Jeste."

"Jeste."

"Onda dobro."

"Dobro."

Stajali su nekoliko trenutaka ćuteći.

"Ko će dati naređenje, ti ili ja?" upita Masklin.

"Pitao sam se da li da uputim molepstviije Arnoldu Brosu (osn. 1905) da bdije nad nama i čuva nas", reče Gurder. "Moguće je, ipak, da stvarno odemo iz Radnje, a ovo je, ipak, njegov kamion." Osmehnuo se tužno, pa uzdahnuo.

"Kamo sreće da nam on sad uputi neko znamenje odozgo, da znamo da

odobrava ovo."

"Mi smo ovde spremni i čekamo na vas!" povika Dorkas iz dubine.

Masklin priđe ivici platforme i nasloni se na nesigurnu ogradicu.

Čitav pod kabine bio je gusto prekriven noumima, koji su držali konope ili stajali spremno pored poluga i čekrka. U senkama, u potpunoj tišini, stajali su gledajući svi gore, tako da se Masklin suočio sa morem uplašениh i uzbuđenih mrlja.

Mahnuo je rukom.

"Pali motor", reče. Njegov glas odjeknu neprirodno jako u tišini punoj iščekivanja.

Otišao je opet do prozora i pogledao u blistavu prazninu garaže. Uz suprotni zid bilo je parkirano još nekoliko kamiona, a jedno ili dva mala, žuta vozila za utovarivanje stajala su tamo gde su ih ljudi napustili. Neverovatno, da je on ovo nekada nazivao gnezdом kamiona! Prava reč je: garaža. Osećanje koje noum dobija kad zna prava imena, zapanjujuće je. Stekneš kontrolu nad stvarima. Kad znaš pravo ime neke stvari, to je kao da imaš nekakvu polugu pomoću koje je možeš i pokrenuti.

Nešto je zabrujalo u onom delu kamiona ispred kabine, a onda se čitava platforma zatresla od grmljavine. Ali, za razliku od grmljavine, ovaj zvuk nije uskoro zamro. Motor je počeo da radi.

Masklin se uhvatio za ogradu da ne bi bio zbačen. Osetio je da ga Angalo vuče za rukav.

"Uvek zvuči ovako!" povika, nadvikujući se sa treštanjem. "Posle nekog vremena se noum navikne!"

"Dobro!" Nije to bila buka. Bilo je suviše bučno da bi bila buka. Više je ličilo na stvrdnuti vazduh.

"Mislim da bi trebalo malo vežbati! Steći naviku! Da kažem signalisti da želimo vrlo polako napred?"

Masklin tmurno klimnu glavom. Signalista je razmišljao jedan trenutak, a onda mahnuo zastavama.

Masklin je čuo daleki zvuk, Dorkasovo izvikivanje naredbi. Jedan parajući zvuk - onda trzaj koji Masklina maltene obori sa platforme. Uspeo je da se dočeka na kolena i šake. Pogleda uplašeno Gurderovo lice.

"Krećemo se!" povika Knjigopapirac.

Masklin se zagledao kroz prozor.

"Da, ali znaš kako?" dreknu on skačući na noge. "Krećemo se unazad!"

Angalo se oteturio do signaliste, kome je jedna od zastava bila ispala iz ruke.

"Pa jesam rek'o: 'Napred polako! Napred polako!' Ne nazad! Napred!"

"Dao sam signal napred!"

"Ali mi idemo nazad! Daj im signal da idu napred!"

Signalista je dograbio drugu zastavu i počeo mahnito mahati ekipama dole.

"Ne, ne daj im signal za napred, nego samo da sta..." počeo Masklin.

Prevladao je zvuk, samo jedan, sa zadnjeg kraja kamiona. Mogao bi se opisati kao 'Zgnječ!', ali to je suviše jednostavna, kratka i slaba reč za grozan, višestruk, metalni zvuk praćen trzajem od koga Masklin pade potrbuške.

Motor se ugasi.

Odjeci zamreše.

"Par-dooon!" dopre Dorkasov glas iz dubine. Zatim se čulo kako govori niskim, pretećim tonom ekipama: "Jesmo li sad zadovoljni? Jesmo zadovoljni, a? Kad sam rek'o menjač gore, levo i gore mislio sam gore, levo i gore, a ne gore, desno i gore! Jasno?"

"Tvoje levo ili naše levo, Dorkase?"

"Bilo koje levo!"

"Ne, ali..."

"Nemoj mi aliti!"

"Da, ali..."

Masklin i ostali su seli. Rasprava je ping-pongovala ispod njih. Gurder je ostao da leži na daskama.

"Stvarno smo se pokrenuli!" šaputao je. "Arnold Bros (osn. 1905) stvarno je bio u pravu! Sve mora otići!"

"Ja bih da sve ode malčice dalje, ako on nema ništa protiv", reče Angalo tmurno.

"Halo, vi gore!" Dorkasov glas se razlegao, pun ludačkog veselja. "Male početne teškoće ovde dole. Sve sređeno sad. Spremni!"

"Da l' treba opet da pogledam u ogledalo, šta misliš?" upita Masklin Grimi. Ona slegnu ramenima.

"Ja ne bih gubio vreme", reče Angalo. "Idemo mi odmah napred. I to što je pre moguće, ako mene pitate. Osećam miris svega. Mora biti da smo oborili neku burad punu toga."

"To je loše, je l' tako?" upita Masklin.

"To gori", reče Angalo. "Dovoljna je jedna jedina varnica ili tako nešto."

Motor opet zagrme. Ovog puta pošli su napred, malo-pomalo, ne bez povremenih parajućih zvukova. Kamion se ubrzo našao pred velikim čeličnim vratima. Zaustavio se sa malim trzajem.

"Valjalo bi probati zaokretanje nekoliko puta", povika Dorkas. "Da uvežbamo neke finije pojedinosti!"

"Ja zaista mislim da bi bilo vrlo loše ostajati ovde", reče Angalo žurno.

"U pravu si", reče Masklin. "Što brže krenemo odavde, to bolje. Daj signal Dorkasu da otvori vrata."

Signalista je oklevao. "Mislim da nemamo signal za to", reče on.

Masklin se nagnuo preko ogradice.

"Dorkase!"

"Da?"

"Otvori vrata! Moramo otići odmah!"

Daleka prilika prinela je šaku uvu. "Šta?"

"Kažem, otvori vrata! Hitno je!"

Dorkas kao da je o ovom razmišljao neko vreme. Onda podiže do usta 'megafon' u obliku široke trube.

"Smejaćeš se kad ti ovo kažem", reče.

"Šta priča ovaj?" upita Grima.

"Kaže da ćemo se smejati", reče Angalo.

"Aha. Dobro."

"Ajde!" povika Masklin. Dorkasov odgovor nestade u treštanju motora.

"Šta?" povika Masklin.

"Šta?"

"Šta si rekao?"

"Da sam u ovoj gužvi sasvim zaboravio na vrata!"

"Šta je rekao?" upita Gurder.

Masklin se okrenuo i pogledao vrata. Dorkas se silno ponosio načinima na koje je sprečio njihovo otvaranje. Sad su imala krajnje zatvoren izgled. Ako nešto bez lica može izgledati samozadovoljno i nadmeno, ta vrata su to uspela.

Okrenuo se ogorčeno, baš na vreme da vidi otvaranje malih vrata prema ostatku Radnje. Tamo je stajao neko, iza kruga oštre, bele svetlosti. Užasni mlaz svetlosti iz ruke, pomisli Masklin još jednom.

Strmoglav Cena.

Masklin je osetio kako mu um počinje da radi veoma jasno i veoma lagano.

To je samo ljudsko biće, reče njegov um. Ništa strašno. Samo ljudsko biće koje nosi na sebi svoje ime za slučaj da zaboravi ko je. Kao sva ona ženska ljudska bića u Radnji, sa imenima kao Trejsi i Šeron i 'G-đa Dž. E. Vilijams,

poslovođa'. Ovo je samo stari Bezbednost, još jednom. On živi dole, u kotlarnici, i pije čaj. Čuo je buku.

Došao je da nađe šta ju je izazvalo.

To jest, nas.

"Oh, ne", šapnu Angalo dok se to obličje teturalo preko poda garaže.

"Vidiš šta ima u ustima?"

"Cigaretu. Viđao sam ja to kod ljudi i ranije. Pa šta?" upita Masklin.

"Upaljena je", reče Angalo. "Zar je moguće da on nije u stanju da namiriše sve?"

"A ako se sve zapali, šta će biti?" upita Masklin, sluteći odgovor.

"Biće 'buuum'", reče Angalo.

"Samo 'buuum'?"

"'Buuum' je dovoljno."

Ljudski stvor se približavao. Masklin mu vide oči. Ljudi slabo primećuju noulme čak i kad ovi miruju; pa ipak, čak se i ljudski stvor morao zapitati kako se to kamion sam voza po garaži usred noći.

Bezbednost stiže do kamiona i polako pruži ruku ka ručici vrata kabine. Njegova baterijska svetiljka prosu mlaz svetlosti kroz bočni prozor. Tog trenutka Gurder se uspravi celom svojom visinom, cepteći od besa.

"Odlazi sotonu gnusni!" povika on, obasjan kao reflektorom. "Povinuuj se znaku Arnolda Brosa (osn. 1905)! Zabranjeno pušenje! Izlaz!"

Ljudsko lice se poče zboravati teškim zaprepašćenjem, koje se, sporo poput plovljenja oblaka, pretvaralo u izraz panike. Stvor ispusti kvaku, okrete se i pođe ka malim vratima brzinom koja je, za čoveka, bila znatna. U tom okretu žareća cigareta mu ispade iz usta i zaplovi lagano, prevrćući se u vazduhu, prema podu.

Masklin i Angalo se pogledaše, onda pogledaše signalistu.

"Napred brzo!" povikaše.

Sledećeg trenutka čitav kamion se stresao. Ekipe su se borile sa složenim procesom ubacivanja stvari u odgovarajuće položaje. Onda pođe napred.

"Brzo! Rekao sam brzo!" urlao je Masklin.

"Pa šta je sad?" povika Dorkas. "A vrata?"

"Otvorićemo vrata! Otvorićemo vrata! povika Masklin.

"Kako!"

"Pa nisu izgledala mnogo debela!"

Svet nouma je, za ljude, brz. Noumi žive tako brzo da im se čini da su događaji oko njih spori; zato se činilo da kamion spokojno plovi kroz garažu, kreće uzlaznom rampom i ležerno udara u vrata. Razvučeni tresak... zatim zvuci kidanja mnogih delića metala; jako grebanje po krovu kabine; onda više i nije bilo nikakvih vrata. Oko njih je bila samo tama sa tačkama svetlosti.

"Levo! Levo!" vrištao je Angalo.

Kamion se počeo okretati, zanoseći se polagano u jednu stranu. Odbi se lenjo od jednog zida i pođe niz ulicu, ali ne daleko.

"Vozi dalje! Vozi dalje! Ali pravo napred!"

Blistava svetlost zatitra na tren na zidovima oko kamiona.

Zatim se, iza njih, razleže jedan zvuk, otprilike 'buuum'.

13.

I I reče Arnold Bros (osn. 1905): 'Sada je svemu kraj;

II svim zavesama, tepisima, posteljini, rublju, igračkama, šeširima, kućnim aparatima, alatima;

III svim zidovima, plafonima, pokretnim stepenicama, i liftovima svim;

IV sve mora otići.'

Iz 'Knjige nouma', Izlazi, poglavlje 3, I-IV

Kasnije, kad su došla vremena da se pišu dalja poglavlja 'Knjige o noumima', pisci rekoše da je kraj Radnje označen Velikom praskom. To nije bilo tačno, ali tako su napisali da bi zvučalo upečatljivije. Istina je bila sledeća: lopta žute i narandžaste svetlosti, koja se iskotrljala iz garaže i sa sobom ponela ostatke velikih vrata, stvorila je zvuk kao da je neki divovski pas blago pročistio grlo.

Više kao 'hvuuuuf!'.

Noumi u tom trenutku nisu bili u položaju da to pomno prate. Njihovu pažnju više je privlačila buka svakojakih predmeta koji su iskršavali i zamalo naletali na njih.

Masklin je bio pripravan da se suoči sa drugim vozilima na drumu. Knjiga 'Znakovi pokraj puta' govorila je o njima opširno. Bilo je važno ne naleteti ni na jedno. Ali Masklina je zbunjivala njihova očigledna rešenost da naleću na njegov kamion. Ispuštala su duge blejeće zvuke, kao bolesna krava.

"Malo levo!" vikao je Angalo. "Onda samo malčicko desno, pa pravo!"

"Malčicko?" upita signalista polako. "Ne bih rekao da znam signal za 'malčicko'. Da l' bi moglo..."

"Uspori! Sad malo levo! Moramo preći na desnu stranu puta!"

Grima virnu preko 'Znakova pokraj puta'.

"Drž' desno da ne bi tresn'o", saopšti ona.

"Ali desno je tesno!"

Masklin zabode prst u stranicu ispred sebe. "Ovde kaže da moramo imati obazi... rizi..."

"Obzira", progundā Grima.

"...obzira prema drugim korisnicima drumu", reče Masklin. Udar ga baci napred, na knjigu. "Šta to bi?"

"Izišli smo na troto-ar! Desno! Ej, desno!"

Masklin na trenutak ugleda obrise nekog blistavog izloga. Sledećeg trenutka kamion je postrance udario po izlogu i odbio se natrag ka sredini ulice, praćen vodopadom stakla.

"Levo, ej levo, desno, sad desno! Sad pravo! Rek'o sam levo!" Anglalo je piljio u zbunjujuće rasporede svetlosti i oblika ispred njih.

"Eno sad neki drugi drum onamo", reče on. "Levo! Daj mi levo! Ogromno levo! Levije od toga...!"

"Vidi, natpis", reče Masklin nastojeći da pomogne.

"... Pa levoooo!" cičao je Angalo. "A sad desno! Desno! Desno!"

"Pa rek'o si levo", reče signalista optužujućim tonom.

"Jesam al' sad kažem desno! Ogromno desno! Zavrni!"

"Nemamo signal za..."

Sad nije bilo ni 'bum' ni 'hvuš' nego, nesumnjivo, 'tras'. Kamion je udario u neki zid, produžio duž njega sipajući mlazeve varnica, razbucao gomilu kanti za đubre i stao.

Zavladala je tišina, izuzimajući razna šištanja i zvuke tipa 'Ting! Ting!' iz motora.

Onda se Dorkasov glas uzdiže iz mraka, spor i pun slutnje na zlo.

"Da l' biste objasnili nama dole", reče on, "šta to radite vi gore?"

"Moraćemo smisliti bolji način upravljanja volanom", doviknu mu Angalo. "I svetlima. Trebalo bi da negde postoji prekidač za svetla."

Masklin se pridizao na noge. Činilo se da je kamion zaglavljen u nekoj uskoj, mračnoj ulici. Nigde se nisu videla nikakva svetla.

Pomogao je Gurderu da ustane i da otrese prašinu sa sebe. Knjigopapirac je delovao zbunjeno.

"Stigli smo?" upita Gurder.

"Nismo baš", reče Masklin. "Stali smo da, hm, dovedemo štošta u red. Dok

se ovde to radi, mislim da bi trebalo da odemo pozadi i da proverimo da li su svi dobro. Sigurno su mnogi već prilično zabrinuti. Hajde i ti s nama, Grima."

Sidoše, ostavljajući Angaloo i Dorkasa zadubljene u raspravu o volanu, svetlima, jasnim signalima i o tome koliko su sve ove tri stvari potrebne.

U tovarnom prostoru kamiona sve je odzvanjalo od glasova nouma i od plakanja noumskih beba. Mnogi su bili žestoko ugruvani u ovom bacakanju kamiona. Bakica Morki upravo je vezivala udlagu duž slomljene noge jednog nouma na koga je pala neka kutija kad su tresnuli u zid.

"Kudikamo je lošija vožnja od one naše ranije", reče Bakica suvo. Vezala je čvor na zavoju. "Zašto smo stali?"

"Samo da dovedemo štošta u red", reče Masklin, nastojeći da zvuči vedrije nego što se osećao. "Uskoro ćemo ponovo krenuti. Sad svako zna šta da očekuje." Bacao je poglede po dugačkom, mračnom prostranstvu u kamionu, a onda ga obuze radoznalost.

"Dok čekamo, ja ću malo da skoknem napolje", reče on.

"Zašto, tako ti svega?" upita Grima.

"Čisto onako, da bi vid'o", reče Masklin spetljano. On ćušnu Gurdera. "'Oš i ti?" upita ga.

"Šta? Napolje? Ja?" Knjigopapirac je izgledao prestravljen.

"Pa moraćeš, ranije ili kasnije. Zašto ne bi sad?"

Gurder je jedan trenutak oklevao. Onda slegnu ramenima.

"Da li ćemo moći da vidimo Radnju spolja?" upita on i obliznu suve usne.

"Verovatno. Nismo stvarno otišli mnogo daleko", reče Masklin, najdiplomatskije što je umeo.

Jedna grupa nouma pomogla im je da se prebace preko zadnjeg kraja kamiona i da se spuste do nečega što bi Gurder gotovo sigurno nazvao 'podom'. To je bila vlažna, tvrda površina. Neke čestice vode plovile su vazduhom. Masklin duboko udahnu. Ovo je bio spoljašnji prostor, svakako.

Pravi vazduh, prožet hladnoćom. Vazduh koji miriše sveže, a ne kao onaj koji je već disalo nekoliko hiljada nouma pre Masklina.

"Uključile su se prskalice", reče Gurder.

"Šta?"

"Prskalice", reče Gurder. "One se nalaze na tavanici, znate, za slučaj pož..." On začuta i diže pogled. "Oh, ne", reče on.

"Ti to valjda govoriš o ovoj kiši", reče Masklin.

"E, dakle..."

"To ti je naprosto voda koja pada iz neba", reče Masklin. Osetio je da se od njega očekuje još nešto. "Kiša je mokra", nastavi on, "i može da se pije. Kiša. Noum ne mora imati šiljastu glavu. Kiša se svejedno skotrlja sa tebe."

"E, dakle..."

"Je li ti dobro?"

Gurder je drhtao. "Nema krova!" zaječa on. "I toliko je veliko!"

Masklin ga potapša po ramenu.

"Naravno, tebi je sve ovo novo", reče on. "Nemoj da te zabrinjava to što ne razumeš baš sve."

"Vi se meni krišom smejete, zar ne!" reče Gurder.

"Ne. Znam i ja šta je strah."

Gurder se sabrao. "Strah? Misliš da se ja plašim? Ne budi nerazuman. Meni je sasvim dobro", reče on. "Samo sam malo, hm, iznenađen. Nisam, hm, nisam očekivao da će Napolju biti tako, hm, napoljasto. Sad kad sam se malo priviknuo, osećam se mnogo bolje. Dakle, tako. Tako to izgleda", reče on. "Napolju." Prevrtao je tu reč na jeziku kao novi slatkiš. "Zaista je, hm, veliko. Je li ovo celo Napolju, ili ga ima još?"

"Ima ga još iii-haaa-haaa", reče Masklin. "Tamo gde smo mi stanovali, nije bilo ničeg osim Napolju, od jedne do druge ivice sveta."

"Oh", reče Gurder nejakom. "Dobro, ja smatram da nam je zasad i ova

količina Napolju dobra. Nema problema."

Masklin se okrenuo i digao pogled prema kamionu, maltene uglavljenom u uličicu punu đubreta. Na jednoj strani kamiona videlo se veliko, zupčasto udubljenje.

Ulazni deo uličice, onaj kroz koji su prošli, bio je sjajan od uličnih svetiljki u kišici. Masklin vide brzi prolazak jednog vozila kroz taj osvetljeni prostor. Vozilo je pevalo; nije znao kako bi to drugačije opisao. Na vrhu je imalo neku plavu svetlost koja je sevala.

"Baš neobično", reče Gurder.

"Mi smo, kod kuće, ponekad viđali ovo", reče Masklin. Potajno je uživao što sada, posle toliko vremena, opet on postaje onaj koji zna stvari. "Prolazila su takva vozila drumom. Onda ih čuješ: tino-nino TINO-NINO tino-nino, auuuuu.... Mislim da je to samo upozorenje ljudima da se sklanjaju s puta."

Pošli su polako duž slivnika i uskoro stigli do ugla. Izviriše preko ruba pločnika. U tom trenutku jedan crveni kamion projuri pored njih, noseći istu takvu zavijajuću muziku.

"Oh, Kampanjo Jeftinoće!" reče Gurder i stavi šaku na usta.

Radnja je gorela.

Plamenovi su lepršali iz nekih od gornjih spratova, kao zavese na promaji. Pokrov dima uzvijao se blago iz krova i odlazio ka visinama: tamniji stub u kišnom nebu.

Radnja je davala svoju poslednju Rasprodaju. Veliku, zaista završnu, sa naročitim izborom varnica i plamičaka za svaki džep.

Na ulici ispred Radnje ljudska bića su se silno uzmuvala. Tu su već stajala dva-tri kamiona sa merdevinama na vrhu. Činilo se da sipaju mlazeve vode u Radnju.

Masklin postrance pogleda Gurdera, pitajući se šta će sad taj noum uraditi. Čitavu stvar podneo je znatno bolje nego što je Masklin očekivao; ipak, kad je

progovorio, glas mu je bio nekako napet, kao da ga silom održava pod kontrolom.

"Nisam... nisam to ovako zamišljao", reče on promuklo.

"Ne", reče Masklin.

"Izvukli smo se... u poslednji čas."

"Da."

Gurder se nakašlja. Bilo je to kao da je upravo završio neku dugu raspravu sa samim sobom i doneo odluku. "Zahvaljujući Arnoldu Brosu (osn. 1905)", reče on čvrsto.

"Molim?"

Gurder se zagleda u Masklinovo lice. "Jer da te on nije pozvao u Radnju, još i sad bismo bili svi unutra", reče on. Sa svakom sledećom reči zvučao je sve pouzdanije.

"Ali..." Masklin začuta. Bilo je skroz besmisleno. Da oni nisu zapeli da beže, ne bi se dogodio požar. Opet... možda i bi? Kako to znati sigurno? Možda je izvesna količina požara pobegla iz neke požarne kofe. Najbolje je ne raspravljati se. Postoje neke stvari o kojima noudmi ne vole da se prepiru, pomisli on. Sve je to bilo veoma zbunjujuće.

"Čudno, zašto on dopušta da Radnja gori?" upita Masklin.

"Ne bi morao", reče Gurder. "Ima on prskalice, a ima i mnogobrojna posebna vrata kroz koja bi požar mogao izići. Na takvim vratima piše 'požarni izlaz'. E, ali, on dopušta da Radnja izgori zato što nama više nije potrebna."

Razlegao se silan tresak. Čitav gornji sprat se urušio u sebe.

"Ode Računovodstvo", reče Masklin. "Nadam se da su svi ljudi uspeli da se izvuku."

"Koji?"

"Pa znaš. Videli smo njihova imena na vratima. Plate. Računi. Personal. Menadžer", reče Masklin.

"Siguran sam da je Arnold Bros (osn. 1905) sredio te stvari", reče Gurder. Masklin slegnu ramenima. Onda vide, ocrtanu spram svetlosti požara, priliku Strmoglava Cena. Ta kapa bila je nepogrešivo prepoznatljiva. Strmoglav je čak držao onu istu baterijsku svetiljku u ruci. Bio je zadubljen u razgovor sa nekim drugim ljudskim bićima. Kad se poluokrenuo, Masklin mu vide lice. Izgledao je strašno ljut.

Ali i veoma ljudski. Bez uključivanja užasnog svetla iz ruke, bez senovitog okruženja Radnje, Strmoglav Cena bio je samo još jedno ljudsko biće.

Mada, ako se drugačije pogleda...

Ne, to je bilo odveć zapetljano. Noumi su sad imali preča posla.

"Hajdemo", reče Masklin. "Da se mi vratimo. Mislim da treba da odemo što dalje odavde, što pre možemo."

"Moliću Arnolda Brosa (osn. 1905) da čvrstom rukom vodi budućnosti naše kamion", reče Gurder čvrsto.

"Da, dobro", reče Masklin. "Dobra ideja. Zašto ne? Ali sad stvarno moramo..."

"Zar ne bejaše natpis njegov, Ako ne vidite ono što vam treba, zatražite?" upita Gurder.

Masklin ga čvrsto uhvati za mišicu ruke. Svakom nešto treba, pomisli on. Nikad se ne zna.

"Ja potegnem ovaj kanap", reče Angalo, pokazujući kanap koji mu je prelazio preko levog ramena i nestajao u dubinama kabine, "i vođa ekipe koja vuče volan ulevo zna da ja želim levo. Zna, jer mu je kanap vezan oko ruke. Ovaj drugi kanap vodi do desne volanske ekipe. Zato će nam biti potreban manji broj signala. Dorkas će moći da se usredsredi na menjač, kvačilo i tako to. I na kočnice. Jer, ipak", dodade on, "ne možemo se osloniti na pretpostavku da će se po jedan zid naći uz nas kad god želimo da stanemo."

"A svetla?" upita Masklin. Angalo se ozari.

"Daj signal za svetla", reče noumu sa belim zastavama. "Vezali smo, znaš, kanape i za prekidače..."

Začulo se jedno 'škljoc'. Velika metalna ruka poče brisati kišne kapi sa vetrobranskog stakla. Neko vreme su stajali i gledali to.

"Ne osvetljava naročito dobro, a?" upita Grima.

"Pogrešan prekidač", reče Angalo. "Daj im signal da zaustave brisače i da uključe farove."

Ispod njih se čula prigušena rasprava, zatim još jedno 'klik'. Kabina se odjednom ispuni potmulim, bubnjajućim zvukom ljudskog glasa.

"U redu je", reče Angalo. "To je samo radio. Ali nije svetlo, recite to Dorkasu."

"Znam ja šta je radio", reče Gurder. "Ne moraš meni govoriti šta je radio."

"U redu, šta je radio? Ko je šta radio?" upita Masklin kome to nije bilo jasno.

"Dvadeset devet devedeset pet, baterije ekstra", reče Gurder. "Sa AM, FM i auto-premot kasetom. Jedinstveno jeftina ponuda, neće se ponavljati."

"Am i Fam?" upita Masklin.

"Da."

Radio-glas bubnjao je dalje.

"...jveći požar u istoriji ovog grada. Vatrogasci pristižu čak i iz Njutona. U međuvremenu, policija traga za jednim od kamiona koji su pripadali toj prodavnici. Poslednji put je viđen kako izlazi iz njene garaže nekoliko trenutaka pre..."

"Svetla. Pa sveee-tla", reče Angalo. "Treći prekidač po redu." Nastala je pauza od nekoliko sekundi. Onda se uličica ispred kamiona okupa belom sjajem.

"Trebalo bi da budu dva fara, ali jedan se razbio kad smo izlazili iz

Radnje", reče Angalo. "Dobro, jesmo li sad spremni?"

"...ko god vidi to vozilo, treba da javi policiji u Grajmtorpu na telefon..."

"I ugashite radio", reče Angalo. "To mukanje mi ide na nerve."

"Kad bismo ga samo mogli razumeti", reče Masklin. "Siguran sam da u tim njihovim zvucima ima neke inteligencije, kad bismo ih samo mogli razumeti."

Klimnuo je glavom Angalu. "O-kej", reče. "Krećemo."

Ovog puta bilo je mnogo bolje. Kamion se dve-tri sekunde grebao o zid, a onda se oslobodio. Pošao je smireno tom uličicom, ka svetlima na onom drugom, udaljenijem kraju. Dok je izlazio između mračnih zidova, Angalo zatraži kočenje. Stadoše, samo sa blagim ljuljanjem.

"Na koju stranu?" upita on. Masklin ga pogleda belo.

Gurder poče prelistavati maleni kalendar. "Zavisi gde hoćemo da stignemo", reče on. "Pogledaj ima li natpisa koji kažu, hm, Afrika, ili, recimo, Kanada."

"Ima jedan natpis", reče Angalo, vireći kroz kišu. "Kaže: 'Centar grada'. Ima i ova strela, gde kaže, 'Jedno se...'" Žmirkao je.

"Jednosmerna", reče Grima.

"Centar grada, to ne zvuči dobro", reče Masklin.

"A ne nalazim ga ni na mapi", reče Gurder.

"Onda na onu drugu stranu", reče Angalo i povuče jedan kanap.

"Al' nisam baš siguran ni za jednosmernu", reče Masklin. "Mislim da je to ulica kroz koju moraš ići u jednom smeru."

"Pa, dabome", reče Angalo zadovoljno. "To i činimo. Idemo kroz nju u ovom smeru."

Kamion se iskotrljao iz te pobočne uličice i uredno popeo na trotoar.

"Ajmo malo u drugu brzinu", reče Angalo. "I dajmo malo, pritisnimo taj gas." Jedan automobil polako skrete da im se skloni s puta; zvuk njegove sirene bio je - za noumske uši - kao izgubljeno jadikovanje brodske sirene za

maglu.

"Ne bi trebalo da puštaju takve vozače na ulicu", reče Angalo. Začu se tupi udar; ostaci jednog stubića sa uličnom svetiljkom otkotrljaše se u stranu. "A ne bi baš morali ni da postavljaju ovako glupe stvari na drum."

"Pamti da moraš imati obzira prema drugim korisnicima druma", reče Masklin strogo.

"Pa imam, zar ne? Ne nalećem ni na koga, je li tako?" upita Angalo. "Šta li je ono tupnulo?"

"Neki žbun, čini mi se", reče Masklin.

"Eto vidite, to sam hteo reći. Zašto nameštaju takve stvari na drum?"

"Ja bi' rek'o da je drum više, kao, desno, a ne ovo gde sad ideš", primeti Gurder.

"Pa, kad se on migolji", reče Angalo nezadovoljno i povuče desni kanap malo.

Bila je blizu ponoć, a Grajmtorp noću nije bio osobito prometan. Zato niko nije jurio ususret kamionu koji je kliznuo iz ulice Aldermana Sarlija i pojurio, hučeći motorom, duž avenije Džona Lenona. Bio je to ogromni i poprilično olupani oblik pod drečavim, žutim, natrijumskim svetlom. Kiša je prestala, ali su se po aveniji vukli pramenovi magle.

Vladao je, maltene, mir.

"Dobro, može u treću", reče Angalo. "I može još malo gas. Šta kaže na onom natpisu tamo?"

Grima i Masklin počеше kriviti vratove da bolje vide. "Mislim da piše 'Rado vi na putu'", reče ona zbunjenim glasom.

"Zvuči dobro. Da se zaletimo mi još jače."

"Da, ali", reče Masklin, "zašto su to rekli? Otkud oni znaju da smo mi rado na putu? Možda smo nerado?"

"Možda nagoveštavaju da više neće isprečivati žbunje i bandere ispred

vozača", reče Angalo. "Možda..."

Masklin se nagnu preko ogradice, ka noumima u dubini.

"Stoj!" povika. "Ogromno, ogromno stoj!"

Ekipa za potezanje pedale kočnice digla je poglede zapanjeno, ali je poslušala. Razleglo se vrištanje guma po kolovozu, opšti povik nouma koji su poleteli naglavačke napred, a zatim izobilje zveketa i kršenja: kamion je porušio svakojake prepreke, ograde, kupaste predmete.

"Za ovo", reče Angalo kad se to najzad okončalo, "za ovo očekujem dobro objašnjenje."

"Lupio sam koleno", reče Gurder.

"Nema više drumu", reče Masklin jednostavno.

"Naravno da ima drumu", prasnu Angalo. "Na njemu smo, zar ne?"

"Pogledaj dole. Samo pogledaj dole, ništa više", reče Masklin.

Angalo se zagleda napred, ka drumu. Najzanimljivija odlika tog drumu sastojala se u tome što ga nije bilo. Angalo se okrete signalisti.

"Molim te, možemo li samo trunčicu unazad?" upita on.

"Malčicko?" upita signalista.

"I bez ikakvih tvojih drskosti", reče Angalo.

Grima je takođe zurila u rupu na drumu. Rupa je bila velika. Bila je duboka. U dubinama su vrebale neke cevi.

"Ponekad", reče ona, "pomišljam da ljudi zaista ne znaju kako njihov jezik treba ispravno da se upotrebljava."

Prelistavala je 'Znakove' dok je kamion pokretan obazrivo unatraške, usmeravan da pođe oko rupe, po travi, da zgnječi razne stvari i iziđe opet na drum.

"Vreme ja da ovom poslu pristupimo razumno", reče ona. "Ne možemo ni za jedan natpis verovati da stvarno znači ono što kaže. Dakle, vozi polako."

"Vozio sam savršeno bezbedno", reče Angalo zlovoljno. "Nisam ja kriv

ako je okolo sve pogrešno."

"Kad je tako, vozi polako."

Ćutke su zurili u put ispred sebe.

Poče im se primicati još jedan veliki natpis.

"Obilazak", reče Angalo. "I nacrtan krug? Tja. Ima li iko ideju?"

Grima je očajnički prelistavala 'Znakove'.

"Gledao sam ja jednu knjigu o tome, svojevremeno", reče Gurder. "Zvala se 'Obilazak luna-parka'. Na koricama je bilo nešto veliko, sjajno i okruglo, što je na sebi imalo mnogo zlata i neke konje."

"Sigurna sam da to nije to", reče Grima. "I sigurno znam da ovde negde ima..."

"Zlata? Ima zlata?" upita Angalo. "Mislim da će biti lako videti ga. I mislim", on kivno pogleda Grimu, "da možemo malo u treću brzinu."

"Kako ti kažeš gospon Angalo, ser", reče signalista.

"Ne vidim ja nikakve zlatne konje", reče Masklin. "Štaviše, nisam uopšte ubeđen..."

"Na takvom mestu treba da bude vesela muzika", reče Gurder, zadovoljan što može nešto da doprinese.

"Niti čujem ikakvu..." počeo Masklin.

Otegnuto, jako trubljenje nekog automobila. Umesto druma pojavi se okruglo brdašće obraslo žbunjem. Kamion polete uz njega. U jednom trenutku sva četiri točka bila su u vazduhu, a onda se kamion sručio na drugu stranu Obilaska i nastavio da vozi još malo, klataći se silovito levo-desno, onim drugim putem koji je odatle počinjao.

U kabini je opet zavladao tišina. Posle nekog vremena, neko je zajechao.

Masklin dopuzi do ruba platforme i pogleda dole, pravo u uplašeno lice Gurdera koji se držao prstima za rub.

"Šta to bi?" zastenja Gurder.

Masklin mu pomože da se popne nazad na platformu i da otrese prašinu sa sebe.

"Mislim", reče on, "da natpisi možda i znače ono što kažu, ali ipak ne kažu šta znače."

Grima se izvuče ispod 'Znakova'. Angalo, ispetljivajući se iz raznih kanapa, diže pogled pravo u njeno besno i namršteno lice.

"Ti", reče ona. "Ti si stvarno potpuni idiot. Poludeo za brzinom! Zašto ne slušaš?"

"Ne možeš ti tako meni!" reče Angalo uzmičući. "Gurdere, kaži joj da ona ne može tako da govori meni!"

Gurder je, sav uzdrhtao, sedeo na ivici platforme.

"Što se mene tiče, u ovom času", reče on, "ova mlada ženska može da te nazove kako god hoće. Samo navali, mlada."

Angalo ga pogleda besno. "Čekaj malo! Ti si pričao o zlatnim konjima! Ja nisam video nikakve zlatne konje? Je l' iko vid'o ikakve zlatne konje? On me je zbunio sa tim njegovim zlatnim konjima..."

Gurder mahnu prstom ka njemu. "Nisam ja za tebe 'on', znaš..."

"Nisi ni ti meni smeo da kažeš 'mlada ženska' onakvim tonom!" ciknu Grima.

Dorkasov glas dopre iz dubina.

"Ne bih želeo ništa da prekidam", reče on, "ali ako se ovo dogodi još jednom, mnogi noumi ovde dole biće mnogo ljuti. Je li to jasno?"

"Bio je samo problemčić oko upravljanja", uzvрати mu Masklin veselim tonom. Onda se okrete ostalima na platformi.

"Sad dobro slušajte", reče on. "Ovo svađarenje mora prestati. Kad god naiđemo na neki problem, vi se sporečkate. To je nerazumno."

Angalo šmrknu. "Savršeno lepo smo išli sve dok on..."

"Ćuti!"

Zurili su u njega. Tresao se od gneva.

"Već mi je malo dosta svih vas!" povika on. "Stidim vas se! Bili smo krenuli tako dobro! Nisam proveo toliko vremena trudeći se da ostvarim sve ovo samo da bi sad nekakav upravljački odbor sve upropastio! Diži se i pokreći ovo dalje! Postoji pun kamion nouma tamo pozadi! Njihova sudbina zavisi od vas! Jasno?"

Zgledali su se. Ustali su postišeno. Angalo je prikupio kanape za upravljanje. Signalista je raspetljao zastave.

"A-hm", reče Angalo tiho. "Mislim... da, mislim da bi malo prve bilo u redu, ovde, ako niko nema ništa protiv?"

"Dobra pomisao. Napred", reče Gurder.

"Ali oprezno", reče Grima.

"Hvala", reče Angalo učtivo. "Maskline, slažeš se?"

"Hmmm? Da. Da. Fino. Kreni."

Bar više nije bilo zgrada. Kamion je, brujeći, odmicao kroz nenastanjene predele. Svojim jedinim farom stvarao je beli sjaj u izmaglici ispred njih. Jedno ili dva vozila mimoiđoše se s njim, dolazeći iz suprotnog smeru.

Masklin je znao da oni uskoro moraju potražiti neko mesto na kome bi se zaustavili. Mesto zaklonito, daleko od ljudi - ali ne suviše daleko, jer bio je sklon uverenju da će noumima uskoro zatrebati mnogo razne robe. Bilo bi dobro kad bi to mesto bilo severno od grada, ali ako uopšte idu na sever, to je čista slučajnost.

Upravo u tom času - umoran, ljut i ne sasvim usredsređen na ono što je nailazilo - Masklin ugleda Strmoglava Cena.

Sumnje nije moglo biti. Ljudsko biće stoji na drumu i maše baterijskom svetiljkom. Pored njega automobil na čijem krovu seva obrtno plavo svetlo.

I ostali ugledaše Strmoglava.

"Strmoglav Cena"! zacvile Gurder. "Stigao pre nas!"

"Moramo brže", reče Angalo turobno.

"Šta ćeš učiniti?" upita Masklin.

"Proveriću da l' je jači kamion ili njegova baterijska svetiljka!" progunda Angalo.

"Ne možeš kamionom na ljude!"

"To je Strmoglav!" reče Angalo. "Nije ljud!"

"On je u pravu", reče Grima. "Sam si rekao da sad zaustavljanja nema!"

Masklin dočepa upravljačke kanape i trže jedan. Kamion se zanese malo u stranu; u istom trenu Strmoglav Cena ispusti baterijsku svetiljku i, zavidnom brzinom, skoči u žbunje. Uz žestoki tresak, kamion zadnjim krajem udari po automobilu. Kanapi su bili opet u Angalovim rukama i on poče voziti manje-više pravo.

"Nisi to morao", reče Angalo. "Ispravan je postupak tresnuti Strmoglava, zar ne, Gurderu?"

"Pa. Hm", reče Gurder. On pogleda Masklina. Videlo se da je Gurderu neprijatno. "Nisam siguran da je to bio lično Strmoglav. Ovaj ovde je, kao prvo, tamnije obučen. Pa onda, taj auto sa svetlom."

"Da, ali imao je šiljatu kapu i užasno svetlo iz ruke!"

Kamion je okrznuo nasip, otrgnuo veliki komad zemlje sa busenjem trave, zanjihao se i produžio drumom.

"U svakom slučaju", nastavi Angalo zadovoljnim glasom, "sve je to iza nas. Ostavili smo mi Arnolda Brosa (osn. 1905) u Radnji. Nisu nam te stvari više potrebne. Ne ovde, Izvan."

Iako je u kabini bilo bučno, te reči su stvorile vlastitu, drugačiju vrstu tišine.

"Pa šta, zar nije tako?" reče Angalo tonom kao da se brani. "Tako misli i Dorkas. A i mnogi mlađi noumi."

"Videćemo", reče Gurder. "Ja, međutim, slutim: ako je Arnold Bros (osn.

1905) ikad bio igde, onda je svugde."

"Šta ti to znači?"

"Nisam siguran. Moraću da razmislim."

Angalo šmrknu. "Dobro, ti razmisli. Al' ja ne verujem. Nema to više važnosti. Nek se Kampanja Jeftinoće okrene protiv mene ako grešim", dodade.

Masklin krajičkom oka vide plavu svetlost. Iznad točkova kamiona postojala su ogledala; jedno je, doduše, bilo razlupano, a drugo savijeno, ali su ipak na neki način radila svoj posao. Svetlo je bilo iza kamiona.

"On, ko je da je, ide za nama", reče Masklin blago.

"A čuje se i ono auuu-auuu", reče Gurder.

"Mislim", nastavi Masklin, "da bi bila dobra ideja da se sklonimo sa ovog drumu."

Angalo je bacao poglede levo i desno. "Svud neke žive ograde", reče on.

"Ne, mislio sam, da pođemo nekim drugim drumom. Možeš li ti to?"

"Deset-četiri. Nema problema. Ej, mali bi hteo da prestiže! Jeste drzak! Ha!" Kamion žestoko skrete na levu stranu.

"Kad bismo mogli otvoriti prozore", nastavi Angalo. "Video sam jednog vozača. Kad je neko iza njega zatrubio, on je pružio ruku napolje i viknuo. Mislim da se to od vozača očekuje." On poče levom rukom mahati gore-dole, i prodernja se: "Jaargraaanjaaarr!"

"Ne brini se ti oko toga, nego nađi neki drugi put, neki manji", reče Masklin umirujućim tonom. "Ja se vraćam začas."

Spentrao se niz lestvice, koje su se pod njim njihale, i dospeo kod Dorkasa, čije ekipe nisu imale mnogo posla u tim trenucima: ponekad malo levo ili desno volanom, papučica za gas pritisnuta stalno u istoj meri - to je bilo uglavnom sve. Mnogi noumi su čak sedeli, pokušavajući da se opuste. Kad su videli da je Masklin sišao među njih, pozdravili su ga klicanjem.

Dorkas je sedeo malo po strani i zapisivao nešto na list hartije.

"A, ti si", reče. "Sad sve dejtvuje? Nemamo više na šta da naletimo?"

"Za nama ide neko ko hoće da nas zaustavi", reče Masklin.

"Drugi kamion?"

"Automobil, rekao bih. Sa ljudima unutra."

Dorkas se počeška po donjoj vilici.

"Šta želiš da ja preduzmem u vezi s tim?"

"Upotrebljavao si one cvik-cvik za sečenje žice kad si želeo da kamion ne pođe", reče Masklin.

"Cvik-cangle. I šta sa njima?"

"Još ih imaš?"

"Dabome. Ali za rukovanje njima potrebna su dvojica nouma."

"Onda će mi trebati još jedan", reče Masklin i objasni Dorkasu šta je naumio.

Stari noum ga je gledao sa nekim izrazom bliskim divljenju. Onda je odmahnuo glavom.

"Neće uspeti, nikako", reče on. "Nećemo imati vremena. Al' bila je lepa ideja."

"Ali mi smo toliko brži od ljudi! Mogli bismo da izvedemo sve i da se vratimo u kamion pre nego što oni išta primete!"

"Hmmm." Dorkas se opako isceri. "Ideš i ti?"

"Da. Zato što, hm, ne znam da li će noumi koji nikad nisu bili izvan Radnje umeti da se snađu."

Dorkas ustade i zevnu. "Važi, rado ću probati to što se navodno zove 'svež vazduh'; pričaju da je dobro za zdravlje."

Da je bilo posmatrača, koji bi gledali preko žive ograde na taj seoski put zaogrnut maglom, videli bi da nailazi kamion; da se drmusa; da juri stvarno

opasnom brzinom.

Mogli bi pomisliti: neobično vozilo. Izgubilo mnoge stvari koje treba da ima, jedan far, na primer, i jedan branik, i glavninu boje duž jedne strane; a pokupilo neke stvari koje kamioni ne treba da imaju, na primer žbunje. A ogrebotine na njemu - kao da je napravljen od talasastog lima.

Mogli su se zapitati zašto sa jedne ručice na vratima kabine visi presavijen natpis 'Radovi na putu'.

Takođe bi se zapitali zašto se zaustavlja.

Policijska kola iza njega stadoše na upečatljiviji način, prašteći kišom šljunka ispod točkova. Dva čoveka maltene ispadoše iz vozila, pojuriše odmah do kamiona i silovito otvoriše vrata kabine, i jedna i druga.

Da su ti posmatrači mogli da razumeju ljudski govor, čuli bi da jedan kaže Dobro je dečko, dosta si vozio noćas, a zatim Kud nestade? Ovde su samo neki kanapi. Zatim je drugi progovorio, Momak je zbrisao preko živice i preko livade, kladim se.

A dok se to odigravalo i dok su policajci neodređeno čačkali po živoj ogradi i usmeravali baterijske svetiljke u maglu, posmatrači su mogli videti dve vrlo male senke kako istrčavaju ispod kamiona i uleću pod automobil. Kretale su se vrlo brzo, kao miševi. Takođe kao miševi, imale su visoke, tanke, cijukave glasove.

Nosile su, zajednički, neku alatku. Jednu vrstu klešta.

Nekoliko sekundi docnije to njihovo trčkanje se ponovilo, ali u suprotnom smeru. I skoro istog časa kad su ušle pod kamion, on se pokrenuo.

Ljudi su povikali i potrčali nazad, do svog automobila.

Ali on, umesto da oživi silnom bukom, poče samo da kašljuca: vrrrr... vrrrr... vrrrr... u maglovitoj noći.

Posle nekog vremena jedan od njih je izišao i digao haubu.

Kamion je uveliko nestao u noći; njegovo jedino preostalo zadnje svetlo

bilo je tačka koja se ugasila u daljini. Čovek se spustio na kolena. Zavukao je ruku pod automobil, a kad ju je izvukao, imao je punu šaku uredno odsečenih žica...

To su posmatrači mogli videti. Međutim, jedini posmatrači bile su dve krave, a one nisu razumele ništa.

Možda je tu bio, zamalo, kraj.

Dva-tri dana kasnije kamion je nađen u nekom jarku, daleko od grada. Čudno je bilo ovo: neko je izvadio akumulator, i sve žice, i svaku sijalicu, i sve prekidače. I radio-aparat.

U kabini je bilo mnogo nekakvih kanapa.

14.

XV I rekoše nouimi: 'Evo Novog Mesta, koje će biti naše za veke vekova.'

XVI A Izvanaš ne reče ništa.

Iz 'Knjige nouma', Izlazi, poglavlje 4, XV-XVI

Nekad je to bio kamenolom. Ovo su noumi znali zato što je na ulazu bila zardala tabla sa rečima: Kamenolom. Opasnost. Zabranjen ulaz.

Našli su ga posle lude, panične bežanije preko mnogih livada. Našli su ga zato što su imali sreće, ako verujete Angalu. Ili zato što im je Arnold Bros (osn. 1905) pomogao, ako verujete Gurderu.

Nije važno kako su se useljavali, kako su pronalazili okolne stare, oronule zgrade, kako su istraživali pećine i hrpe velikog kamenja, kako su isterali pacove. To nije bilo naročito teško. Teži deo je bio, kako ubediti većinu starijih nouma da izlaze van. Oni su mnogo više voleli da imaju nekakav svoj pod iznad glave. Tu je Bakica Morki bila od koristi. Ubeđivala ih je da

gledaju kako ona izlazi i šetka se po otvorenom prostoru, ne plašeći se ni strašnog Svežeg Vazduha.

Hrana poneta iz Radnje nije trajala večno. Primakla se glad. Na poljima iznad kamenoloma bilo je zečeva. Povrća, takođe. Ono nije bilo fino i čisto, kao što je Arnold Bros (osn. 1905) želeo. Bilo je naprosto pozabadano u blato ili čak prekriveno njime. Neki noumi žalili su se zbog ovoga. Krtičnjaci koji su se pojavili na obližnjoj njivi bili su, zapravo, prvi, opitni rudnik krompira...

Lisice su, posle nekoliko groznih iskustava, naučile da se drže podalje.

Dogodilo se i to da je Dorkas otkrio električnu struju, još živu u žicama opruženim do jedne kutije, u jednoj od napuštenih baraka. Korišćenje te struje, bez pogibije, zahtevalo je maltene istu količinu planiranja kao Velika vožnja; u tom poslu bilo je potrebno mnogo gumenih rukavica i poneka drška od metle.

Posle dugog razmišljanja Masklin je gurnuo Stvar blizu jedne od električnih žica. Na Stvari je zasijalo nekoliko tačkica, ali ona je ipak ćutala. Masklin je osećao da ona sluša. Čuo ju je kako sluša.

Opet je odmakao Stvar, pa ju je ućuškao u pukotinu u jednom zidu. Imao je nejasno osećanje da još nije vreme da Stvar bude upotrebljena. Što duže izbegavaju da koriste Stvar, smatrao je on, to će duže nastojati da pomoću sopstvene pameti shvate šta, zapravo, rade. Želja mu je bila da jednog dana probudi Stvar i kaže joj: "Vidi, sve ovo smo postigli, mi sami."

Gurder je, na primer, već zaključio da se nalaze verovatno negde u Kini. Tako zima postade proleće, a proleće postade leto...

Ali, tu još nije kraj, osećao je Masklin.

Sedeo je na stenama iznad kamenoloma i stražario. Uvek su imali po jednog stražara gore, čisto za svaki slučaj. Pod kamenom pored stražara bio je sakriven jedan od Dorkasovih pronalazaka, prekidač povezan sa žicom koja

može da upali sijalicu dole, u jednoj od baraka. Masklinu su obećali da će stražar jednog dana imati i radio-vezu. Taj dan bi mogao brzo doći, jer je Dorkas okupio đake. Oni su provodili mnogo vremena u jednoj od tih ruševnih baraka, okruženi komadićima žice; izgledali su veoma ozbiljni.

Stražarska dužnost bila je omiljena, osobito tokom sunčanih dana.

Ovo je sad njegov dom. Noumi se ustaljuju, popunjavaju nebrojene kutke, prave planove, počinju da pripadaju.

Bobo takođe. On je prvog dasna nestao, a onda se, mnogo kasnije, pojavio, prljav, ali ponosan, kao vođa kamenolomskih pacova i otac mnogih pacovčića. Možda je baš zbog ovog zavladała svojevrсна sloga između pacova i nouma: jedni druge su učtivo izbegavali kad god je to bilo moguće. Niko nije jeo ni pacovinu, ni nouminu.

Pacovi su ovde, ipak, više na svome, više nego mi, razmišljao je Masklin. Ovo nije stvarno naše. Ovo pripada ljudima. Oni su samo privremeno zaboravili ovaj Kamenolom, ali jednog dana će se setiti. Vraćiće se, a mi ćemo morati dalje. Uvek ćemo mi morati dalje. Uvek ćemo pokušavati da napravimo svoj mali svet unutar ovog velikog. Nekad je ceo svet bio naš, a sad smatramo da je velika sreća ako dobijemo bar njegov mali deo.

Osmotrio je Kamenolom ispod sebe. Naprežući pogled, uspeo je da razazna mesto gde je Grima sedela na suncu sa nekolicinom mladih nouma i učila ih da čitaju.

Bar to je išlo dobro. On nikad nije postao dobar čitač, ali klinci uče lako.

Problema je itekako bilo. Jedan problem bile su odeljenske porodice. Pošto ovde nije postojalo nijedno Odeljenje, nisu imale nad čime da vladaju, pa su zato provodile vreme svađajući se. Raspre nikako nisu prestajale, a svi su očekivali da ih on reševa. Noumi kao da su bili sposobni za zajedničku akciju samo kad im je nešto mnogo veće odvlačilo pažnju...

Dalje od Meseca, rekla je Stvar u Radnji. Nekad ste živeli među zvezdama.

Masklin se opružio na leđa. Slušao je pčele.

Jednog dana ćemo se vratiti. Naći ćemo načina da uđemo u onaj veliki brod na nebu, a onda ćemo se vratiti. Tu će biti prilično posla, a najteži deo će, opet, biti: kako da navedeš noume da shvate. Kad god se popnemo na viši stepenik, otromboljimo se i mislimo da smo na vrhu stepeništa, a onda počne međusobno gloženje.

Pa ipak, nekakav je početak ako bar znaš da stepenište postoji.

Sa ove osmatračnice stražar može da vidi kilometrima daleko preko okolnih predela. Sve do aerodroma.

Bilo je poprilično straha, onog dana kad su prvi put videli mlazni avion kako preleće preko Kamenoloma. Neki od nouma su se, ipak, prisetili izvesnih slika iz knjiga. Pokazalo se da je to na nebu samo neka vrsta kamiona sagrađenog tako da vozi tamo gore.

Masklin nikome nije rekao zbog čega smatra da bi trebalo saznati nešto više o aerodromu. Znao je da neki naslućuju, ali posla je bilo toliko da sad nisu mogli o tome mnogo da razmišljaju.

Pripremio ih je pažljivo. Rekao je samo da je važno saznati što je više moguće o ovom novom svetu, za svaki slučaj. Tako je to sročio, da niko nije postavio pitanje: "Za slučaj čega?" Naroda je bilo dovoljno, vreme je bilo lepo.

Onda je poveo ekipu nouma preko mnogih polja, do aerodroma: sedam celih dana putovanja, ali sa odredom od trideset nouma, tako da su stigli bez nevolja. Morali su da pređu jedan auto-put, ali su našli tunel iskopan da bi tu jazavci mogli slobodno prolaziti. Baš tad je sa suprotne strane naišao jedan jazavac; videći ih, okrenuo se i žurno udaljio. Loše vesti, kao na primer vesti o dolasku naoružanih nouma, šire se brzo.

Najzad su stigli do žičane ograde, uz koju su se popeli, ali ne mnogo visoko. Odatle su satima posmatrali sletanje i uzletanje aviona.

Masklina je tog dana obuzelo, kao i u nekim ranijim prilikama, osećanje da se našao pred nečim veoma važnim. Mlaznjaci su izgledali veliki i strašni, ali on je nekad tako mislio i o kamionima. Treba samo naučiti. Kad saznaš ime, već si stekao nešto nalik na držalju: od tog trenutka možeš uticati na tu stvar. Jednog dana bi mlaznjaci mogli biti korisni. Jednog dana bi mogli noumima zatrebati.

Kao sledeći korak.

U vezi s tim Masklin je - čudno - veliki optimista. Računa: biće nesloge i zađevica i grešaka i saplitanja, ali će noumi na kraju ipak stići do svog cilja. Jer i Dorkas je bio u tom nedavnom pohodu; i on se popeo na žičanu ogradu i sa nje gledao avione, gledao kao da nešto izračunava. Tad je Masklin rekao:

"Da pretpostavimo, samo rasprave radi, znaš - da pretpostavimo da bi nam jednog dana moglo zatrebati da ukrademo jedan takav. Šta misliš, da li bi se to moglo izvesti?"

Dorkas se tad počeo škakati po donjoj vilici.

"Trebalo bi da bude lako voziti ih", rekao je. "Imaju samo tri točka."